

ΒΙΟΙ
ΕΝΔΟΘΕΩΝ ΑΝΔΡΩΝ

ΤΗΣ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΤΗΣ Α΄ ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΥΠΟ

ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ «Ο ΠΑΛΑΜΗΔΗΣ»

1888

Καθηγητής Θεολογίας

Κωνσταντίνος Μαρτίνος

Καθηγητής Θεολογίας

Καθηγητής Θεολογίας

Καθηγητής Θεολογίας

Καθηγητής Θεολογίας

24

1/2

2

1/2

1/2

Α. Β. Κωνσταντίνου.

Α. Β. Κωνσταντίνου.

1888. 135

ΒΙΟΙ
ΕΝΔΟΘΕΩΝ ΑΝΔΡΩΝ
ΤΗΣ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΤΗΣ Α΄ ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΥΠΟ

ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ «Ο ΠΑΛΑΜΜΙΔΗΣ»

1888

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν σφραγίδα τοῦ τυπογραφείου
«Ὁ Παλαμῆδης».

ΒΙΟΙ

ΕΠΙΦΑΝΩΝ ΑΝΔΡΩΝ

1. ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ.

Ὁ Λυκούργος ἦτο υἱὸς τοῦ Εὐνόμου, ἀδελφὸς τοῦ Πολυδέκτου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του ἐβασίλευσεν ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς ὁ Πολυδέκτης, καὶ τούτου ἀποθάνοντος ἀκλήρου παρέλαβε κατὰ διαδοχὴν τὸ σκῆπτρον τῆς βασιλείας ὁ Λυκούργος. Ἄλλ' ἢ γυνὴ τοῦ ἀδελφοῦ του ἐφάνη ἔγκυος καὶ ὑπεσχέσθη εἰς τὸν Λυκούργον νὰ ἀφανίσῃ διὰ φαρμάκων τὸ ἔμβρυον, ἐὰν νυμφευθῇ αὐτὴν καὶ οὕτω καταστήσῃ ταύτην κοινωὸν τῆς βασιλείας. Ὁ Λυκούργος ἀποκρύψας τὴν φρίκην καὶ τὴν ἀπάνθρωπον πρότασιν κατέπεισεν αὐτήν, ὅτι αὐτὸς θέλει φονεύσει τοῦτο ἅμα γεννώμενον.

Μετ' οὐ πολὺ ἐγέννησεν ἡ βασίλισσα ἄρσεν, τὸ ὁποῖον ἐκόμισαν οἱ ὑπηρέται εἰς τὸν Λυκούργον, ὅστις ἔτυχε συνδειπνῶν μετὰ τῶν ἀρχόντων· λαβὼν τοῦτο ὁ Λυκούργος ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου, καὶ εἶπεν· «ὦ Σπαρτιάται, ἐγεννήθη ὑμῖν βασιλεὺς», ὠνόμασε δ' αὐτὸ Χαρίλαον. Ὁ Λυκούργος προετίμησε τὸ δίκαιον τοῦ ἰδίου συμφέροντος.

Ὁ Λυκούργος ἔκτοτε ἐξηκολούθει ἐνεργῶν ὡς ἐπίτροπος τοῦ Χαριλάου, καὶ πάντες μετὰ προθυμίας ἐπέειθοντο εἰς αὐτὸν καὶ ἐξετέλουν τὰς διαταγὰς του. Ἄλλ' ἢ μήτηρ

τοῦ Χαριλάου ἀντεπολιτεύετο καὶ διέβαλλε τὸν Λυκούργον, ὅτι τάχα ἐσχόπει δι' αὐτὸν νὰ κρατήσῃ τὴν βασιλείαν. Ὅθεν βασιλεύσας 8 μῆνας καὶ θέλων νὰ ἀποφύγῃ τὰς διὰβολὰς ἀπῆλθεν ἐκ τῆς Πατρίδος καὶ περιηγεῖτο διαφόρους χώρας μελετῶν καὶ ἐξετάζων τὰ ἥθη, ἔθιμα καὶ τοὺς νόμους τούτων.

Ὁ Λυκούργος κατ' ἀρχὰς ἐπλευσεν εἰς τὴν Κρήτην, ἣτις ἐθαυμάζετο διὰ τοὺς καλοὺς, σεμνοὺς καὶ αὐστηροὺς νόμους. Ἀπὸ τῆς Κρήτης μετέβη εἰς Ἀσίαν, ἔνθα νέας πολιτικὰς ἰδέας ἀπέκτησεν. Ἐν Ἰωνίᾳ δὲ εὐρῶν τὰ ποιήματα τοῦ Ὅμηρου ἔφερε ταῦτα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Περιῆλθε δὲ καὶ ἄλλας χώρας.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπόθουν τὴν ἐπάνοδον τοῦ Λυκούργου εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἐθεώρουν ἀναγκαίαν ταύτην, διότι εἶχε φύσιν ἡγεμονικὴν καὶ δύναμιν τοῦ νὰ κυβερνᾷ ἀνθρώπους· πρὸς τοῦτο καὶ πρέσβεις ἐστάλησαν, οἵτινες ἐποίουν γνωστὸν ὅτι ὁ λαὸς εἰς τοσοῦτον ἀναρχίας καὶ ἀταξίας ἐφθασεν, ὥστε ἡ παρουσία του μόνον ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα καὶ νὰ ἀποσοβῆσῃ τὸν ἐπικείμενον ὄλεθρον. Ὁ Λυκούργος πεισθεὶς τέλος ἐπανῆλθεν, εὖρεν δὲ τὸν λαὸν ἔτοιμον νὰ δεχθῇ πᾶσαν μεταβολὴν πολιτικὴν. Ἐπειδὴ ὁμως ἡ διαφθορὰ ἦτο γενικὴ, ἔπρεπε καὶ τὰ μέσα τῆς θεραπείας νὰ εἶναι γενναῖα καὶ τελεσφόρα· νομίζων δέ, ὅτι τὸ δραστηριώτερον καὶ ἀρμοδιώτερον φάρμακον εἶναι τὸ διὰ τῆς θρησκείας διδόμενον, ἀπεφάσισε νὰ ἐρωτήτῃ τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δελφοῖς. Ἦλθεν ἐνταῦθα καὶ ἡ Πυθία προσηγόρευσε αὐτὸν ὡς φίλον τῶν θεῶν, καὶ θεὸν μᾶλλον ἢ ἄνθρωπον· ἐζήτησε δὲ εὐνομίαν καὶ ἡ Πυθία εἶπεν, ὅτι οἱ θεοὶ εἰσῆκουσαν τῆς δεήσεώς του καὶ ἡ πολιτεία τὴν ὁποῖαν μέλλει νὰ ἰδρῦσῃ ἠθελεν εἶναι ἡ καλλιτέρα καὶ διαρκεσττέρα ἐπὶ τῆς γῆς.

Λαβῶν θάρρος ὁ Λυκούργος, ἐπανελθὼν εἰς Σπάρτην παρεκάλεσε τοὺς ἐπισημοτέρους τῶν πολιτῶν, ἀνακοινώσας σκοπὸν του, νὰ βοηθήσωσιν αὐτόν. Ἀφ' οὗ ἀπέκτησε τὴν εὐνοίαν τῶν προεστώτων καὶ τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα διὰ τὴν μεταβολήν, διέταξε 30 φίλους νὰ καταβῶσιν ἔνοπλοι εἰς τὴν ἀγοράν. Ὁ τότε βασιλεύων Χαρίλαος τὸ μὲν πρῶτον ἀντέστη καὶ κατέφυγεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς ἀλλὰ πεισθεὶς, διότι ἦτο φύσει πρᾶος καὶ ἡμερος, ἐξῆλθε καὶ ἠνώθη μετὰ τῶν λοιπῶν. Καὶ οὕτω πάντες ὑπετάχθησαν εἰς τὴν νέαν διοίκησιν, ἣτις ἀπέβλεπεν εἰς τὴν εὐτυχίαν των καὶ ἐδέχθησαν εὐχαρίστως τοὺς νόμους ἐνώπιον τῶν ὁποίων πάντες ἦσαν ἴσοι.

ω *Νόμοι Λυκούργου.* Μεταξὺ τῶν πολλῶν νεωτερισμῶν τοῦ Λυκούργου

1) πρῶτον καὶ μέγιστον ἦτο ἡ βουλὴ τῶν γερόντων ἢ ἡ γερουσία, ἡ ὁποία συνέκειτο ἀπὸ τοὺς δύο βασιλεῖς καὶ ἀπὸ 28 γέροντας, ἡλικίας ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα ἔτη, ἔχοντας βίον ἀμεμπτον καὶ ἰσοψήφους μὲ τοὺς βασιλεῖς.

Καὶ οἱ μὲν βασιλεῖς ἦσαν ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ, εἶχον τὸ ὕψιστον ἀξίωμα τὸ τῆς ἱερωσύνης, ἐτίλουν τὰς δημοσίας θυσίας, ἐν τῇ βουλῇ εἶχον προεδρείαν, ἀλλὰ μίαν ψήφον. Εἶχον ἔτι τὴν προεδρείαν εἰς θυσίας, ἑορτάς, ἀγῶνας ἐν καιρῷ γευμάτων ἐδίδοτο διπλῆμερίς φαγητοῦ καὶ διπλοῦν ποτήριον· ἐκ τῆς λείας ἐλάμβανον μερίδα τιμῆς καὶ ἄλλα πολλὰ προνόμια εἶχον. Οἱ δὲ γερουσιασταὶ εἶχον τὴν ὑψίστην πολιτικὴν ἐξουσίαν, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῶν βασιλέων συνεζήτουν περὶ τῶν σπουδαιοτάτων ζητημάτων καὶ ἀπετέλουν τὸ ἀνώτατον δικαστήριον. Αὐτοὶ εἶχον τὴν ἐποπτείαν ἐπὶ τῶν ἠθῶν τῶν πολιτῶν, ἀπεφάσιζον περὶ εἰρήνης καὶ πολέμου, συνθηκῶν καὶ νέων νόμων, ἀλλὰ ταῦτα ἐπεκύρου ἡ Ἐκκλησία τοῦ λαοῦ. *Μετ*

Ἡ ἐκλογή τῶν γερόντων ἐγένετο ὡς ἐξῆς· Ἄνδρες ἐκλελεγμένοι ἐπὶ τούτῳ ἐκλείοντο ἐντὸς οἰκήματος, πλησίον δὲ τούτου ἦτο συνηγμένον πολὺ πλῆθος. Οἱ κεκλεισμένοι ἄνδρες οὔτε ἐβλεπόν τινα οὔτε ἐβλέποντο, ἀλλ' ἤκουον μόνον. Ἐν ᾧ ἔξω διήρχοντο διάφοροι γέροντες ἔμπροσθεν τοῦ πλήθους, ἐσημείονον οἱ κεκλεισμένοι πόσον δυνατὰ ἐφώναζε τὸ πλῆθος εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν διαβαινόντων, κατὰ τὴν ὑπόληψιν τὴν ὁποίαν εἶχεν εἰς κάθε ἕνα. Εἰς ὃν τινα ἦτο ἡ μεγίστη φωνή, ἀνεκηρύσσεται μέλος τῆς βουλῆς τῶν γερόντων. Ὁ δὲ οὕτω ἀναγορευθεὶς γέρον εὐθὺς ἐστεφανωμένος περιήρχετο τοὺς βωμοὺς τῶν Θεῶν, προσφέρων εὐχαριστίας· ἠκολούθουν δὲ τοῦτον νέοι ζηλοῦντες αὐτὸν διὰ τὴν τιμὴν καὶ τιμῶντες τὴν ἀρετὴν, γυναῖκες δὲ ἠκολούθουν ψάλλουσαι ᾠσματα εἰς τιμὴν αὐτοῦ.

2) Οἱ πέντε ἔφοροι, οἵτινες κατ' ἔτος ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐξελέγοντο. Εἰς τοὺς ἐφόρους περιήλθεν σὺν τῷ χρόνῳ ἡ ὅλη διοίκησις· οἱ ἔφοροι ἐζήτουν λόγον ἀπὸ ὅλας τὰς ἀρχὰς καὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς. Εἶχον δικαίωμα νὰ δικάζωσι καὶ καταδικάζωσιν εἰς θάνατον καὶ ἰδιώτας καὶ ἀρχοντας καὶ γερουσιαστάς. Ἐκ τοῦ πρώτου Ἐφόρου ἐδίδετο τὸ ὄνομα εἰς τὸ ἔτος τῶν Σπαρτιατῶν «ἐπὶ ἐφόρου...»· ἔφοροι ἦσαν οἱ σωφρονισταὶ τῶν νέων, διεχειρίζοντο τὰ χρήματα τοῦ δημοσίου καὶ διηύθυνον τὰς ἐξωτερικὰς τῆς πολιτείας ὑποθέσεις.

3) *Δῆμος*. Οἱ Δωριεῖς κατώκουν ὅλοι ὁμοῦ ἐν τῇ Σπάρτῃ, ἧτις εἶχε πάντοτε μορφήν στρατοπέδου, ἐξαπλουμένη ἀνευ τείχους παρὰ τὸν Εὐρώταν. Ἐκαλοῦντο δ' οὗτοι Σπαρτιαῖται καὶ οὕτω διεκρίνοντο ἐκ τῶν περίξ κατοικούντων Λακεδαιμονίων, οἵτινες ἐκαλοῦντο *Περίοικοι*.

Οἱ Σπαρτιαῖται διηροῦντο εἰς 3 φυλάς, ἕκαστη φυλὴ εἰς 10 ὠβάς· ἕκαστη ὠβὴ εἰς 10 τριακάδας καὶ ἕκαστη τρια-

κάς εἰς 30 οἰκογενείας· ὥστε ἡ ὅλη κοινότης ἀποτελεῖτο ἀπὸ 3 φυλάς, 30 ὠβάς, 300 τριακάδας καὶ 9000 οἰκογενείας.

Συνήρχοντο οἱ ὑπὲρ τὰ 30 ἔτη ἔχοντες ἡλικίαν εἰς ἐκκλησίαν ἀπαξ τοῦ μηνὸς κατὰ τὴν πανσέληνον, καθ' ἣν παρίσταντο καὶ οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ γερουσιασταὶ καὶ ἐψήφισον τοὺς νόμους. Αἱ ἀποφάσεις ἐγένοντο οὐχὶ διὰ ψήφου ἀλλὰ διὰ βοῆς.

4) Ἀναδασμὸς τῆς γῆς. Ἄλλο σπουδαιότατον καὶ τολμηρότατον ἔργον, στηριζόμενον ἐπὶ τῆς ἰσότητος τῶν Σπαρτιατῶν ὤρισεν ὁ Λυκούργος τὸν ἀναδασμὸν τῆς γῆς ἥτοι τὴν ἐκ νέου διανομὴν τῆς γῆς, διότι ὑπῆρχεν ἕως τότε μεγάλη ἀνωμαλία καὶ διαφορὰ εἰς περιουσίας, ἐξ οὗ καὶ πολλὰι πολλάκις διενέξεις ἐλάμβανον χώραν, διότι ὁ πλοῦτος ἦτο εἰς ὀλιγίστους.

Ὁ Λυκούργος ἐπέισε τοὺς πολίτας νὰ διανείμωσι τὴν Λακωνικὴν εἰς 9000 ἴσους κλήρους ἢ μερίδας ἴσας διὰ τοὺς Σπαρτιάτας, μίαν δι' ἕκαστον, ὅσον ἐξήρκει διὰ νὰ θρέψῃ τὴν οἰκογένειάν του, εἰς 30000 δὲ ἴσας μὲν, ἀλλὰ μικροτέρας διὰ τοὺς Λακεδαιμονίους. Οὕτω δὲ ἐπῆλθεν ἀδελφικὴ ἰσότης μεταξὺ ὄλων, ὥστε ἀπὸ τῆς ἐπιμελείας ἐκάστου ἐξηρτάτο ἡ εὐημερία καὶ ἡ ἀφθονία τῶν μέσων πρὸς τὸ ζῆν. Διέταξε δὲ τὰ κτήματα ταῦτα ἀπὸ τοῦ πατρὸς νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὸν πρωτότοκον υἱόν.

Λέγεται δὲ ὅτι μετὰ καιρὸν ἐπιστρέψας ἐξ ἀποδημίας καὶ ἐλθὼν εἰς τοὺς ἀγροὺς ἐν καιρῷ θέρους καὶ βλέπων τοὺς σωροὺς τῶν δεμάτων ἴσους καὶ τὸν ἕνα πλησίον τοῦ ἄλλου εὐχαριστήθη καὶ μειδιῶν εἶπε πρὸς τοὺς πλησίον του· «Ἡ Λακωνικὴ ὅλη φαίνεται ὡς νὰ ἀνήκῃ εἰς πολλοὺς ἀδελφούς, οἵτινες νεωστὶ ἐμοίρασαν ἀναμεταξὺ των τὴν χώραν».

5) *Συσσίτια*. Ἡ Σπάρτη ἦτο οἰονεὶ στρατόπεδον, οἱ δὲ Σπαρτιᾶται ἀπετέλουν μόνιμον στρατόν. Ὅλοι οἱ δυνάμεινοι νὰ φέρωσιν ὄπλα ἦσαν διηρημένοι εἰς συσκηνίας ἀπὸ 15 ἀνδρας, οἵτινες ἔζων ὡς ἀδελφοὶ καὶ πιστῶς. Αἱ συσκηναὶ ἢ ἐνωμοταὶ εἶχον κοινὰ δεῖπνα *συσσίτια* ἢ *φειδίτια* καλούμενα, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ οἱ βασιλεῖς ἐκάθηντο λαμβάνοντες διπλῆν μερίδα. Ἐκαστος τῶν συσκήνων ὤφειλε νὰ συνεισφέρῃ κατὰ μῆνα ὠρισμένον τι ποσὸν κριθῆς, οἴνου, τυροῦ, ἐλαιῶν ἢ σύκων καὶ 10 ὀβολούς. Ἡ καθημερινὴ καὶ κυρία τροφή ἦτο ὁ γνωστὸς μέλας ζωμός, ὅστις συνέκειτο ἐκ κρέατος χοίρου, βρασμένου εἰς αἷμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἔρριπτον ὄζος καὶ ἄλας. Ἐτρωγον μετ' αὐτὸν καὶ κρέατα ζῶων, ὑπ' αὐτῶν ἐν θήρα φονευθέντων. Δὲν ἐπετρέπετο νὰ τρώγῃ τις εἰς τὴν οἰκίαν του, ἀλλὰ μόνον ἂν ἐθυσίαζεν ἢ ἂν ἤρχετο ἐκ κυνηγίου ἐξώρας.

Λέγεται ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἅγις, ἐπανελθὼν ἀπὸ ἐκστρατείας ἠθέλησε νὰ δειπνήσῃ μετὰ τῆς οἰκογενείας του καὶ ἐζήτησε νὰ φέρωσιν αὐτῷ τὴν μερίδα του, ἀλλ' οἱ προϊστάμενοι δὲν ἔστειλαν αὐτήν.

Λέγεται ὅτι βασιλεὺς τις τοῦ Πόντου, θέλων νὰ δοκιμάσῃ τὸν μέλανα ζωμόν, ἔφερε μάγειρον λακεδαιμόνιον· ἀλλ' ἀφ' οὗ ἐγεύθη, εὔρε τοῦτον ἀνοστον· ὁ δὲ μάγειρος εἶπεν εἰς αὐτόν «ὦ βασιλεῦ, τοῦτον τὸν ζωμόν πρέπει νὰ φάγῃ τις, ἀφ' οὗ λουσθῇ εἰς τὸν Εὐρώταν».

6) *Ἀγωγή τῶν παιδῶν*. Ὁ Λυκοῦργος πολὺ ἐφρόντισε καὶ περὶ ἀγωγῆς τῶν παιδῶν. Ἀπέβλεπε δ' αὐτῇ εἰς τὴν ἀνατροφὴν καὶ διαμονήν, εἰς τὰ ἦθη τῶν πατέρων καὶ εἰς τὴν σωματικὴν ὑγείαν καὶ δύναμιν τῶν Σπαρτιατῶν· διὰ τοῦτο ἅμα γεννώμενον τὸ παιδίον ἐφέρετο εἰς τοὺς γέροντας τῆς φυλῆς, εἰς τὴν ὁποῖαν ἀνήκεν ὁ πατὴρ καὶ ἐζητάζετο καὶ ἐὰν μὲν δὲν ἦτο ἀρτιμελὲς καὶ ὑγιὲς ἐρρίπτετο εἰς

τοὺς ἀποθέτας ἦτοι εἰς βάραθρα τοῦ Ταυγέτου, ἐὰν δὲ ἀρτιμελὲς καὶ εὐρωστον ἀνετρέφετο ὑπὸ τῶν γονέων μέχρι τοῦ 6 ἔτους τῆς ἡλικίας, τὸ δὲ ἑβδομον παρελάμβανεν ἡ πολιτεία καὶ κατέτασεν εἰς ἀγέλας (βούας=λόχους), καὶ ἔδιδε τὴν κεκανονισμένην ἀγωγὴν καὶ ἐπιμέλειαν. Ταῦτα δὲ ἔζων ὁμοῦ, συνέτρωγον, συνέπαιζον καὶ παρεδίδοντο εἰς κοινούς διδασκάλους, μαθάνοντα μόνον γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν.

Ἐκάστη ἀγέλη εἶχε κοινὸν κοιτῶνα καὶ ἐκοιμῶντο ἐπὶ στρωμάτων ἐκ σχοίνου, τὸν ὁποῖον ἔφερον κόπτοντες διὰ τῶν χειρῶν ἀπὸ τοῦ Εὐρώτα.

Ὁ μεγαλείτερος ἐξ αὐτῶν καὶ φρονιμώτερος διωρίζετο ἐπιτηρητής, εἰς ὃν ἔπρεπε νὰ ὑπακούωσι καὶ τὰς τούτου τιμωρίας εὐπειθῶς νὰ δέχωνται. Ἡ τιμωρία ἦτο μαστίγωσις καὶ νηστεία. Ὁ ἐπιτηρητής ἢ ἐπιστάτης οὗτος ἦτο τοιοῦτος καὶ ἐν καιρῷ μάχης.

Κύριος σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς ἦτο ἡ εὐπειθεια πρὸς τοὺς νόμους καὶ πρὸς τοὺς ἀνωτέρους ἐν γένει, ἡ καρτερία εἰς τοὺς κόπους καὶ ἡ νίκη ἐν πολέμῳ. Ὅσα δ' ἠῤῥξανεν ἡ ἡλικία, τοσοῦτον αὐστηρότερον ἐπετηροῦντο.

Τὰ παιδιά οἱ Σπαρτιᾶται ἄφινον νὰ περιφέρωνται μὲ γυμνοὺς πόδας καὶ νὰ παίζωσι γυμνοί. Τὸ 12 ἔτος ἐλάμβανον ἓνα χιτῶνα δι' ὅλου τοῦ ἔτους.

Ἐν γένει δὲ πολὺ ἐγυμνάζοντο τὰ παιδιά εἰς τὸ νὰ ὑπομένωσι τοὺς σωματικούς πόνους καὶ πρὸς τοῦτο κατ' ἔτος ἐξυλίζοντο κατὰ τὴν ῥάχην ἐπὶ τὸν τῆς Ὀρθίας Ἀρτέμιδος βωμὸν γυμνοί· ἐν ᾧ δὲ πολλάκις ἔρρεεν αἷμα, αὐτοὶ δὲν ἔπρεπε νὰ δεῖξωσι διὰ τοῦ προσώπου των ὅτι ἠσθάνθησαν τὸν ἐλάχιστον πόνον. Ὅστε πολλὰ παιδιά ἔπεσαν οὕτω πως νεκρὰ ὑπὸ τοὺς ζυλισμοὺς χωρὶς οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην φωνὴν νὰ ἐκβάλωσι.

Ἄλλὰ πλὴν τούτων ἐμάνθανον ἐκ στήθευς τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἄγραφοι καὶ τὰ τοῦ Ὀμήρου καὶ ἄλλων ποιητῶν τὰ ποιήματα· ἔτι ὠδὰς καὶ ἄσματα τὰ ὅποια ἐνέβαλον θάρρος καὶ ἀγάπην πρὸς τὰ καλὰ ἔργα.

Οἱ νέοι ἐν Σπάρτῃ πολὺ ἐτέβοντο τοὺς γεροντοτέρους· ὄφειλον νὰ προσηκόνωνται, ἂν τυχὸν ἐκάθηντο, ὅταν διήρχετο γέρον καὶ καθ' ὁδὸν νὰ παραχωρῶσι τόπον. Ἐνώπιον ἡλικιωμένων ὄφειλον νὰ σιωπῶσι, ἐκτὸς ἂν ἤρωτωντο. Ἐρωτώμενοι δ' ὄφειλον νὰ ἀποκρίνωνται ἐσκεμμένως, εὐστόχως καὶ συντόμως, διὸ καὶ λέγεται Λακωνικὸς ὁ μὲ ὀλίγας λέξεις εὐστοχος τρόπος τοῦ λέγειν. Οὕτω δὲ ἤσκειντο εἰς τὸ ὀρθῶς, συντόμως καὶ συνετῶς νὰ ἐκφράζωνται.

6) *Κύρωσις νόμων Λυκούργου.* Ὅτε ὁ Λυκούργος ἐτελείωσε τὰ πάντα, συνεχάλεσε γενικὴν συνέλευσιν καὶ εἶπεν ὅτι ἡ πόλις ἔχει ἀνάγκη τινῶν πρὸς εὐτυχίαν καὶ ἠθικὴν εὐημερίαν τῆς, καὶ πρὸς τοῦτο θὰ ἐρωτήσῃ τὸν ἐν Δειφοῖς Θεόν. Παρήγγειλε δὲ νὰ μὴ μεταβληθῇ τι ἕως ἐπανέλθῃ, διότι ἐπανελθὼν θὰ πράξῃ, ὅ,τι ὁ Θεὸς διατάξῃ. Καὶ πρὸς τοῦτο ὠρκίσθησαν πάντες οἱ βασιλεῖς, οἱ γέροντες καὶ ὁ λαός. Μετὰ ταῦτα ὁ Λυκούργος μετέβη εἰς Δελφοὺς καὶ ἠρώτησε τὸν Θεὸν περὶ τῆς νομοθεσίας του, ὁ δὲ Θεὸς εἶπεν ὅτι οἱ νόμοι εἶναι καλοὶ καὶ ἡ Σπάρτη διὰ τῆς νομοθεσίας ταύτης θὰ εἶναι πάντοτε ἐνδοξος, ἐὰν φυλάττῃ πιστῶς τούτους. Πέμπας τὴν ἀπόκρισιν τοῦ Θεοῦ εἰς Σπάρτην, θυσιάσας ἀνεχώρησεν ἵνα μὴ ἐπανέλθῃ εἰς Σπάρτην.

Ὁ Λυκούργος νομίσας ὅτι ἱκανὰ ἔτη ἔζησε καὶ πολὺ ἐφρόντισε διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς πατρίδος, ἀπέθανεν ἐξ ἀσιτίας ἐν Κρήτῃ.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἐτίμων τὸν Λυκούργον ὡς Θεὸν μετὰ τὸν θάνατον του καὶ ἴδρυσαν εἰς τιμὴν ναὸν προσφέροντες κατ'

έτος θυσίαν. Οί Σπαρτιᾶται 500 ἔτη ἔμειναν πιστοί εἰς τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου καὶ ἐφ' ὅσον διετήρουν τούτους ἦσαν εὐτυχεῖς, ἰσχυροὶ καὶ ἀήττητοι.

2. Ο ΣΟΛΩΝ.

Ὁ Σόλων ἦτο Ἀθηναῖος τὴν πατρίδα, υἱὸς τοῦ Ἐξηκεστίδου, ὅστις κατήγετο ἀπὸ τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν τοῦ Κόδρου καὶ ἦτο ἄνθρωπος εὐκατάστατος. Ὁ Σόλων νέος ὢν εἶχεν πολλὰς ἐξόχους ἀρετάς· ἐπεδόθη ἐνωρὶς εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ πρὸς αὐξήσιν τῆς περιουσίας του ἀλλὰ καὶ, διότι ἦτο φύσει φιλομαθής, διὰ τὴν γνῶσιν ξένους τόπους καὶ σπουδάζειν τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν διαφόρων λαῶν. Ἐκ τῶν ταξειδίων τούτων ἐγένετο πολυπειρότατος· καὶ ὁ ἴδιος δὲ ἔλεγεν «γηράσκω ἀεὶ πολλὰ διδασκόμενος». Λέγεται δὲ καὶ ἐπιθανάτιος ὢν παρεκάλει τοὺς φίλους του νὰ ὀμιλῶσι μεγαλοφώνως διὰ τὴν μάθητι ἔτι.

Ὁ Σόλων εἶχε μεγάλην παιδείαν καὶ πρακτικὴν σοφίαν, τὴν ὁποίαν ἔδειξεν εἰς πολλὰς περιστάσεις καὶ εἰς τὰ ποιήματά του, διὰ τοῦτο κατατάσσεται μεταξὺ τῶν 7 σοφῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος¹⁾. Ὁ Σόλων ἦτο πρᾶος, ἔχων φρόνημα ἀγνόν, ἐνεργητικὸς, δραστήριος πρὸς τὸ καλὸν τῆς πατρίδος, τὴν ὁποίαν ὑπερβαλλόντως ἠγάπα καὶ ἀφιλοκερδῶς ὑπηρετεῖ.

Ὁ Σόλων δὲν ἀνεμιγνύετο εἰς τὰ πολιτικά, ἕως οὗ ἐδόθη ἡ ἐξῆς ἀφορμή. Οἱ Μεγαρεῖς εὐρόντες τοὺς Ἀθηναίους εἰς ἐσωτερικὰς διχονοίας ἕνεκα τῆς στάσεως τοῦ Κύλωνος, αἵτινες παρέλυσαν τὰς δυνάμεις αὐτῶν ἀφήρε-

1) Οἱ ἑπτὰ σοφοὶ τῆς Ἑλλάδος ἦσαν· Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, Περίαςανδρος ὁ Κορίνθιος, Πιπταχὸς ὁ Μιτυληναῖος, Κλεοβουλος ὁ Ρόδιος, Χεῖλων ὁ Λακεδαιμόνιος, Βίας ὁ Πριηνεὺς καὶ Σόλων ὁ Ἀθηναῖος.

σαν τὸν λιμένα Νίσαιαν καὶ τὴν Σαλαμίνα ἀπὸ τοῦ Ἀθηναίου.

Ἐκ τούτου οἱ Ἀθηναῖοι ἤριζον πρὸς τοὺς Μεγαρεῖς καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐπολέμουν. Ἀποκαμώντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐψήφισαν νόμον, δι' οὗ ἐπεβάλλετο ποινὴ θανάτου κατ' ἐκείνου, ὅστις ἤθελε συμβουλεύσῃ ὅπως δῆποτε περὶ ἀνακτήσεως τῆς νήσου. Ὁ νόμος οὗτος πολὺ δυσηρέστησεν ἰδίως τοὺς νέους, ἀλλ' οὐδείς ἐτόλμα νὰ ὀμιλήσῃ, φοβούμενος τὰς συνεπείας τοῦ νόμου, ἂν καὶ πολλοὶ ἐπεθύμουν τὴν ἀνανέωσιν τοῦ πολέμου. Τότε ὁ Σόλων ἐπενόησε νὰ διαλύσῃ τὸν δεσμὸν τοῦτον καὶ νὰ ἀναζωπυρήσῃ τὸ εὐγενὲς αἶσθημα τοῦ λαοῦ καὶ τὴν προθυμίαν εἰς ἀνάκτησιν τῆς νήσου. Λοιπὸν διέδωκεν ἀνὰ τὴν πόλιν ὅτι ὁ Σόλων εἶναι παράφρων καὶ κατ' ἀνάγκην ἔμενεν ἐν τῇ οἰκίᾳ, πράγματι δὲ ἐνησχολεῖτο συντάσσειν ποίημα, τὸ ὁποῖον ἐπέγραψεν Σαλαμίς. Αἴφνης ἡμέραν τινὰ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς οἰκίας φορῶν πιλίδιον καὶ τρέχων εἰς τοὺς δρόμους καὶ τὴν ἀγοράν, καὶ ἀφ' οὗ πολὺς λαὸς περίεργος συνηθροίσθη περὶ αὐτόν, ἀνέβη ἐπὶ τὸ βῆμα, ὁπόθεν οἱ κήρυκες ὠμίλου πρὸς τὸν λαὸν καὶ ἀπαγγέλλει μεγαλοφώνως τὸ ποίημά του, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ εἶναι·

Ἦλθον ὁ ἴδιος κήρυξ ἐκ τῆς ποθητῆς Σαλαμίνας,
ἄσμα συνθέσας λαμπρόν, ὃχι δὲ λόγον κοινόν.

Ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ περιέγραφε τὴν μεγάλην ἀξίαν τῆς νήσου καὶ τὴν ὕβριν τῶν ἐκεῖ ἀρχόντων Μεγαρέων, ἐπληττε δὲ πικρῶς τὴν τῶν Ἀθηναίων φιλοτιμίαν, ὀνειδίζων αὐτοὺς ὅτι τόσον ἀδόξως καὶ αἰσχυρῶς παρήτησαν τὸν πόλεμον ὑπὲρ τῆς τόσον πλησίον κειμένης νήσου καὶ ἔλεγε τοιαῦτα·

Ἦθελα μᾶλλον νὰ ἦμην Σικίνιος ἢ Φολεγάνδριος·
μᾶλλον ἄλλοῦ γεννημένος καὶ ὄχι ἐδῶ ἐν Ἀθήναις·

γλίγωρα τρέχει ὁ λόγος παντοῦ μεταξύ τῶν ἀνθρώπων
ιδὲ Ἀθηναῖος· καὶ οὗτος ἐπρόδωκε τὴν Σαλαμῖνα.

καὶ τέλος εἶπε τοὺς τελευταίους τούτους στίχους·

Ἴωμεν εἰς Σαλαμῖνα μαχησόμενοι περὶ νήσου·
ἡμερτῶς χαλεπὸν τ' αἴσχος ἀπωσόμενοι.

Ἄντες οἱ φίλοι τοῦ Σόλωνος ἐπευφήμησαν· καὶ παρο-
ξύναντες τὸ περιστὸς πλῆθος νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν φω-
νὴν τῆς πατρίδος, κατώρθωσαν οὕτω τὴν τοῦ νόμου ἐκεί-
νου κατάργησιν. Ὅθεν ἀπεφάσισαν εὐθύς τὸν πόλεμον
καὶ στρατηγὸν τὸν Σόλωνα ἐξέλεξαν.

Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ στρατηγήματος τοῦ Σόλωνος ἐκυρίευ-
σαν τὴν νῆσον τῷ 600 π. Χ. καὶ οὕτως ὁ Σόλων ἐγένε-
το σωτὴρ τῆς πατρίδος του.

2. Ὁ Σόλων νομοθέτης. Καὶ διὰ ταῦτα καὶ δι' ἄλλα
πολλὰ ὁ Σόλων ἐθαυμάζετο καὶ ἐτιμᾶτο παρ' ὅλων τῶν
Ἑλλήνων. Ἐξαιρέτως δὲ ἀφ' οὓ οἱ Ἀθηναῖοι διώρισαν
αὐτὸν ἄρχοντα νομοθέτην, διότι ἔβλεπον ὅτι ἡ πατρίς
τῶν κατεστρέφετο ὑπὸ τῆς ἀνομίας καὶ διχονοίας.

Εἶχον οἱ Ἀθηναῖοι νόμους, τοὺς ὁποίους ὁ Δράκων εἶχε
θέσει, ἀλλ' οἱ νόμοι οὗτοι ἦσαν σκληροί, δι' ὃ καὶ ἐλέγετο
ὅτι δι' αἵματος εἶχον γραφῆ καὶ ὄχι διὰ μελάνης. Οἱ νό-
μοι τοῦ Δράκωντος διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς σκληρότητος
δὲν ἐτηρήθησαν ἐπὶ πολὺ οὐδὲ συνετέλεσαν εἰς τὸ καλὸν
τῆς χώρας· τὰνάπαλιν μάλιστα ἀντὶ νὰ περιστείλωσιν ἠϋ-
ξήσαν τὴν ἀνομίαν καὶ τὴν ἀσέβειαν· δι' ὃ φόνοι μεταξύ
πολιτῶν, ἀναίδεια καὶ ἀσέβεια ἐμόλυνον τὰ ἱερά καὶ τοὺς
βωμοὺς τῶν θεῶν. Ὅθεν φόβος ἐκ δεισιδαιμονίας κα-
τεῖχε τὴν πόλιν καὶ τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν ἐπικειμένην ἔβλε-
πον. Δι' ὃ ἐκάλεσαν ἐκ Κρήτης τὸν Ἐπιμενίδην, ἄνθρωπον
θεοφιλεῖ καὶ ἅγιον, φίλον τοῦ Σόλωνος· οὗτος ἐλθὼν ἐκα-
θάρισε καὶ ἡγίασε τὴν πόλιν δι' ἁγιασμῶν καὶ θυσιῶν καὶ

οὕτω κατέστησε τοὺς ἀνθρώπους εὐπειθεῖς καὶ φίλους τῆς δικαιοσύνης. Οὗτος ἀπερχόμενος δὲν ἔλαβε χρήματα, ἀλλὰ μόνον κλάδον ἀπὸ τῆς ἱερᾶς ἐλαίας, ἣτις ἦτο ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως.

Ὁ Σόλων γενόμενος ἀρχὸν καὶ νομοθέτης συνέταξε τὸ νέον πολίτευμα συμφώνως πρὸς τὰ ἦθη καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν Ἀθηναίων, ἐκπληρώσας πιστῶς τὴν ἐντολὴν τὴν ὁποίαν ὁ λαὸς ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτόν. Τὰ κυριώτερά δὲ νομοθετήματα τοῦ Σόλωνος εἶναι:

1. *Σεισάχθεια*. Τὸ πρῶτον μέτρον, τὸ ὁποῖον ὁ Σόλων εἰσήγαγε πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ λαοῦ, ἦτο ἡ σεισάχθεια, δηλ. ἡ ἀπόσεισις τοῦ ἄχθους ἢ τοὶ κατάργησις τῶν χρεῶν διὰ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ τόκου καὶ τῆς καταργήσεως τοῦ νόμου, καθ' ὃν ἠδύνατο νὰ δανείζηται ἐπὶ τῷ σώματι αὐτοῦ, καθ' ὃν νόμον ὁ ὀφειλέτης ἦτο εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ δανειστοῦ, ὅστις καὶ αὐτόν ἠδύνατο νὰ πωλήσῃ ὡς δοῦλον· ὥρισε δέ, ἵνα οἱ πωληθέντες εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὠδοῦλοι ἐξαγορασθῶσιν ὑπὸ τῆς πολιτείας. "Ἴνα μὴ δὲ ζημιωθῶσιν οἱ εὐπατρίδαι ἐκ τῆς σεισαχθείας ἠῤῥξησε τὴν ἀξίαν τοῦ νομίσματος, δηλ. ἐτίμησε τὴν μνᾶν δρ. 10 ἀντὶ 73.

2. *Ἄρειος Πάγος*. Ὁ Ἄρειος Πάγος ἦτο ἀνώτατον δικαστήριον, συνεδριάζων ἐπὶ τοῦ βράχου, τοῦ ὑψουμένου ἀντικρὺ τῶν προφυλαίων τῆς ἀκροπόλεως. Τὸ δικαστήριον τοῦτο συνεδρίαζεν ἐν ὥρᾳ νυκτὸς πάντοτε καὶ χωρὶς φῶς ἵνα οἱ δικασταὶ μὴ συγκινῶνται εἰς συμπαθείας ἐκ τῆς ὀψεως τῶν κρινομένων. Ἐκαστος τῶν δικαστῶν ἔφερε τὴν ψῆφον ῥίπτων εἰς τὴν κάλπην ἢ τοῦ θανάτου ἢ τοῦ ἐλέους. Ἐπὶ ἰσοψηφίας ἐρρίπτετο καὶ μία ἔτι εἰς τὴν κάλπην τοῦ ἐλέους καὶ ὁ κατηγορούμενος ἠθωοῦτο. Ὁ Ἄρειος Πάγος ἐπετῆρει τὰ ἦθη τῶν πολιτῶν καὶ τὴν τοῦ λαοῦ

εἷς τε τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν βίον διαγωγὴν, ἐπέ-
βλεπεν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων καὶ τῆς λατρείας
τῶν θεῶν, ἐξήταζε τοὺς ἀέργους πόθεν πορίζονται τὰ πρὸς
τὸ ζῆν· ἐδίκαζε περὶ φόνου καὶ ἄλλων κακουργημάτων. Ὁ
Σόλων ἀνύψωσεν εἰς μεγάλην τιμὴν τὸν Ἄρειον Πάγον,
διότι ὤρισε νὰ συγκροτῶσι τοῦτον μόνον οἱ διατελέσαν-
τες ἄρχοντες καὶ διεξαγαγόντες ἀνεπιλήπτως τὴν ἀρχὴν
αὐτῶν.

3. *Ἐκκλησία τοῦ δήμου.* Ὁ Σόλων ἔδωκεν εἰς τοὺς
Ἀθηναίους δημοκρατικὸν πολίτευμα, τὸ ὁποῖον καὶ ὁ λαὸς
προετίμα παντὸς ἄλλου· διὰ τοῦτο ἔδωκε διὰ νόμου ἡ ἐκ-
κλησία (ἡ συνέλευσις τοῦ δήμου) νὰ ἀποφασίζῃ περὶ πο-
λέμου καὶ εἰρήνης καὶ περὶ συμμαχίας καὶ περὶ φόρων· ἡ
ἐκκλησία νὰ ἐκλέγῃ καὶ διορίζῃ τὰς ἀρχάς, αὐτὴ νὰ θέτῃ
νέους νόμους, ἢ νὰ ἀκυρώνη τοὺς παλαιούς.

Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἀπετελεῖτο ἐξ ὅλων τῶν πολι-
τῶν ἀπὸ ἡλικίας 18—20 ἐτῶν. Συνήρχετο τετράκις τοῦ
ἔτους. Ἡ δύνατο νὰ ὀμιλῇ πᾶς τις, ἂν δὲν εἶχε καταδικα-
σθῆ εἰς ποινὴν, ἐπάγουσαν στέρησιν τῶν πολιτικῶν δι-
καιωμάτων· ἰδίᾳ ὅμως ἠγόρευον οἱ ῥήτορες καὶ ἐν γένει οἱ
πολιτευόμενοι. Ἡ ψηφοφορία ἐγένετο δι' ἀνυψώσεως τῆς
χειρός, ἐξ οὗ καὶ χειροτονία ἐκαλεῖτο· αὐτὴ ἐπὶ προσωπι-
κῶν ζητημάτων ἐγένετο μυστικὴ.

Διὰ νὰ περιορίσῃ ὁ Σόλων τὴν μεγάλην ταύτην δύνα-
μιν τῆς Ἐκκλησίας, ὤρισε νὰ οὐδεμίαν ὑπόθεσιν εἰσάγε-
ται εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἰ μὴ πρότερον ἢ βουλὴ δὲν ἀπο-
φανθῆ περὶ αὐτῆς.

4. *Βουλὴ.* Ὁ Σόλων ἵνα περιορίσῃ τὴν δύναμιν τῆς ἐκ-
κλησίας διώρισε τὴν βουλὴν τῶν τετρακοσίων ἀνδρῶν, οἵ-
τινες ἐξελέγοντο κατ' ἔτος ἀνὰ 100 ἐξ ἐκάστης τῶν τεσ-
σάρων φυλῶν. Ἡ βουλὴ ἦτο ἡ ἀνωτάτη διοικητικὴ ἀρ-

χή, ἔχουσα τὴν ὅλην τῆς πολιτείας διεύθυνσιν καὶ ἐφ' ὅλων τῶν κλάδων τῆς ὑπηρεσίας. Πάν ὅ,τι ἐμελλε νὰ εἰσ-αχθῆ εἰς ψήφισιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ἔπρεπε πρότερον νὰ ἐγκρίνη ἡ βουλή καὶ ἡ ἀπόφασις αὐτὴ ἐλέ-γετο προβούλευμα.

Οἱ βουλευταὶ εἶχον ἡλικίαν οὐχὶ μικροτέραν τῶν 30 ἐτῶν καὶ ἐξελέγοντο ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, πα-ρόντων τοῦλάχιστον 5000 πολιτῶν· μεθ' ὃ ἐξητάζετο, ἂν εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου καὶ ἂν ὁ βίος τοῦ ἐκλεχθέν-τος ἦτο ἀνεπίληπτος.

Ἡ βουλή συνήρχετο δημοσίᾳ καθ' ἑκάστην πλὴν τῶν ἑορτῶν. Τὸ δέκατον τῆς βουλῆς, ἀνανεούμενον κατὰ 35 ἢ 36 ἡμέρας, ἀπετέλει τοὺς πρυτάνεις, οἵτινες συνήγοντο εἰς τὸ πρυτανεῖον, ἐνταῦθα τὸ πλεῖστον διάγοντες τῆς ἡμέρας καὶ δαπάνη δημοσίᾳ τρεφόμενοι.

5) Διαιρέσεις τοῦ δήμου. Ὁ Σόλων διήρρεσεν ὅλον τὸν λαὸν κατὰ τὴν περιουσίαν εἰς τέσσαρας τάξεις, τῶν ὁ-ποίων ἡ μὲν πρώτη τάξις περιελάμβανε τοὺς πεντακο-σιομεδίμνους ἧτοι τοὺς ἔχοντας κατ' ἔτος εἰσόδημα ὑπὲρ τὰ 500 μέτρα (κοιλὰ) εἴτε ξηρῶν καρπῶν (σίτου, κριθῆς κλπ.) εἴτε ὑγρῶν (οἴνου, ἐλαίου)· ἡ δὲ δευτέρα τοὺς δυνα-μένους νὰ τρέφωσι πολεμικὸν ἵππον καὶ ἔχοντας εἰσόδημα τριακόσια μέτρα, ἐκαλοῦντο δὲ οὗτοι ἱππεῖς· ἡ δὲ τρίτη τοὺς ἔχοντας εἰσόδημα διακόσια μέτρα κατ' ἔτος καὶ δυνα-μένους νὰ τρέφωσι ζεῦγος γεωργικῶν βοῶν ἢ ἡμιόνων καὶ ἐκαλοῦντο ζευγῖται, ἡ δὲ τετάρτη καὶ τελευταία περιε-λάμβανε τοὺς ἔχοντας εἰσόδημα ὀλιγώτερον τῶν 150 με-δίμνων, οὗτοι ἐκαλοῦντο θῆτες. Ἐκ τῶν τριῶν πρώτων τάξεων ἐξελέγοντο οἱ λαμβάνοντες μέρος εἰς τὰ τῆς πο-λιτείας (εἰς τὰς ἀρχάς)· οὗτοι ἐν καιρῷ πολέμου ὑπηρέτουν εἰς τὸν στρατόν· οἱ μὲν πεντακοσιομεδίμνοι ὄντες εὐπα-

τρίδαι, διετήρουν ἐξ ἰδίων ἐξόδων τὸν στόλον, οἱ δὲ ζευγῆται ὑπηρετοῦν ὡς βαρέως ὀπλισμένοι (ὀπλιται). οἱ τῆς δευτέρας τάξεως ἀπετέλουν τὸ τάγμα τῶν ἰππέων, δι' ὃ καὶ ἰππεῖς ἐκαλοῦντο.

Οἱ θῆτες εἶχον μόνον τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκκλησιάζειν ἐν ὥρᾳ δὲ πολέμου ὑπηρετοῦν ὡς ἐλαφρῶς ὀπλισμένοι στρατιῶται, ἀλλ' ὁ ὀπλισμὸς ἐδίδετο παρὰ τοῦ δημοσίου· ὅταν δ' αἱ Ἀθηναὶ ἤρξην καὶ ἀπέκτησαν ναυτικόν, ὑπηρετοῦν οἱ θῆτες ὡς ναῦται.

6) Ἀποδημία Σόλωνος. Ἀφ' οὗ ὁ Σόλων συνεπλήρωσε τὴν νομοθεσίαν του, ἔγραψε τοὺς νόμους εἰς ἄξονας, αἵτινες ἐφυλάσσοντο κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ βραδύτερον εἰς τὸ πρυτανεῖον. Ἰδὼν ὅτι πολλοὶ ἤθελον νέας μεταβολὰς καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἀποφύγη τὰς ἐνοχλήσεις ἀπεφάσισε νὰ ἀπομακρυνθῆ τῶν Ἀθηναίων καὶ νὰ περιηγηθῆ εἰς νέας χώρας· ὅθεν ἔλαβεν ὄρκον παρὰ τῶν Ἀθηναίων, ὅτι ἐπὶ 10 ἔτη δὲν θέλουσι μεταβλεῖ οὐδὲ κατὰ κεραίαν τὴν νομοθεσίαν αὐτοῦ, ἐλπίζων ὅτι οὕτω θέλουσι συνειθίσει κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον τὴν νομοθεσίαν καὶ ἀπῆλθε τῆς πατρίδος.

Περιερχόμενος διαφόρους χώρας ἔφθασεν ὁ Σόλων καὶ εἰς Σάρδεις, πρωτεύουσαν τῆς Λυδίας, τῆς ὁποίας ἐβασιλευεν ὁ Κροῖσος, ὅστις ἦτο περιβόητος διὰ τοῦ πλούτου του. Ὁ Κροῖσος φιλοξενήσας τὸν Σόλωνα, διέταξε νὰ ἐπιδείξωσιν εἰς αὐτὸν τοὺς θησαυροὺς καὶ τὰ πολύτιμά του πράγματα, ἠρώτησεν αὐτὸν οὕτω· «φίλε μου Ἀθηναῖε, ἀκούω πολλὰ καλὰ περὶ σοῦ, περὶ τῆς σοφίας σου καὶ τῶν περιηγήτέων σου, καὶ ἐπομένως πολλὰ ἠξέυρεις. Πολὺ ἐπιθυμῶ νὰ μάθω, ἂν εἶδες ἕως τώρα κανένα εὐδαιμονέστερον. Ἡρώτησε τοῦτο ὁ Κροῖσος νομίζων ὅτι αὐτὸς εἶνε εὐδαιμονέστατος πάντων διὰ τὰ πλούτη». Ἀλλ' ὁ Σόλων

τοῦ εἶπεν «ὦ βασιλεῦ, εἶδον Γέλλον τὸν Ἀθηναῖον», ὁ Κροῖσος ἀκούσας τὰ κατὰ τὸν Γέλλον περιεργότερος γινόμενος, ἠρώτησεν ἂν αὐτὸς ἔχη τὰ δευτερεῖα. Ἀλλ' ὁ Σόλων εἶπε «εἶδε Κλέοβιν καὶ Βίτωνα» καὶ διηγήθη τὰ κατ' αὐτούς. Τότε ὁ Κροῖσος δυσαρεστηθεὶς εἶπε «καὶ ἡ ἐμὴ εὐδαιμονία δὲν εἶναι τίποτε, ὥστε οὐδὲ τόσον νὰ ἀξιζώμεν, ὅσον οἱ κοινοὶ τῶν ἀθρώπων;» Τότε ὁ Σόλων εἶπε τὸ σοφὸν ἐκεῖνο «μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε».

Ὁ Κροῖσος ἀπέπεμψε τὸν Σόλωνα, ἀλλὰ πολὺ ταχέως ἐδοκίμασε τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων του.

7. **Θάνατος Σόλωνος.** Ὁ Σόλων ἐπαυθὼν εἰς Ἀθήνας μετὰ δέκα ἐτῶν ἀποδημίαν, ἐτιμᾶτο μὲν ὑπὸ πάντων μεγάλως, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ φέρῃ εἰς ὁμόνοιαν καὶ συμβιβασμὸν τοὺς Ἀθηναίους. Ἦτο δὲ ἤδη εἰς προβεβηκυῖαν ἡλικίαν ὅτε ὁ Πεισίστρατος ἐγένετο τύραννος Ἀθηνῶν. Ὁ Σόλων θρηνῶν τὴν τότε μωρίαν ὠνείδιζε τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὴν ἀνανδρίαν λέγων ὅτι πρότερον μὲν ἦτο εὐκολώτερον νὰ ἐμποδίσωσι τὴν τυραννίδα ἐν τῇ ἀρχῇ της, τώρα δὲ ὅτι ἦτο λαμπρότερον νὰ ἐκριζώσωσι λαβούσαν σύστασιν. Ἐλεγε δὲ ὅτι εἰργάσθη ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τῆς πατρίδος καὶ ἐβοήθησε τὸ κατὰ δύναμιν τὴν πατρίδα μετ' εὐχαριστήσεως, ἤδη δὲ παραμυθεῖται ὅτι ἔχων τοιαύτην ἡλιπίζεν ὅτι ὀλίγον θα ἐπιζήσῃ εἰς τὴν συμφορὰν αὐτῆς. Καὶ ὄντως μετὰ τὴν τυραννίαν τοῦ Πεισιστράτου ἔζητε δυο ἔτη εἰς ἡλικίαν 80 ἐτῶν ἐν Ἀθήναις.

Τὸ πολίτευμα τοῦ Σόλωνος καὶ ἐκ τῶν ὑπτέρων ἀπεδείχθη τὸ ἄριστον πάντων τῶν πολιτευμάτων· διότι δι' αὐτοῦ εἰς χώραν μικράν, κατοικουμένην μόλις ὑπὸ 500000 ἐλευθέρων πολιτῶν ἀνεδείχθησαν τόσοι ἐνδοξοὶ ἄνδρες καὶ διὰ τὴν παιδείαν καὶ διὰ τὰ εὐγενῆ πατριωτικὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ἄλλας ἀρετάς, ὅσοι δὲν ἀνεδείχθησαν εἰς μεγαλει-

τέρας και πολυανθρωποτέρας. Και ὄντως αἱ Ἀθηναί ἀνῆλ-
 λον μετὰ μεγίστης ταχύτητος εἰς τὸν κολοφῶνα τοῦ πο-
 λιτισμοῦ, αἱ ἐπιστῆμαι, ὁ πολιτισμός, ἡ πλήρης ἐλευθε-
 ρία, ἡ ἰσότης εἶναι καρποὶ τῆς νομοθεσίας τοῦ Σόλωνος,
 ὅτι ἀφῆκαν ἐλεύθερον τὸ στάδιον τῆς ἀμοιβῆς καὶ τῆς
 δόξης εἰς πᾶσαν ἀρετὴν καὶ ἰκανότητα, καὶ οὕτως ἐγένοντο
 αἱ Ἀθηναί ἡ ἐστία τῶν φώτων.

3. ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ.

Ὁ Μιλτιάδης υἱὸς τοῦ Κίμωνος τοῦ Στησαγόρου, Ἀ-
 θηναῖος ἦτο ἡγεμὼν τῆς Χερσονήσου διαδεχθεὶς τὸν πα-
 τέρα του, ὃν ἐφόρευσε δολίως ὁ Πεισίστρατος.

Ὅταν ὁ Δαρεῖος ἐξεστράτευσεν ἐπὶ τοὺς Σκύθας καὶ ἔ-
 ἔλλεγε νὰ ὑποτάξῃ τὰς ὁμόρους ἑλληνικὰς πόλεις, αὐτὸς
 φρούρει μετὰ ἄλλων ἡγεμόνων τὴν γέφυραν τὴν ἐπὶ τοῦ
 Ἰστροῦ. Ἰδὼν ὅτι δὲν ἦτο ἀσφαλὴς ἀπῆλθεν, ἐ-
 ἐστρεψε δὲ πάλιν μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Σκυθῶν καὶ ἐ-
 ἔτερέωσε τὴν κυριαρχίαν του, ἔλαβε σύζυγον τὴν θυγα-
 τέρα τοῦ γείτονος βασιλέως Ὀλόρου Ἠγησιπύλην, ἐξ ἧς
 γέννησε τὸν Κίμωνα. Εὐρῶν κατάλληλον εὐκαιρίαν καὶ
 ἐλεύσας ἐκ Χερσονήσου εἰς μίαν ἡμέραν εἰς Λῆμνον με-
 τὰ ὕριον βόρειον ἄνεμον, ὑπέταξε τοὺς Λημνίους φοβηθέντας
 αὐτὸν καὶ παρέδωκεν εἰς πατρίδα του, τὰς Ἀθήνας. Ὁμοίως καὶ
 τὰς ἄλλας νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους ὑπέταξε. Μετὰ δὲ
 τὴν ἄλωσιν τῆς Μιλήτου, πληροφορηθεὶς τὴν ἐκστρατείαν
 τοῦ Δαρείου, ἐνόμιζεν ὅτι δὲν εἶναι ἐν ἀσφαλίᾳ, καὶ ἐπέ-
 στρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του πληρώσας πέντε τριήρεις ἀπὸ
 τοῦ θησαυροῦ του. Τότε εἶχεν ἡλικίαν 60 ἐτῶν, ἀλλ'
 ὡς ἀνδρεῖος καὶ ῥωμαλέος.

Ὁ Δαρεῖος, ἀφ' οὗ κατέπαυσε τὴν Ἰωνικὴν ἐπανάστασιν,
 ἔβλεπον νὰ ὑποδουλώσῃ τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἐτόλμησαν

νά λάβωσι κατ' αὐτοῦ ὄπλα, ἐρεθιζόμενος καὶ ἀπὸ τὸν Ἴππιαν, καὶ συναθροίσας στόλον καὶ στρατὸν διώρισε τὸν Μαρτινόνιον γαμβρόν του στρατηγόν, ἀλλ' ὁ στόλος ἐξώκειλε παρκατὸ ἀκρωτήριον Ἄθωνα, καὶ ἐπέστρεφεν οὗτος ἄπρακτος.

Ἄν καὶ ἀπέτυχεν ὁ Δαρείος, δὲν παρητήθη τοῦ σκοποῦ δι' ὃ ἐπεμψε κήρυκας καὶ ἐζήτηι γῆν καὶ ὕδωρ, σημεῖα ὑπόταγῆς· ἀλλὰ μόνοι οἱ νησιῶται ἔδωκαν. Συναθροίσας δὲ στόλον ἀπὸ 600 τριήρεις καὶ στρατὸν ἀπὸ 100000 διώρισε τὸν Δάτιν καὶ Ἄρταφέρνην στρατηγούς, οἵτινες ἤλασθον εἰς τὴν Ἑλλάδα νά ὑποδουλώσωσιν αὐτὴν καὶ ἰδιώκῃ τὴν Ἐρέτριαν καὶ τὰς Ἀθήνας.

Ἄναχωρήσαντες οὗτοι καὶ διὰ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους πλεύσαντες, ὑπέταξαν τὴν Νάξον, καύσαντες τὰς οἰκίας καὶ τοὺς ναοὺς καὶ τοὺς κατοίκους αἰχμαλωτίσαντες ἀπῆλθον. Τὴν Δῆλον ὁμῶς ἐφείσθησαν, σεβόμενοι τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Ἄρτεμιν. Ἐντεῦθεν ἐπλευσαν πρὸς τὴν Ἐρέτριαν, τὴν ὁποίαν ἐπολιόρχησαν διὰ προδοσίας μετὰ ἐπτὰ ἡμερῶν ἀντίστασιν. Γενόμενοι κύριοι τῆς πόλεως οἱ Πέρσαι τοὺς μὲν ναοὺς ἐσύλησαν καὶ κατέκαυσαν τοὺς δὲ πολίτας ἠνδραπόδισαν ὡς εἶχε διαταχθῆ ὑπὸ τοῦ Δαρείου.

Ἐπειτα ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας ἀναχωρήσαντες ἐκεῖθεν ἐπλευσαν εἰς τὴν Ἀττικὴν, εἰς μέρος ἐπίπεδον ὀδηγούμενον ὑπὸ τοῦ Πεισιστράτου. Μαθόντες τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι ἐχολώσαντες ἀπόφασιν νά ὑπερασπίσωσι τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν, διορίσαντες 10 στρατηγούς, ἕνα ἐξ ἐκάστης φυλῆς ὅστις εἶχε τὴν ἀνωτάτην ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ ἀνά μίαν ἡμέραν ἔσπευσαν εἰς Μαραθῶνα. Μεταξὺ τῶν στρατηγῶν ἦτο καὶ ὁ Μιλτιάδης. Ἐπεμψαν δὲ τὸν ἡμεροδρόμον Φεάδιπιδὸν εἰς Σπάρτην νά ζητήσῃ βοήθειαν, οὗτοι ὁμῶς ἐνεκὶ προλήφως δὲν ἐπεμψαν ἀμέσως.

Μόλις ἐφάνησαν οἱ Ἀθηναῖοι πρὸ τοῦ ἐχθροῦ, ὁ Μιλτιάδης προέτεινε νὰ ἐπιτεθῶσιν, τοῦτο καὶ ὁ Ἀριστείδης καὶ ἄλλοι ὑπεστήριξαν· ἀλλ' ἄλλοι ἐφοβήθησαν τὸ πλῆθος τῶν βαρβάρων καὶ διίσχυρίζοντο ὅτι πρέπει νὰ περιμείνωσι βοήθειαν παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων. Αἱ γνώμαι οὕτω διηβλήθησαν· ὑπερίσχυσε δὲ ἡ χειροτέρα, τότε ὁ Μιλτιάδης ἐρχεται πρὸς τὸν Πολέμαρχον Καλλιμάχον καὶ πείθει αὐτὸν νὰ προστεθῇ εἰς τὴν γνώμην τῶν λεγόντων νὰ συνάψωσι μάχην, λέγων ὅτι ἀπὸ αὐτὸν ἐξαρτᾶται ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Καλλιμάχος ἐπίσθη καὶ οὕτως ἀπεφασίσθη ἡ μάχη.

Ἀποφασισθείσης τῆς μάχης, ὁ Ἀριστείδης, εἶτα δὲ καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ παρεχώρουν τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν Μιλτιάδην, ἀλλ' οὗτος διέταξε τὴν μάχην κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς στρατηγίας του. Τάξας τοὺς Ἀθηναίους 10000 ὄντας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος ὑπὸ τὸν Καλλιμάχον καὶ αὐτοὺς Πλαταιεῖς, ἐλθόντας εἰς βοήθειαν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ἄλλὰ πολὺ ἀραιομένους· καὶ γενομένης θυσίας, ἐπειδὴ ἐφάνησαν αἴσιοι οἱ οἰωνοί, διέταξεν ἀμέσως ἔφοδον. Οἱ Ἕλληνες πολεμοῦντες ὑπὲρ πατρίδος καὶ τῶν ναῶν ἔχοντες ὑπὲρ ἑαυτῶν τὸ δίκαιον, ὤρμισαν ὡς μαινόμενοι καὶ ἔτρεψαν εἰς ἐφυγὴν τοὺς βαρβάρους, καταδιώκοντες αὐτοὺς μέχρι τῆς θαλάσσης. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἔπεσαν οἱ στρατηγοὶ ὁ Καλλιμάχος καὶ Στησίλαος καὶ πολλοὶ γενναῖοι Ἀθηναῖοι, ἐν οἷς ὁ Κυναίγειρος, ἐν ὄλῳ 192, οἵτινες ἐτάφησαν ἐκεῖ ἡπρὸς τιμὴν. Ἐκ τῶν βαρβάρων ἐφονεύθησαν 6400 στρατιῶται καὶ ἑπτὰ πλοῖα συνελήφθησαν. Μεγάλως ἐχάρησαν οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὴν νίκη. Εἷς ὀπλίτης σπεύσας δρομαίως εὐαγγέλιε τὴν εἴδησιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους· «Χαίρετε, ὦ πολῖται, ἐνικήσαμεν». Ταῦτα εἰπὼν, ἔπεσεν ἄπνους.

Ὁ Μιλτιάδης διὰ τῆς συμβουλῆς του ἔσωσε τὴν Ἑλ-

λάδα· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐτίμησαν αὐτὸν μεγάλως, στήσαντες εἰκόνα αὐτοῦ εἰς τὴν ποικίλην στοάν. Μετὰ τὴν νίκην ταύτην ἦτο ὁ Μιλτιάδης ὁ πρῶτος τῶν ἐν Ἀθήναις ἀνδρῶν.

Θέλων δὲ καὶ ἄλλας νέας ὠφελείας νὰ δώσῃ εἰς τὴν πατρίδα, ἐπλευσε κατ' ἀπόφασιν τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῆς Πάρου, μὲ πρόφασιν ὅτι οἱ Πάριοι ἔδοσαν μίαν τριήρη εἰς τὸ Πέρσην. Ἀφ' οὗ διὰ πολιορκίας δὲν κατάρθωσε νὰ ἐκπολιορκήσῃ αὐτήν, διέλυσε ταύτην, νομίσας ὅτι ὁ βάρβαρος ἤρχετο πρὸς βοήθειαν αὐτῶν, καὶ ἐπιστρέψας εἰς Ἀθήνας κατηγορήθη ἐπὶ προδοσίᾳ· οἱ Ἀθηναῖοι δὲν κατεδίκασαν μὲν αὐτὸν εἰς θάνατον ἕνεκα τῶν πρὸς τὴν πατρίδα ἐκδουλεύσεών του, κατεδίκασαν ὅμως αὐτὸν εἰς τα ἔξοδα τοῦ πολέμου. Μὴ ἔχων δὲ νὰ πληρώσῃ ταῦτα, ἐφυλακίσθη καὶ ἐν τῇ φυλακῇ ὧν ἀπέθανεν ὁ μαραθωνομάχος Μιλτιάδης ἕνεκα τραύματος. Μετὰ καιρὸν τὸ χρέος ἐπλήρωσεν ὁ υἱὸς του Κίμων.

4. ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο υἱὸς τοῦ Νεοκλέους, γεννηθεὶς περὶ τὸ 525 π. Χ., οὐχὶ ἐξ ἐπισήμου πολὺ γένους· ἐπειδὴ ἡ μήτηρ του ἦτο ξένη, ἣν λέγουσι Θραῦσαν ἢ Καρίνην δὲ ἐνομιζέτο γνήσιος πολίτης Ἀθηναῖος. Ἐν ᾧ ἀκόμη ἦτο παῖς, ἦτο ζωηρὸς καὶ τολμηρὸς, καὶ τὴν φύσιν συνετό· καὶ μεγαλοπράγμων καὶ πλήρης φιλοδοξίας· σχολάζων ἀπὸ τῶν μαθημάτων, δὲν ἐπαιζεν οὐδὲ διεσκέδαζεν, ὡς ἄλλοι παῖδες, ἀλλὰ ἐσχεδίαζε καὶ συνέθετε λόγους, οἵτινες ἦσαν ἢ κατηγορία ἢ ὑπεράσπισις τινὸς τῶν ὁμηλικῶν του. Ὅθεν καὶ ὁ διδάσκαλός του συνείθιζε νὰ λέγῃ εἰς αὐτόν «Σύ, ὦ παῖ, δὲν θὰ γείνης μικρόν τι, ἀλλ' ἐξ ὅπαντος ἢ μέγα ἀγαθὸν ἢ μέγα κακόν». Βραδύτερον δὲ ἐλέγε περὶ ἑαυτοῦ ὁ Θεμιστοκλῆς ὅτι καὶ οἱ πλεόν ἄνθρωποι

Θασσοι πῶλοι γίνονται ἄριστοι ἵπποι, ὅταν λάβωσι τὴν ἀπαιτουμένην ἀσκησιν.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ὀλίγον κατεγίνετο εἰς τὰ μαθήματα τὰ συντελοῦντα εἰς μόρφωσιν ἡθῶν καὶ πρὸς τέρψιν, δηλ. μουσικὴν καὶ ποίησιν· ἤσκειτο ὁμῶς εἰς τὰς τέχνας, αἱ ὁποῖαι συντελοῦσιν εἰς ἀπόκτησιν ἐπιρροῆς πρὸς τοὺς πολίτας. Διὰ τοῦτο χλευαζόμενος ἐν ταῖς συναναστροφαῖς ἔλεγε «λύραν μὲν νὰ ἀρμόσω καὶ παίξω ψαλτήριον (κιθάραν) δὲν ἤξεύρω, ἀλλὰ λαβὼν πόλιν μικρὰν καὶ ἄδοξον γνωρίζω νὰ καταστήσω αὐτὴν ἐνδοξον καὶ μεγάλην».

Κυρία ἐνασχόλησις καὶ δραστηριότης ἦτο ἢ εἰς τὰ πολιτικά πράγματα· ἀλλ' εἰς τὴν νεανικὴν ἡλικίαν ἦτο ἀκράτητος, διότι διὰ τῆς παιδείας ὁ νοῦς του δὲν εἶχεν ἔτι ὠριμάσει. Λέγεται δὲ ὅτι τόσον ἦτο φιλόδοξος, ὥστε νέος ὢν ἀκόμη κατὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην, ἐπειδὴ πάντες μετ' ἐπαινων ὠμίλουν περὶ τοῦ Μιλτιάδου, ἐφαίνετο πολλάκις σύννους καὶ τὰς νύκτας ἔμεινεν ἄγρυπνος καὶ δὲν προσήρχετο εἰς τὰ συμπόσια· ἐρωτώμενος δὲ διὰ τὴν μεταβολὴν ἀπεκρίνετο «δὲν μὲ ἀφίνει νὰ κοιμῶμι τὸ τρόπαιον τοῦ Μιλτιάδου»· διότι ἐθεώρει τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ἀρχὴν μεγάλων ἀγώνων, διὰ τοὺς ὁποίους καὶ αὐτὸς ἠτοιμάζετο καὶ τὴν πόλιν ἤσκει εἰς τὰ ναυτικά. Καὶ πρῶτον μὲν αὐτὸς μόνος ἐτόλμησε νὰ προτείνῃ εἰς τὴν συνέλευσιν τοῦ λαοῦ, ὅτι τὰς προσόδους τὰς ἐκ τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρίου νὰ μὴ διανείμωσι πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ νὰ κατασκευάσωσι τριήρεις διὰ τὸν κατὰ τῶν Αἰγινήτων πόλεμον. Εἰ καὶ ἐπολέμησε τὴν πρότασιν ὁ Ἀριστείδης ὡς ἐπικίνδυνον, ὁ λαὸς ἐπεδοκίμασε τὸ σχέδιον καὶ κατεσκευάζοντο 20 τριήρεις κατ' ἔτος, αἵτινες ἐχρησίμευσαν κατὰ τοῦ βαρβάρου καὶ ἔσωσαν τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ παρεσκεύασαν τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων κατὰ θάλασσαν.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο τότεν μεγαλοπρεπῆς καὶ φιλότιμος, ὥστε νέος ἔτι καὶ εἰς τὸν ὄχλον ἄγνωστος, ἐφρόντιζε νὰ γίνεταί γνωστός καὶ νὰ διαπρέπη. Ὅτε ποτὲ ἦλθεν εἰς Ἀθήνας Ἐπικλῆς τις Τροϊζήνιος, διδάσκαλος τῆς κιθάρας ὀνομαστός καὶ ἔτρεχον οἱ Ἀθηναῖοι νὰ τὸν ἀκούωσιν, ὁ Θεμιστοκλῆς παρεκάλεσε τοῦτον νὰ μένη εἰς τὴν οἰκίαν του, καὶ τοῦτο διὰ νὰ συχνάζωσι πολλοὶ εἰς αὐτήν. Ἐσχέτιζετο δὲ πολὺ πρὸς τὸν λαόν, λέγων ἀπὸ στόματος ἑκάστου τὸ ὄνομα, καὶ φροντίζων καὶ περὶ τῶν δικαστικῶν αὐτῶν ὑποθέσεων. Οὕτω δὲ ἦτο ἀρεστός εἰς τὸν λαόν, ὥστε κατάρθρωσε νὰ ἐξοστρακίσῃ τὸν Ἀριστείδην.

Ὅτε δὲ ὁ Ξέρξης κατέβαινεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐκλεχθεὶς στρατηγὸς ἐπεχείρησε νὰ ἐμβιβάσῃ τοὺς πολίτας εἰς τὰ πλοῖα, λέγων ὅτι ξύλινα τείχη ἔννοεῖ ἡ Πυθία τὰ πλοῖα καὶ συνεβούλευσε νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν Σαλαμίνα.

Κατ' ἀπόφασιν δὲ ληφθεῖσαν ἐν τῷ Ἴσθμῳ τῆς Κορίνθου οἱ Σπαρτιαῖται ὑπὸ τὸν Λεωνίδα κατέλαβον τὰς Θερμοπύλας, ὁ δὲ στόλος ὑπὸ τὸν Εὐρυβιάδην, ἀκολουθοῦντος καὶ τοῦ Θεμιστοκλέους ἐπλευσεν εἰς Ἀρτεμίσιον.

Ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου ὁ ἑλληνικὸς στόλος μαθὼν ὅτι ὁ Λεωνίδας ἔπεσεν καὶ οἱ βάρβαροι ἔγειναν κύριοι τῶν Θερμοπυλῶν, ἀπεσύρθη εἰς τὴν Σαλαμίνα καὶ εἰς τὸν λιμένα Φάληρον. Ἐνῶ δὲ οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ἐσκέπτοντο ποῦ νὰ ναυμαχήτωσι καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ὑποχωρήτωσιν εἰς τὸν Ἴσθμόν, ἔρχεται τις ἀγγέλλων ὅτι ἡ πόλις καίεται· ὁ Θεμιστοκλῆς ὁμῶς ἀντέλεγεν διῆχυριζόμενος ὅτι ἐν Σαλαμίνι μόνον δύνανται νὰ ἐλπίζωσι νίκην, διότι εἶναι ἠνωμένος ὁ στόλος. Ὁ Θεμιστοκλῆς μετέβη τὴν αὐτὴν νύκτα εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Εὐρυβιάδου, καὶ παρέστησεν αὐτῷ, ὅτι ἂν ἀναχωρήσωσιν ἐκ Σαλαμίνας, τότε δὲν θὰ ναυμαχήσωσι περὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ δὲν

είσηκούετο. Ὁ Εὐρυβιάδης συνεχάλεσε πάλιν τοὺς στρατηγούς, ἀλλὰ πρὶν ἐκθέσῃ τὸν λόγον τῆς συγκλήτεως, ἀνέστη ὁ Θεμιστοκλῆς, ἵνα ὁμιλήτῃ, ἀλλὰ τοῦτον διέκοψεν ὁ Ἀδείμαντος, στρατηγὸς ἐκ Κορίνθου, εἰπὼν «Εἰς τοὺς ἀγῶνας, ὧ Θεμιστόκλεις, ῥιπίζονται οἱ ἀνιστάμενοι πρὶν ἢ δοθῇ τὸ σύνθημα», «Ναί, εἶπεν ἀταράχως ὁ Θεμιστοκλῆς, ἀλλ' οἱ μένοντες ὀπίσω δὲν στεφανοῦνται». Λέγεται δὲ ὅτι ὁ Εὐρυβιάδης ἐσήκωσε τὴν βακτηρίαν, ἵνα κτυπήσῃ τὸν Θεμιστοκλῆ, οὗτος δὲ εἶπε «πάταξον μὲν ἄκουσον δέ». Καὶ ἀπεφασίσθη νὰ συνάψωσι ναυμαχίαν, ἀλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς φοβούμενος μεταμέλειαν ἔπεμψε τὸν Σικίνιον, πιστὸν δοῦλόν του, νὰ εἴπῃ εἰς τὸν Ξέρξην ὅτι «οἱ Ἕλληνες μελετῶσι νὰπέλθωσι καὶ ἂν προσβάλῃ αὐτοὺς ἤδη, ἀπαξ διὰ παντὸς διαλύει τὸν πόλεμον, νικῶν αὐτούς», ὅπερ πιστεύσας, ἔπραξεν ὁ Ξέρξης.

Ὁ Ἀριστείδης τότε εὐρισκόμενος ἐν Αἰγίνῃ ἐξόριστος, λησμονήσας τὴν ἔχθραν πρὸς τὸν Θεμιστοκλῆ ἔρχεται καὶ λέγει «Ἡμεῖς πρέπει νὰ στασιάζωμεν πάντοτε, τίς περισσότερον νὰ ὠφελήτῃ τὴν πατρίδα. Λοιπὸν σοὶ λέγω ὅτι περικυκλούμεθα». «Σὲ συγχαίρω, ἀλλ' ἤξευρε ὅτι ἐξ αἰτίας μου τοῦτο γίνεται». Ὑπαγε καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους στρατηγούς καὶ ἀνάγγειλον τοῦτο. Γενομένης δὲ ναυμαχίας ἐνίκησαν οἱ Ἕλληνες καὶ ἔσωσαν τὴν Ἑλλάδα, διότι ὁ Ξέρξης ἐσπευσμένως ἔφυγεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἀπολέσας 200 πλοῖα. Ἐκ τοῦ ἀπέιρου δὲ πλήθους τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ὀλίγον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του.

Μετὰ τὴν καταδίωξιν ἐπανεληθόντες οἱ Ἕλληνες ἐξέλεξαν ἀπαρχὰς τῶν λαφύρων διὰ τοὺς θεούς, ἐν οἷς καὶ 3 φοινικικὰς τριῆρεις, μοιρασθέντες τὰ λοιπὰ ἔστησαν εἰς Δελφοὺς ἀνδριάντα 12 πηχῶν, ἔχοντα ἐν τῇ χειρὶ πῦρραν πλοίου. Πλεύσαντες δ' εἰς τὸν Ἴσθμὸν οἱ στρατηγοὶ ἕκα-

στος ἔθετε ψῆφον εἰς ἑαυτὸν διὰ τὸ πρῶτον βραβεῖον, οἱ περισσότεροι δὲ τὰ δευτερεῖα ἀπέδιδον εἰς τὸν Θεμιστοκλῆ. Ἄν καὶ δὲν ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ φθόνου ἄριστος, διεβόηθη ὅμως ἀνά πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐδοξάσθη ὡς ἐλευθερωτῆς καὶ σωτὴρ τῆς Ἑλλάδος. Ὅταν ἦλθεν εἰς Σπάρτην εἰς μὲν τὸν Εὐρυβιάδην ἔδοσαν βραβεῖον ἀνδρίας, εἰς δὲ τὸν Θεμιστοκλῆ βραβεῖον σοφίας· καὶ εἰς τοὺς δύο δὲ στέφανον ἐλαίας, καὶ ἄλλων τιμῶν ἔτυχεν ἐν Σπάρτῃ ὁ Θεμιστοκλῆς. Τὴν μεγίστην ὅμως τῶν τιμῶν ἔλαβεν εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας· διότι ὅτε ἐνεφανίσθη εἰς τὸ στάδιον ὁ Θεμιστοκλῆς, πάντες ἀφήσαντες τοὺς ἀγωνιστάς ἐθεῶντο αὐτὸν δεικνύοντες ὁ εἷς εἰς τὸν ἄλλον, θιυμάζοντες καὶ χειροκροτοῦντες. Συγκινηθεὶς εἶπεν εἰς τοὺς παρακαθημένους φίλους του ὅτι «ἤδη ἀπολαμβάνω τοὺς καρποὺς τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνων μου».

Μετὰ παρέλευσιν χρόνου οἱ Σπαρτιᾶται νομίζοντες ἐχθρὸν τὸν Θεμιστοκλῆ κατηγορήσαν αὐτὸν ἐπιμηδισμῶ, ὡς συνένοχον μετὰ τοῦ Πausανίου· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐξώρισαν τοῦτον, ὡς ἐπικίνδυνον τῇ πατρίδι. Ὁ Θεμιστοκλῆς φυγαδευθεὶς ἐξ Ἀθηνῶν κατέφυγεν εἰς Ἄργος, ἐκεῖθεν καταδιωχθεὶς μετέβη εἰς Κέρκυραν, ἐκεῖθεν πρὸς τὸν Ἄδμητον, τὸν βασιλέα τῶν Μολοσσῶν, ἐκεῖθεν εἰς Περσίαν. Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἔδωκεν αὐτῷ τὴν Μαγνησίαν καὶ ἄλλας πόλεις, ἐξ ὧν εἶχε τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα. Ἀπέθανεν ὁ Θεμιστοκλῆς εἰς ἡλικίαν 65 ἐτῶν καὶ ἐτάφη ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Μαγνησίας. Μετὰ καιρὸν κρύφα οἱ φίλοι του μετεκόμισαν τὰ ὀστά αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν περὶ τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς.

5. ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ.

Ὁ Ἀριστείδης υἱὸς τοῦ Λυσιμάχου, ἐκ τοῦ δήμου Ἀ-

λωπεκῆς τῆς Ἀντιοχίδος φυλῆς, ἦτο συγγενῆς τῆς πλουσίας καὶ μεγάλης οικογενείας τοῦ Καλλίου καὶ Ἰππονίκου, τῶν λαμπαδηφόρων κατὰ τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια.

Ὁ Ἀριστείδης ἦτο πένης καὶ δι' ὅλου τοῦ βίου διετέλεσε τοιοῦτος, ἀφιλοκερδέστατος καὶ δικαιοτάτος ὢν καὶ πρὸς τοὺς ἐχθρούς του, ὥστε πάντες ἐχάλουν αὐτὸν Δίκαιον. Τόσῃν δὲ ὑπόληψιν καὶ ἐμπιστοσύνην ἀπελάμβανε διὰ τὴν ἀμεροληψίαν καὶ δικαιοσύνην του, ὥστε λέγεται ὅτε ἠναγκάσθη ποτὲ νὰ ἐναγάγῃ εἰς τὸ δικαστήριον Ἀθηναίων, μόλις ἐτελείωσε τὴν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν, ἐπίσθησαν οἱ δικασταὶ τόσον διὰ τὸ δίκαιον τῆς ὑποθέσεως, ὥστε δὲν ἤθελον νὰ ἀκούσωσι τὸν κατηγορούμενον, ἀλλ' ἦσαν ἔτοιμοι νὰ δώσωσι ψῆφον κατ' αὐτοῦ. Τότε ὁ Ἀριστείδης ἀναστὰς ἰκέτευε μετὰ τοῦ κατηγορουμένου νὰ ἀκούσωσι καὶ αὐτὸν κατὰ τὸ δίκαιον.

Ἄλλοτε δὲ ἦρθον πρὸς αὐτὸν δύο ἰδιῶται διὰ νὰ δικάσῃ αὐτοὺς καὶ ἐπειδὴ ὁ εἷς τούτων ἔλεγεν ὅτι ὁ ἀντίδικός του ἠδίκησε πολὺ καὶ δυσηρέστησε τὸν Ἀριστείδην, διακόψας τὸν λόγον αὐτοῦ ὁ Ἀριστείδης εἶπεν· «Λέγε, καλέ, τί κακὸν σὲ ἔκαμε, διότι διὰ σέ δικάζω καὶ ὄχι δι' ἐμέ».

Ἐκλεχθεὶς δὲ ποτε ἐπιμελητῆς τῶν ἐσόδων τῆς πόλεως κατεδείκνυεν ὅτι ἔκλεπτον πολλὰ οἱ διαχειριζόμενοι δημοσίαν τινὰ θέσιν. Ἐκ τούτου πολλοὶ κατ' αὐτοῦ δυσηρεστήθησαν καὶ μάλιστα ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ κατηγορήσαν αὐτὸν ἐπὶ κλοπῇ, ἐν ᾧ ἔδιδεν εὐθύνας (λογαριασμόν). Ἄλλ' οἱ καλλίτεροι καὶ ἐντιμότεροι τῶν πολιτῶν ἠγανάκτησαν διὰ τὴν ἀναισχυντίαν τούτων καὶ οὐ μόνον ἀπήλλαξαν τοῦτον τῆς κατηγορίας, ἀλλὰ καὶ πάλιν διώρισαν εἰς τὴν αὐτὴν ὑπηρεσίαν. Ἀναλαβὼν τὴν ὑπηρεσίαν πάλιν ταύτην προσεποιεῖτο ὅτι μετεμελήθη διὰ τὴν προτέραν αὐτοῦ ἀστηρότητα καὶ παρέβλεπεν ὀλίγον. Ἐκ τούτου ἐγένετο ἄ-

ρεστός εἰς τοὺς κλέπτοντας τὰ κοινά, διότι δὲν ἐξήλεγχεν αὐτοὺς οὐδὲ ἠκριβολόγει καὶ τόσον ἤρεσκεν, ὥστε καὶ ὑπερεπαίνουν αὐτὸν καὶ παρεκίνουν ἤδη τὸν δῆμον νὰ ἐκλέξῃ καὶ τὸ ἐρχόμενον ἔτος αὐτὸν ἐπιμελητήν. Ἐν ᾧ δὲ ἔμελλον νὰ ψηφίσωσιν αὐτόν, ἀνέβη εἰς τὸ βῆμα καὶ ἐπιπλήττων τοὺς Ἀθηναίους ἔλεγεν· «Ὅτε πιστῶς καὶ καλῶς ἐξεπλήρωσα τὸ καθήκόν μου κατηγορήθην· ἀφ' οὗ δὲ παρέβλεφα πολλὰ κοινὰ χρήματα νὰ κλέπτωσι, φαίνομαι εἰς ὑμᾶς θαυμαστός πολίτης. Ἐγὼ αἰσχύνομαι τῇ ἀληθείᾳ διὰ τὴν παροῦσαν τιμὴν μᾶλλον παρά διὰ τὴν πρὶν κατηγορίαν· καὶ σᾶς λυποῦμαι ὅτι διὰ ὑμᾶς ἐνδοξότερον εἶναι νὰ χαρίζηται τις εἰς τοὺς κακοὺς παρά νὰ σώζῃ τὰ δημόσια πράγματα». Ταῦτα εἰπὼν ἐξήλεγξε τὰς κλοπὰς μίαν πρὸς μίαν καὶ ἀπεστόμωτε τοὺς φωνάζοντας τότε καὶ ἐπαινοῦντας αὐτόν, ἀληθινόν καὶ δίκαιον ἔπαινον ἔχων ἀπὸ τοὺς ἐντίμους πολίτας.

Ὁ Ἀριστείδης ὢν στρατηγὸς εἷς τῶν 10 εἰς τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην, ὅστις οὐ μόνον εἶχε προστεθῆ εἰς τὴν γνώμην τοῦ Μιλτιάδου, ἀλλὰ καὶ ὅτε περιῆλθεν εἰς αὐτόν ἡ ἀρχή, παρεχώρησεν αὐτὴν εἰς τὸν Μιλτιάδην καὶ διὰ τοῦ παραδείγματός του ἐδίδαξε τοὺς ἄλλους ὅτι τὸ νὰ πείθηται τις εἰς τοὺς ἰκανωτέρους του δὲν εἶναι αἰσχρόν, ἀλλ' ἐνδοξὸν μάλιστα καὶ σωτήριον· ὅθεν καὶ οἱ ἄλλοι παρεχώρουν εἰς τὸν Μιλτιάδην τὴν ἀρχήν. Καὶ ἐν τῇ μάχῃ δὲ ἠγωνίσθη λαμπρῶς διοικῶν τὴν φυλὴν του. Ὅτε δὲ μετὰ τὴν μάχην ἔσπευσαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν πόλιν, τὸν Ἀριστείδην ἄφησαν φύλακα τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῶν λαφύρων διὰ τὴν ἄκραν του τιμιότητα, καὶ δικαίως· διότι ἐν ᾧ ὑπῆρχε σωρηδὸν χρυσὸς καὶ ἄργυρος καὶ πλούσια ἐνδύματα καὶ χρήματα ἄπειρα ἐντὸς τῶν σκηνῶν, οὔτε αὐτὸς ἠγγιξέ τι οὔτε ἄλλον τινὰ ἄφησεν, ἐκτὸς ἂν λάθρα

τις ὠφελήθη, ὡς ὁ Καλλίας ὁ ἐπικληθεὶς λακκόπλουτος.

Ἐχεῖνο τὸ ἔτος τὸ μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ὁ Ἄριστείδης ἐξελέχθη ἄρχων ἐπώνυμος. Ἐν ᾧ δὲ κατ' ἀρχὰς ἠγαπᾶτο διὰ τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ δικαίου, ὕστερον ἐφθονεῖτο, πρᾶγμα παράδοξον· τοῦτο δὲ συνέβη διότι ὁ Θεμιστοκλῆς ἐνθουράων τὸν λαὸν εἰσήγε τούτον εἰς νέον στάδιον, ἀντιπολιτευόμενος τὸν Ἄριστείδην, καὶ κατῴρθωσε νὰ ἐξοστρακισθῇ οὗτος. Ὁ ἐξοστρακισμὸς οὗτος ἦτο ἐντιμὸς ἐξορία ἐπὶ δέκα ἔτη καὶ ἐγένετο διὰ νὰ περιστέλλεται ἡ ἐπιρροή τοῦ ἐξοστρακίζομένου. Ἐγένετο δὲ οὕτω· Ἐκαστος δημότης λαβὼν ὄστρακον, ἔγραφεν ἐπ' αὐτοῦ τὸ ὄνομα τοῦ πολίτου, τὸν ὁποῖον ἤθελε νὰ ἐξοστρακισθῇ καὶ ἔρριπτε τοῦτο εἰς ὠρισμένον τόπον τῆς ἀγορᾶς, περιπεφραγμένον, ἔπειτα οἱ ἄρχοντες ἤριθμουν τὸ ὄλον πλῆθος, καὶ ἂν ὄλοι οἱ γράψαντες ἦσαν πλείότεροι τῶν 6000 ἐξοστρακίζετο οὗτος. Λέγεται δὲ ὅτι, ἐν ᾧ ἐγράφοντο τὰ ὄστρακα, χωρικός τις ἀγράμματος, πλησιάσας τὸν Ἄριστείδην, ὃν ἐνόμισε τυχαῖον τινὰ ἄνθρωπον, παρεκάλει νὰ γράψῃ ἐπ' αὐτοῦ τὸ ὄνομα Ἄριστείδης. Θαυμάζων δὲ ὁ Ἄριστείδης ἠρώτησε καὶ τί κακὸν σ' ἔκαμεν ὁ Ἄριστείδης; οὗτος δὲ ἀπεκρίθη· «οὐδέν, οὐδὲ γνωρίζω τὸν ἄνδρα, ἀλλ' ἐνοχλοῦμαι νὰ κοῦω πανταχοῦ νὰ ὀνομάζουσιν αὐτὸν δίκαιον». Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἄριστείδης οὐδὲν εἶπεν, ἀλλὰ λαβὼν τὸ ὄστρακον ἔγραφεν ἐπ' αὐτοῦ τὸ ὄνομά του καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν χωρικόν. Ἀναχωρῶν δ' ἐκ τῆς πόλεως ὕψωσε τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἠϋξάτο νὰ μὴ περιπέσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τοιαύτην περίστασιν, ὥστε ἐξ ἀνάγκης νὰ ἐνθυμηθῶσι τὸν Ἄριστείδην. Ἐάν καὶ ἡ ἐξορία διήρκει 10 ἔτη, κατὰ πρότασιν ὁμως τοῦ Θεμιστοκλέους ἐφήφισαν τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ.

Μέγαν πατριωτισμὸν δεικνύει ἡ πράξις τοῦ Ἀριστείδου, ἐν ᾧ ἦτο εἰς ἐξορίαν, εὐρισκόμενος εἰς τὴν Αἴγιναν καὶ ἰδὼν τὸν κίνδυνον τῆς πατρίδος νὰ σπεύσῃ νὰ συμφιλιωθῇ πρὸς τὸν ἐχθρὸν του καὶ νὰ παράσχη καὶ αὐτὸς βοήθειαν εἰς τὸν περὶ τῶν ὅλων ἀγῶνα ἐν Σαλαμῖνι.

Μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν τυχῶν ὁ Θεμιστοκλῆς ἐξαιρέτων τιμῶν ἐν Σπάρτῃ περιέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τῶν Ἀθηναίων. Ἐκ τούτου ὁ Ἀριστείδης ἦτο ἀρχηγὸς τῆς πολιτείας.

Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν ὁ Μαρδό- νιος ἔμεινεν ὀπίσω ἔχων 300000 στρατοῦ ἐκλιεκτοῦ, προ- παρεσκευάζετο κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔργον καὶ ἠπειλεί τοὺς Ἕλλη- νας. Ἐπεμψε δὲ εἰς Ἀθήνας μὲ γράμματα τὸν Ἀλέξαν- δρον, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀμύντου, τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας καὶ ὑπέσχετο ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν ὅτι καὶ τὴν πόλιν θὰ ἀνακτίσῃ, θὰ ἀνορθώσῃ τοὺς ναοὺς καὶ χρή- ματα πολλὰ θὰ δώσῃ καὶ ἡγεμόνας τῶν Ἑλλήνων θὰ κα- ταστήσῃ αὐτοὺς, ἂν παραιτηθῶναι τοῦ πολέμου. «Οἱ Λα- κεδαιμόνιοι μαθόντες ταῦτα, φοβούμενοι ἔσειλαν πρέσβεις εἰς Ἀθήνας διὰ νὰ ἀποτρέψωσι τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ ἐνδε- χομένης συμμαχίας πρὸς τοὺς Πέρσας καὶ προέτειναν ὅτι τοὺς μὲν παῖδας καὶ γυναῖκας αὐτῶν νὰ πέμψωσιν εἰς Σπάρ- την καὶ ὑπισχνοῦνται νὰ διατρέψωσιν αὐτούς». Ἀκούσαν- τες οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς πρέσβεις ἔδωκαν κατὰ πρότασιν τοῦ Ἀριστείδου, γράψαντος τὸ ψήφισμα, πρὸς μὲν τὸν Ἀλέ- ξανδρον ὅτι «ἐν ὅτῳ ὁ ἥλιος πορεύεται τὴν ἰδίαν πορείαν, δὲν θὰ διαλλαγῶσι πρὸς τοὺς Πέρσας, πεποιθότες εἰς τὴν βοήθειαν τῶν Θεῶν καὶ τῶν ἡρώων, τῶν ὁποίων τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα ἔκαυσεν, καὶ ὅτι συγχωροῦσιν αὐτοὺς διότι νομίζουσιν ὅτι ὅλα ἀγοράζονται διὰ τοῦ πλούτου καὶ τῶν χρημάτων, καὶ οὐδὲν ἄλλο τούτων νομίζουσι τιμιώ-

τερον»· πρὸς δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους ὀργίζονται διότι βλέπουν μόνον τὴν παροῦσαν ἀνέχειαν καὶ ἀπορίαν καὶ λησμονοῦσι τὴν ἀνδρίαν καὶ φιλοτιμίαν αὐτῶν. Ἄς εἶναι δὲ βέβαιοι, ὅτι ἐν ὄψι καὶ εἰς μόνος Ἀθηναῖος ζῆ, δὲν θὰ συμβαχῆσιν μετὰ τοῦ Ξέρξου».

Μετὰ ταῦτα συνεβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ στείλωσι στρατὸν ὅσον ταχιστα διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἐχθρὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν χώραν καὶ νὰ προῦπαντήσωσι τοῦτον εἰς Βοιωτιαν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀκούσαντες τὴν συμβουλήν του ἔστειλαν τὸν στόλον καὶ ἐπ' αὐτοῦ μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ, στρατηγὸν δὲ ἐξέλεξαν αὐτὸν τὸν Ἀριστείδην, ὅστις μετὰ 8000 ὀπλιτῶν ἦλθεν εἰς τὰς Πλαταιάς.

Ὁ Μαρδόνιος τοιαυτὴν λαβὼν ἀπόκρισιν παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἐκίνησεν ἐκ Θεσσαλίας διὰ τὰς Ἀθήνας. Οἱ Ἀθηναῖοι κατέλιπον καὶ πάλιν τὴν πόλιν καὶ μετέβησαν εἰς Σαλαμίνα σὺν γυναῖξι καὶ τέκνοις. Οἱ Πέρσαι κατέλαβον τὸ δεύτερον ἤδη μετὰ 10 μῆνας πάλιν ἔρημον τὴν πόλιν. Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ εἰς τὰς ἰέας προτάσεις δὲν ὑπήκουσαν· τότε ἐν Σαλαμίनि ἐκ τῶν βουλευτῶν Λυκίδης τις ἐγνωμόδοτε νὰ δεχθῶσι καὶ ὑποβάλλωσι τοὺς λόγους τοῦ ἀπεσταλμένου εἰς τὸν λαόν. Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ αὐτοὶ οἱ βουλευταὶ περικυκλώσαντες ἐλιθοβόλησαν αὐτόν. Τὸ αὐτὸ ἔπραξαν καὶ αἱ γυναῖκες ὀρμήσασαι εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Λυκίδου ἐλιθοβόλησαν τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ.

Ἀφ' οὗ ἐκίνησαν οἱ Ἕλληνες τὸν Μαρδόνιον εἰς Πλαταιάς, ἔνεκα τῆς διαγωγῆς τῶν στρατηγῶν τῶν Σπαρτιατῶν περιῆλθεν ἡ ἡγεμονία εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἱ σύμμαχοι, ἐπειδὴ ἐπλήρωνον φόρον τινὰ διὰ τὸν πόλεμον, θέλοντες νὰ ἐλαττωθῇ οὗτος παρεκάλεσαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ πέμψωσι τὸν Ἀριστείδην, ὅστις ἔχαιρε τὴν ἐμπιστοσύνην

πάντων. Οὗτος λαβὼν ἐντολὴν περιῆλθε πάντας τοὺς συμμάχους καὶ ἐκανόνισε κατὰ τρόπον ἐπιεικῆ καὶ δίκαιον ὥστε οὐδεὶς ἐμεμφιμοίρησε· οἱ δὲ φόροι οὐ μόνον δὲν ἤλαττώθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐδιπλασιάσθησαν. Πᾶς ἄλλος ἐκ τούτου θὰ ἐξήρχετο πλούσιος, ἀλλ' ὁ Ἀριστείδης πένης εἰσηλθεν, πενέστερος ἐπανῆλθεν.

Ὁ Ἀριστείδης περατώσας τὴν ἐντολὴν ταύτην δὲν ἔλαβε μέρος εἰς τὰ πολεμικά, ἀλλὰ παρέδωκε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου εἰς τὸν Κίμωνα.

Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις καταλιπὼν περιουσίαν μικράν, οὐδὲ τὰ πρὸς ταφὴν ἀναγκαῖα εἶχε, δι' ὃ καὶ δημοσίᾳ δαπάνῃ ἔθαψαν αὐτόν· ἡ δὲ πατρίς εὐγνωμονοῦσα ἐπροίκισε τὰς θυγατέρας του καὶ εἰς τὸν υἱόν του Λυσιμαχὸν ἐδώρησεν 100 μνᾶς καὶ 100 πλῆθρα γῆς.

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Ἀριστείδης ὁ δίκαιος, ὥστε ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐθαυμάζετο.

6. ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ.

Ὁ Πausανίας ἦτο υἱὸς τοῦ Κλεομένου ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους τῶν Ἀγιδῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του ἐν ἔτει 479 ἦτο ἀνώτατος ἄρχων ἐν Σπάρτῃ, ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου Πλειστάνακτος.

Ὁ Πausανίας ἦτο εὐφυής, ἐπιτήδειος καὶ μεγαλεπήβολος, ἐπίτροπος δὲ γενόμενος τοῦ Πλειστάνακτος ἀπέκτησε μεγάλην δόξαν καὶ διωρίσθη ἀνώτατος ἡγεμὼν τοῦ στρατοῦ, ὅστις ἐστάλη κατὰ τοῦ Μαρδονίου, καὶ ὅλης τῆς δυνάμεως τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ Μαρδόνιος καταλαβὼν τὰς Ἀθήνας μαθὼν τὴν ἀπόρριψιν τῶν προτάσεων του ἐκ μέρους τῶν Ἀθηναίων καὶ ὅτι ἐξεκίνησαν τέλος οἱ Σπαρτιᾶται μετὰ στρατοῦ ἄφρησιν τὴν Ἀττικὴν, ἔρημον οὔσαν, καὶ μετέβη εἰς τὴν Βοιωτίαν.

χάριν τοῦ ἵππικοῦ καὶ ἐστρατοπέδευσε παρά τὰς πρὸς Ἀριστεράν ὄχθας τοῦ Ἄσωποῦ τὸν ἐκ 300000 στρατὸν πεζῶν καὶ ἐκ 50000 ἵππέων. Ὅπισθεν τοῦ στρατοπέδου ὠχύρωσε μέγα τι τετράγωνον, διὰ χαρακωμάτων ἐκ δοκῶν, καὶ ξυλίνων πύργων, ἐν αὐτῷ ὑπῆρχε καὶ ἡ χρυσοῦφαντος σκηνὴ τοῦ Μαρδόνιου καὶ αἱ τῶν ἄλλων στρατηγῶν.

Ὁ στρατὸς τῶν Ἑλλήνων ἐξ 100000 ἀνδρῶν συνηθροίσθη εἰς τὴν δεξιάν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ. Στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων ἦτο ὁ Ἀριστείδης, τῶν δὲ Λακεδαιμονίων Πausanίας ὁ Κλεομβρότου, ἐπίτροπος ὢν τοῦ ἀνηλίκου Πλειστάνακτος. Ὁ Μαρδόνιος συχνὰ ἐρεθίζων τοὺς Ἕλληνας ἠνάγκαζεν εἰς μάχην, ἀλλ' οὗτοι ἀπέφευγον, διότι οἱ μάντιες ἀπέτρεπον. Ἀφήσαντες δὲ τὴν θέσιν ταύτην, κατέβησαν εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Πλαταιῶν, ἐκεῖ ἐπετέθη ὁ Μαρδόνιος, ἀλλ' ὁ Pausanίας διέταξεν, ἐπειδὴ αἱ θυσίαι δὲν ἦσαν καλαί, νὰ ἡτυχάζωσι κρατοῦντες τὰς ἀσπίδας, χωρὶς νὰ κινήσων. Ὅτε δὲ ἐφάνησαν αἱ θυσίαι καλαὶ καὶ οἱ ἱερεῖς ἀνήγγειλαν νίκην, ὥρμησαν οἱ Ἕλληνες ὡς θυμοειδὲς θηρίον καὶ ἐδίωκον τὸν ἐχθρόν. Ἐφρονεῦθη ὁ Μαρδόνιος καὶ οἱ βάρβαροι τρέπονται εἰς φυγὴν· ἐκλείσθησαν δ' ἐν τῷ ὀχυρώματι. Οἱ Ἕλληνες σφάζουσι σχεδὸν ὅλους.

Οἱ Εἰλωτες διετάχθησαν νὰ συναθροίσωσιν, ὅσα οἱ βάρβαροι κατέλιπον· εὕρισκοντο δὲ καθ' ὅλον τὸ βαρβαρικὸν στρατόπεδον σκηναὶ κατεσκευασμέναι ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, κρατῆρες χρυσαῖ καὶ πολλὰ ἄλλα, καὶ παρά τῶν νεκρῶν ἀφῆρουν φέλλια, στρεπτοὺς καὶ ἀκινάκεις χρυσοῦς. Ἐκ τούτων κατεσκευάσθη ὁ ἐν Δελφοῖς χρυσοῦς τρίπους εἰς τὸν Ἀπόλλωνα καὶ ἐστήθη ἐπὶ τρικεφάλου χαλκοῦ ἠφρωῦς πλησίον τοῦ βωμοῦ¹.

1) Ὁ ὄφις οὗτος μετεκομίσθη ἔπειτα εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐστήθη εἰς τὸ ἱπποδρόμιον ἔνθα καὶ μέχρι σήμερον φαίνεται ἄνευ τοῦ τρίποδος.

Μετὰ τὴν νίκην ταύτην ὁ Πausανίας μεγάλην ἀπέκτησε δόξαν καὶ ἐπὶ τοῦ τρίποδος ἐκείνου, ὅστις ἀφιερῶθη εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ἐν Δελφοῖς ἀνέγραψε τὸ ἐξῆς δίστιχον

«Ἑλλήνων ἀρχηγὸς ἐπεὶ στρατὸν ὤλεσε Μῆδων
 Πausανίας, Φοῖβῳ μνημ' ἀνέθηκε τόδε».

Ἄλλ' οἱ Σπαρτιᾶται κατέκριναν τὴν πράξιν του ταύτην ὡς αὐθαίρετον καὶ ἀλαζονικὴν καὶ ἀποξέσαντες τὰ γράμματα ἐκεῖνα, ἀνέγραψαν ἀντ' αὐτῶν τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων ὅσαι ἐν Σαλαμῖνι καὶ Πλαταιαῖς συνηγωνίσθησαν κατὰ τῶν Περσῶν.

Μετὰ τὴν νίκην ἤθε τις ἐκ τῶν προκρίτων τῆς Αἰγίνης, Λύμπων ὀνομαζόμενος, ὅστις εἶπε πρὸς τὸν Πausανίαν· «ὦ παῖ τοῦ Κλεομβρότου, ἀληθῶς κατώρθωσες ἔργον ὑπερφυές· Θεὸς τις σέ ἐβοήθησε νὰ σώσῃς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ἀποκτήσῃς δόξαν, ὅσην οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ κάμε καὶ τοῦτο διὰ νὰ αὐξηθῇ ἡ φήμη σου· ὡς ὁ Ξέρξης καὶ Μαρδόνιος ἀπέκοψαν τὴν κεφαλὴν τοῦ Λεωνίδου καὶ τὸ σῶμά του ἀνεσταύρωσαν, οὕτω πρὸς ἐκδίκησιν τοῦ Θεοῦ σου Λεωνίδου κάμε διὰ νὰ ἔχῃς τὸν ἔπαινον τῶν Σπαρτιατῶν». Ὁ Πausανίας ἀπαντῶν εἶπεν «Ἐκτιμῶ τὴν εὐνοϊάν σου, ἀλλ' ἡ γνώμη σου εἶναι ἐσφαλμένη, διότι ἐκεῖνοι ἔπραξαν ταῦτα, ὡς βάρβαροι, τὰ ὅποια δὲν ἀρμόζουσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας».

Μετὰ τινὰ ἔτη ὁ Πausανίας ἐστάλη ἀρχιναύαρχος μετὰ τοῦ στόλου εἰς τὰς νήτους καὶ τὰ παράλια τοῦ Ἑλλησπόντου, διὰ νὰ ἐκδιώξωσιν ἐκεῖθεν τοὺς Περσας. Ὅτε δὲ ἐκυριεύθη τὸ Βυζάντιον, ἤχημαλωτίσθησαν πολλοὶ ἐπίσημοι Πέρσαι, ἐξ ὧν τινὲς συγγενεῖς τοῦ βασιλέως. Τοὺς αἰχμαλώτους τούτους ὁ Πausανίας κρύφα ἀπέλυσε προσποιηθεὶς ὅτι ἀπέδρασαν· ἔγραψε δὲ πρὸς τὸν Ξέρξην ὅτι στέλλει τούτους πρὸς χάριν του καὶ ἂν δώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν θυγα-

τέρα του θά υποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν κυριαρχίαν του. καὶ ἂν παραδέχεται, ἄς στείλῃ ἀξιόπιστον ἄνδρα μετὰ τοῦ ὁποίου νὰ συνεσηθῇ. Τοῦτο ἤρεσεν εἰς τὸν Ξέρξην καὶ ἔστειλε τὸν ἑπαρχὸν του μὲ χρυσοῦν καὶ ἀργυρον νὰ διαπραγματευθῇ μετ' αὐτοῦ. Ἔνεκα τούτου ὁ Πausanίας ἐγένετο ὑβριστικὸς, ἐνεδύετο Περσικὰ ἐνδύματα, καὶ τὰ δεῖπνά του ἐρρύθμισε κατὰ τὰ βαρβαρικὰ καὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἐφέρετο τυραννικῶς. Δι' ὃ κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἀνεκλήθη εἰς Σπάρτην.

Ὁ Πausanίας ἐλθὼν εἰς τὴν Σπάρτην κατάρθωσε νὰ ἀθλωθῇ διὰ χρημάτων καὶ ἐπανῆλθε τὸ δεῦτερον ἀνευ ἀδείας τῶν Σπαρτιατῶν. ἐξηκολούθει δὲ τὰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν βάρβαρον. Ἄλλ' ἀνακληθεὶς ἐπέστρεψεν ἵνα μὴ δώσῃ ὑπόνοιαν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἐφοροὶ δὲν εἶχον βεβαίαν ἀπ. δεῖξιν, ἀπέλυσαν αὐτὸν τῆς κατηγορίας, ἂν καὶ ὑπῆρχον ὑποψίαι. Ἄλλὰ μετὰ ταῦτα κατάρθωσαν νὰ ἔχωσιν ἀναντίρρητον ἀπόδειξιν.

Ἀφ' οὗ εἰ Ἐφοροὶ ἐβεβαιώθησαν δι' Ἀργιλίου τινός, ὅστις ἐστάλη μετὰ ἐπιστολῆς πρὸς Ἀρτάβαζον, καὶ ἔμελλον νὰ συλλάβωσιν αὐτὸν ἐν τῇ πόλει καθ' ὁδὸν δι' ἀνθρώπων ἐπίτηδες παρεσκευασμένων. οὗτος νοήσας τὸ νεῦμα Ἐφόρου τινός, ἔδραμε παραχρῆμα καὶ καταφεύγει εἰς τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς. Ἐκεῖθεν μὴ δυνάμενοι νὰ ἀποσύρωσιν αὐτὸν περιέκλεισαν τειχίσαντες τὴν θύραν. Λέγεται δὲ ὅτι ἡ γραῖα μήτηρ τοῦ Πausanίου ἔφερε τὸν πρῶτον λίθον. Ἐν ᾧ δ' ἔμελλεν οὗτος νὰ ἐκπνεύσῃ ὑπὸ τῆς πείνης, ἐκόμισαν αὐτὸν ἔξω τοῦ ναοῦ ἡμιθανῆ. Τὸ νεκρὸν σῶμά του ἤθελον νὰ ρίψωσιν εἰς τὸν Καιάδαν, τὸ ὁποῖον εἶναι βάραθρον ἐνθα ἐκρήμιζον τοὺς κακούργους· ἀλλὰ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον ἐρωτηθὲν παρήγγειλε νὰ θάψωσιν αὐτὸν, ἐκεῖ, ὅπου καὶ ἀπέθανεν.

7. ΚΙΜΩΝ

Ὁ Κίμων ἦτο υἱὸς τοῦ ἐνδόξου Μιλτιάδου καὶ τῆς Ἡγησιπύλης, τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης Ὀλόρου· ὁ πατὴρ του ἀπέθανεν ἐν ἀτιμίᾳ ἐν τῇ φυλακῇ, ἐπειδὴ δὲν εἶχε νὰ πληρώσῃ πολιτικὸν χρέος πεντήκοντα ταλάντων· αὐτὸς δὲ ἦτο ὑπόχρεως εἰς ἀπότισιν τοῦ προτίμου, ἀπηλλάγη δὲ τῆς φυλακίσεως διὰ τινος Καλλίου πλουσίου Ἀθηναίου, ὅστις νυμφευθεὶς τὴν ἑτερομήτριον ἀδελφὴν του Ἑλπινίχην, ἐπλήρωσεν ἀντ' αὐτοῦ τὸ ποσὸ τοῦτο τῶν χρημάτων.

Ὁ Κίμων ἔτι νέος ὦν ἐθεωρεῖτο ἄνθρωπος μικρᾶς εὐφυΐας, ἦτο οὐχὶ ἄσχημος τὴν μορφήν καὶ ὑψηλοῦ ἀναστήματος, ἔχων κόμην οὐλήν καὶ πυκνήν. Ἦτο τοὺς πρώτους πολὺ γενναῖος καὶ ἀψευδὴς καὶ ἀγαθὸς ἄνευ κομψότητος· τὰ ἦθη θαυμαστὸς καὶ εὐμενής. Καὶ οὔτε κατὰ τὴν τόλμην ἔμενεν ὀπίσω τοῦ πατρὸς του οὔτε κατὰ τὴν σύνεσιν τοῦ Θεμιστοκλέους, ἀμφοτέρων δὲ ἦτο δικαιότερος· ἐνδοκιμήσας δὲ εἰς τὰ πολεμικὰ ὡς ἐκεῖνοι, πολὺ κατὰ τὰ πολιτικὰ ὑπερέβαλεν αὐτοὺς ἔτι νέος καὶ πολέμων ἄπειρος· διότι ὅτε ὁ Θεμιστοκλῆς προσεπάθει νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν καὶ νὰ ἐπιβιθασθῶσιν εἰς τὰ πλοῖα, καὶ διὰ τούτων νὰ ἀνταχθῶσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν, τότε ἐνῶ πολλοὶ ἦσαν ἐκπληγμένοι διὰ τὸ τολμηρὸν τοῦ πράγματος, αὐτὸς πρῶτος ἐφάνη φαιδρὸς ἀναβαίνων διὰ τοῦ Κεραμεικοῦ εἰς τὴν ἀκρόπολιν διὰ νὰ ἀφιερῶσιν ἵππου τινὸς τὸν χαλινὸν τῇ θεᾷ Ἀθηναῖ, εἰς ἐνδειξὴν ὅτι ἡ πόλις δὲν ἐχρειάζετο πλέον ἰππικὴν δύναμιν, ἀλλὰ ναύτας καὶ στόλον πρὸς στήριαν αὐτῆς. Ἀφιερῶσας δὲ τὸν χαλινὸν καὶ λαβὼν μὲν τῶν ἀσπίδων ἐκ τοῦ ναοῦ καὶ προσευχηθεὶς κατέβη

τὴν θάλασσαν δοῦς θάρρος εἰς τοὺς συμπολίτας του· καὶ οὐκ ὀλίγοι ἐκ τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ ἐνθαρρυνθέντες ἠκολούθουν αὐτόν.

Ἀναδειχθεὶς δὲ εἰς τὴν ναυμαχίαν ἐκείνην λαμπρός, ταχέως ἐδοξασθη καὶ ἦτο ἀγαπητός ὑπὸ τοῦ λαοῦ διὰ τὴν πραότητα καὶ τὴν ἀφελειάν του. Ὅθεν ἀνῆλθεν εἰς τὰς μεγίστας τῆς πόλεως τιμὰς καὶ ἀρχάς. Μετὰ τοῦ Ἀριστείδου ὦν συστράτηγος, συνετέλεσε καὶ αὐτός, ὥστε ἡ ἡγεμονία τῆς θαλάσσης νὰ δοθῆ ὑπὸ τῶν συμμάχων Ἑλλήνων, ἐνεκα τῆς διαγωγῆς τοῦ Πausανίου στρατηγοῦ τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ὁ Ἀριστείδης βλέπων τὴν μεγαλοφυίαν τοῦ Κίμωνος ἀνέδειξεν ἔπειτα αὐτὸν στρατηγὸν εἰς Θράκην, διὰ νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Πέρσας τοὺς κρατοῦντας τὴν πόλιν Ἡϊόνα, κειμένην ἐπὶ τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήτου. Καὶ πρῶτον μὲν ἐνίκησεν αὐτοὺς εἰς μάχην καὶ τοὺς κατέκλεισεν ἐντὸς τῆς πόλεως, ἔπειτα ἀναγκάσας εἰς φυγὴν τοὺς περὶ τὴν Θράκας, ὅθεν ἤρχοντο εἰς αὐτοὺς τὰ τρόφιμα, καὶ φυλάττων καλὰ τὴν χώραν ὅλην, εἰς τόσῃ ἀπορίαν ἔφερε τοὺς πολιορκουμένους, ὥστε ὁ γενναῖος στρατηγὸς τοῦ βασιλέως Βόγης ἀπελπισθεὶς ἔβαλε πῦρ εἰς τὴν πόλιν καὶ ἵνα μὴ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, τοὺς θηταυροὺς ἔρριψεν εἰς τὰς φλόγας, ὡς καὶ τὰς γυναῖκας, τὰ τέκνα καὶ ἑαυτόν. Οὕτως ἔλαβεν ὁ Κίμων τὴν πόλιν, ἐκεῖ δ' ἔκτισαν ἔπειτα οἱ Ἀθηναῖοι τὴν τόσον ἀξιόλογον ἀποικίαν Ἀμφίπολιν.

Ἡ νῆτος Σκῦρος ἀπὸ παλαιῶν χρόνων κατωφεῖτο τὸ πλεῖστον ἀπὸ πειρατῶν, τοὺς Δόλοπας, ἐνεκα τῶν ὁποίων δὲν ὑπῆρχε τελείως ἀσφάλεια κατὰ θάλασσαν, καὶ οὕτως ἐβλάπτετο τὸ ἐλληνικὸν ἐμπόριον. Ὁ Κίμων λοιπὸν τότε κυριεύσας καὶ τὴν νῆτον ταύτην, ἐξεδίωξε τοὺς πειρατῶν καὶ ἠλευθέρωσε τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ ἡ νῆτος ἔπειτὰ

ἐγένετο Ἀττική, κατοικισθεῖσα ὑπὸ Ἀθηναίων ἀποίκων. Εἰς τὴν Σκῦρον εἶχε καταφύγει ὁ ἐθνικός ἦρως τῶν Ἀθηναίων ὁ Θησεύς, δόλω φανεύεις ὑπὸ τοῦ Λυκομήδους, τούτου τὸν τάφον εὔρεν ὁ Κίμων καὶ λαθῶν τὰ ὄστᾶ, τὴν λόγχην καὶ τὸ ξίφος, ἔφερον αὐτὰ εἰς Ἀθήνας, ὅπου ὑπεδέχθησαν ἐν μεγάλῃ πομπῇ καὶ ἔθαψαν αὐτὰ πανηγυρικῶς. Ἰδρύθη δ' εἰς τιμὴν τοῦ ἦρωος ὁ ναός, ὁ καὶ σήμερον σωζόμενος τὸ Θησεῖον. Ὅθεν καὶ διὰ τοῦτο ἐφείλκυσε τοῦ λαοῦ τὴν εὐγνωμοσύνην.

Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἐπλούτησεν ὁ Κίμων μεγάλως, ἔκαμε δὲ λαμπρὰν τοῦ πλοῦτου χρῆσιν· διότι καὶ τῶν κήπων αὐτοῦ τοὺς φραγμοὺς ἀφῆρσεν, ἵνα καὶ ξένοι καὶ πολῖται εἰσέρχωνται ἐλευ ἐρώς καὶ λαμβάνωσιν ἐκ τῶν καρπῶν ὅσων χρειάζονται, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ καθ' ἡμέραν ἠτοίμαζε δεῖπνον λιτὸν μὲν, ἄρκετὸν δὲ εἰς πολλούς, καὶ προσεχάλει εἰς τοῦτο τὸν βουλόμενον πένητα· ἐκτὸς τούτου ἐξήρχετο ἀκολο θούμενος συνήθως ὑπὸ νέων καλῶς ἐνδεδυμένων, ἐξ ὧν ἕκαστος συναντῶν καθ' ὁδὸν πολίτην ἐν πενιχρᾷ ἐνδυμασίᾳ ἐνδεδυμένον, ἤλλαζε μετ' ἐκείνου τὸ ἐνδυμά του. Οἱ αὐτοὶ νέοι ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν καὶ ἀφθονα χρήματα καὶ διεμοίριζον εἰς τοὺς ἐντίμους πένητας κατὰ τὴν ἀγορὰν μὲ τρόπον καλόν· οὕτως ὁ Κίμων ἐκέρδησε τὰς καρδίας ὄλων.

Πλὴν τούτου οὐδεὶς ἄλλος ἐταπείνωσε καὶ περιώρισε τὸν μέγαν βασιλέα τόσον, ὅσον ὁ Κίμων· διότι, ἀφοῦ οὗτος ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἄρρησεν αὐτὸν ἦσυχον, ἀλλὰ τρέχων κατόπιν του τροπον τινα, πρὶν ἀναπνεύτη καὶ ἡσυχάσῃ ὁ βάρβαρος, ἄλλα μὲν μὴ ἐκυρίευσεν ὁ Κίμων καὶ ὑπέταττεν, ἄλλους δὲ προσελάμβανε φίλους. Μάλιστα δὲ καὶ πρὸ πάντων ἐταπεινώθησαν οἱ Πέρσαι διὰ τῆς διπλῆς νίκης, τῆς παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐρυμέδον-

τος ποταμοῦ ἐν Παμφυλίᾳ (460 π. Χ.). Μαθὼν ὁ Κίμων ὅτι μέγας περσικὸς στόλος ἐφύλαττεν εἰς τὸ στόμιον τοῦ Εὐρυμέδοντος ποταμοῦ καὶ περιέμενεν ἔτι ὀγδοήκοντα φοινικικὰς τριήρεις, προλαβὼν ἔφθασεν ἐκεῖ καὶ ἠνάγκασεν αὐτοὺς εἰς μάχην ἄκοντας. Οἱ βάρβαροι εὐθὺς ἐστράφησαν εἰς τὴν παραλίαν καὶ πολλοὶ αὐτῶν κατέφυγον εἰς τὸ οὐχὶ μακρὰν τῆς θαλάσσης παρατεταγμένον πεζικόν, πολλοὶ δὲ μὲ τὰ πλοῖα κατεβυθίζοντο. Τότε τὸ πεζικὸν τῶν βαρβάρων κατέβη εἰς τὸν αἰγιαλὸν καὶ κατέλαβε τὴν παραλίαν, ὁ δὲ Κίμων ἂν καὶ ἐφαίνετο δύσκολον ν' ἀποβιβάτῃ ἔξω στρατόν, καὶ κεκοπιαχότας τοὺς Ἕλληνας νὰ ὑπάγῃ κατὰ πολυπληθεστέρων καὶ ἀκμαίων, ὅμως βλέπων τοὺς Ἕλληνας θαρραλέους καὶ διὰ τὴν ἐκ τῆς νίκης χαρὰν προθυμοτάτους νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν βαρβάρων, ἀπεδίβασε τοὺς ὀπλίτας ἔτι ζεστοὺς ἀπὸ τὴν μάχην. Πλήρεις λοιπὸν φρονήματος ὤρμηξαν μὲ κραυγὰς κατὰ τῶν βαρβάρων καὶ συνεχροτήθη ἰσχυρὰ μάχη, ἐπειδὴ καὶ οἱ βάρβαροι ἐδέχθησαν αὐτοὺς γενναίως καὶ ἰσχυρῶς ἀντεστάθησαν. Τέλος δὲ μετὰ πολὺν ἀγῶνα ἐτράπησαν οἱ βάρβαροι εἰς φυγὴν, καὶ ἔπαθον βαρεῖαν ἤτταν καὶ ἐκυριεύθη τὸ πλούσιον στρατόπεδον, ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Οὕτω λοιπὸν ὁ Κίμων ὡς δεινὸς ἀθλητῆς ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐνίκησε δύο νίκας μίαν κατὰ ξηρὰν καὶ μίαν κατὰ θάλασσαν. Τοῦτο τὸ ἔργον τοῦ Κίμωνος ἐθεωρήθη ἐν τῶν λαμπροτάτων ἔργων τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῶν βαρβάρων. Μετὰ δὲ τῶν ἄλλων προηγουμένων τόσον ἐταπεινώσαν τοὺς Πέρτας, ὥστε περσικὸν πλοῖον δὲν ἐτόλμα πλέον ἐντὸς τῶν Κυανέων καὶ τῶν Χελιδονίων νήτων νὰ πλεύσῃ, οὐδὲ πεζικὴ δύναμις νὰ φανῇ εἰς τὰ παράλια πλησιέστερον ἐνὸς ἡμεροδρομίου.

Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας ὁ Κίμων, ἐπειδὴ ἐκ τῶν πολέμων ἡ πόλις μεγάλη πλούτη ἀπέκτησεν, ἔδαπάνησε πρὸς

δχύρωσιν καὶ καλλωπισμὸν τῆς πόλεως, διότι ἤρχισε νὰ οἰκοδομῇ τὰ μακρὰ λεγόμενα τείχη δι' ὧν συνεδέθησαν αἱ Ἀθῆναι μετὰ τοῦ Πειραιῶς, ἐκαλλώπιτε τὴν πόλιν διὰ ἐλευθερίων καὶ τερπνῶν διατριβῶν, φυτεύσας εἰς τὴν ἀγορὰν πλατάνους, τὴν Ἀκαδημίαν κατέστητεν ἄλσος κατάρυτον δι' ὁδῶν καθαρῶν καὶ συσκίων περιπάτων, ἐνῶ πρὶν ἦτο ξηρὸς καὶ ἄνυδρος τόπος.

Ἄλλ' ἔμελλε καὶ τὸν Κίμωνα νὰ εὕρη τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ Ἀριστείδου ἡ τύχη· διότι ἂν καὶ εὐηργέτει τοὺς πολίτας ἴδια τοσοῦτον καὶ περιεποιεῖτο, ὅμως ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀριστοκρατικὴν μερίδα· τὴν ἄκρατον δημοκρατίαν ἀπεδοκίμαζε καὶ ἠναντιοῦτο εἰς αὐτήν· διὸ ἐπήνει τῆς Σπάρτης τὸ πολίτευμα· ἐντεῦθεν κατέστη μισητὸς εἰς τὸν δῆμον. Μεταξὺ δὲ τῶν ἐναντίων αὐτοῦ ἦτο τότε καὶ ὁ μέγα δυνάμενος Περικλῆς, ὁ μέγιστος πολιτικὸς ἀνὴρ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ τὸ ἐξῆς συμβὰν ἐπετάχυνε τὴν πτώσιν τοῦ Κίμωνος.

Μετὰ τὸ 464 συνέβη εἰς τὴν χώραν τῶν Λακεδαιμονίων φοβερον δυστύχημα· σεισμὸς φοβερὸς τὴν ὅλην πόλιν τῆς Σπάρτης πλὴν πέντε οἰκιῶν κατέστρεψεν, ἐξ οὗ εἴκοσι χιλιάδες Λακεδαιμονίων ἐταφῆσαν ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῶν οἰκιῶν. Διὰ τὸ συμβὰν τοῦτο οἱ καταπιεζόμενοι Ἐἰλωτες καὶ Μεσσήνιοι οἱ ἀείποτε ποθοῦντες τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν, ἐπανεστάτησαν καὶ ἠνωμένοι ἐκίνησαν κατὰ τῆς Σπάρτης. Ὁ βασιλεὺς Ἀρχίδαμος ἐν καιρῷ ἐννοήσας τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, καὶ βλέπων τοὺς πολίτας προτπαθοῦντας ἕκαστος νὰ σώσῃ τὰ ἑαυτοῦ, διέταξε καὶ ἐσάλπισαν ὡς ἂν ἐπῆρχοντο οἱ ἐχθροὶ καὶ ὅσον τάχιστα ὀπλισθέντες οἱ πολῖται, συνηθροίσθησαν ὅλοι περὶξ αὐτοῦ. Τοῦτο καὶ μόνον τῷ ὄντι ἔσωσε τὴν Σπάρτην· διότι ἅμα ἰδόντες αὐτοῦ, οἱ ἐπαναστᾶται ὀπλισμένους καὶ τεταγμένους, ἀνεχώρησαν

εἰς τὰς πόλεις καὶ ὕστερον κατέλαβαν τὴν Ἰθώμην, ὅπου ἐπολιόρχησαν αὐτοῦς οἱ Σπαρτιᾶται. Ἐπειδὴ δὲ αὐτοὶ εἰς τὰς πολιορκίας ἦσαν ἄπειροι, ἐζήτησαν βοήθειαν παρὰ τῶν Ἀθηναίων· ὁ Κίμων, ἐνῶ ἄλλοι ἤντιοντο, αὐτὸς ἔπεισε τὸν δῆλον νὰ πέμψῃ βοήθειαν, λέγων ὅτι δὲν ἔπρεπε μῆτε τὴν Ἑλλάδα νὰ φήτωσι χωλὴν, μῆτε τὴν εὐκαιρίαν ταύτην τοῦ νὰ φιλιωθῶσιν αἱ πρῶται τῆς Ἑλλάδος πόλεις, αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη. Διωρίσθη δὲ καὶ στρατηγὸς αὐτὸς τοῦ σταλέντος στρατοῦ ἐκ 4000 Ἀθηναίων ὀπλιτῶν. Ἐπειδὴ δ' ἐπὶ πολὺ ἡ πολιορκία διήρκει, φοβηθέντες οἱ Σπαρτιᾶται τὴν τόλμην καὶ λαμπρότητα τῶν Ἀθηναίων ὑπωπτεύθησαν αὐτοῦς μῆπως ἔχωσι μὲ τοὺς Γίλωτας καὶ Μεσσηνίους συνεννόησιν. Ὅθεν ἀπέπεμψαν τὸν Κίμωνα καὶ τοὺς Ἀθηναίους μόνους ἐκ τῶν λοιπῶν συμμάχων. Ὁ πόλεμος οὗτος καλούμενος τρίτος μεσσηνιακὸς πόλεμος διήρκετε μέχρι τοῦ 454 π. Χ., ὅτε τέλος οἱ Σπαρτιᾶται ὑπεριχύσαντες, ἔδωκαν εἰς τοὺς Μεσσηνίους ἐλευθέραν ἔξοδον. Ἐδέχθησαν δὲ αὐτοῦς οἱ Ἀθηναῖοι καὶ παρεχώρησαν τὴν πόλιν Ναύπακτον, ἀραιρέσαντες αὐτὴν ἀπὸ τοῦ Λοκροῦς τοῦ Ὑζόλας. Ἀποπεμφθέντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι, ὠργίζοντο φανερὰ μάλιστα κατὰ τοῦ Κίμωνος, διότι παρεκίνησεν αὐτοῦς νὰ στείλωσι βοήθειαν· καὶ διὰ τοῦτο ἐξωστράκισαν ἐπὶ δέκα ἔτη, κατηγοροῦντες αὐτὸν ὡς φιλοτάκωρα.

Ἐνῶ ὁ Κίμων ἦτο ἐν ἐξορίᾳ, συνέβη μεταξὺ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ Ἀθηναίων φανερός πόλεμος. Στρατὸς Λακεδαιμονίων ἦτο στρατοπεδευμένος ἐν Γανάγρα τῆς Βοιωτίας. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν κατ' αὐτῶν στρατὸν εἰς Βοιωτίαν, διὰ νὰ ἀπαντήσωσιν αὐτούς. Ὁ δὲ Κίμων ἀμέσως ἔσπευσεν ἑνοπλὸς εἰς τὴν μάχην καὶ παρεκάλει νὰ ἐπιτραπῇ εἰς αὐτὸν νὰ πολεμήτῃ κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν

ὡς ἀπλοῦς πολίτης, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ὑποπτευόμενοι δὲν ἐδέχθησαν αὐτόν. Καὶ τότε ὁ Κίμων παρεκάλεσε τοὺς φίλους αὐτοῦ πάντας, ὅσοι μάλιστα κατηγοροῦντο ὡς λακωνίζοντες, καὶ ἤδη εὐρίσκοντο ἐν τῷ στρατῷ νάγωνισθῶσι γενναίως πρὸς τοὺς πολεμίους καὶ δι' ἔργων νάποδείξωσι τὸ ἀνυπόστατον τῆς ὑποψίας, ὅτι οὔτε αὐτὸς οὔτε οἱ φίλοι του διανοοῦντο συνωμοσίαν καὶ προδοσίαν κατὰ τῆς πατρίδος. Καὶ τῷ ὄντι συγκροτηθείσης μάχης 100 φίλοι τοῦ Κίμωνος λαμπρῶς ἀγωνισάμενοι ἔπεσαν. Ἀλλ' ἐνίκησαν οἱ Σπαρτιᾶται. Καὶ ὁ Κίμων καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ ἔδειξαν ἐν Τανάγρα τὰ ἅγια καὶ πλήρη πατριωτισμοῦ φρονηματα αὐτῶν.

Μετὰ τὴν ἦταν ταύτην οἱ Ἀθηναῖοι ἀνεκάλεσαν τὸν Κίμωνα ἐκ τῆς ἐξορίας, συνήργησε δὲ εἰς τὴν ἀνάκλησιν καὶ ὁ ἀντίπαλος αὐτοῦ Περικλῆς. Εὐθὺς δὲ ὁ Κίμων ἐπαυελθὼν, κατώρθωσε νὰ διαλύσῃ τὸν πόλεμον καὶ συμφιλίωσῃ τὰς Ἀθήνας πρὸς τὴν Σπάρτην· ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἠδύαντο νὰ μείνωσιν ἥττοχοι, διὰ νὰ ἀτομακρύνῃ αὐτοὺς ἀπὸ ἐμφυλίου πολέμου πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἐζήτησε νὰνανεώσῃ πάλιν τὸν κατὰ παλαιοῦ ἐχθροῦ τοῦ ἔθνους πόλεμον. Ἦθεν πληρώσας διακοσίας τριήρεις ἔπλευσε κατὰ τῆς Κύπρου. Ἐκ τούτων ἐξήκοντα ἔστειλεν εἰς Αἴγυπτον καὶ διὰ τῶν λοιπῶν ἐνίκησεν εἰς ναυμαχίαν τὸν βασιλικὸν στόλον καὶ τὰς περίξ πόλεις ἀνέκτησε, μελετῶν ὄχι μικρόν τι, ἀλλ' ὅλης τῆς ἐξουσίας τοῦ βασιλέως τὴν κατάλυσιν.

Ἀλλ' ἐμελλεν ἐνταῦθα νὰ τελεώσῃ τὸν βίον· τὸν θάνατον προεμήνυεν ἓνα ὄφρον. Κατὰ τινος ἀπέθανεν ἐκ τραύματος, πολιορκῶν τὸ Κίτιον, πόλιν τῆς Κύπρου (449 π. Χ.)· τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν. Ὁ θάνατός του διετηρήθη μυστικὸς ἀπὸ τοῦ στρατοῦ, ὅστις

ἐνόμιζεν ὅτι ζῶν ἔτι ἐστρατήγει τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὴν ἐν Σαλαμίτι τῆς Κύπρου γενομένην ναυμαχίαν καὶ πεζομαχίαν κατὰ τῆς περσικῆς δυνάμεως· εἰς ταύτην καὶ νεκρὸς ἐνίκησεν. Ἀφοῦ δὲ νικήσαντες ἐπανῆλθον εἰς Ἀθήνας, ἐγένετο γνωστὸς ὁ θάνατος αὐτοῦ. Τὸ λείψανον αὐτοῦ ἐκομίσθη εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ λαμπρῶς ἐνεταφιάσθη.

8. ΠΕΡΙΚΛΗΣ

Ὁ Περικλῆς ἦτο υἱὸς τοῦ Ξανθίππου, ὅστις ἐχρημάτισε στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἐνίκησεν ἐν Μυκάλῃ τοὺς Πέρσας, καὶ τῆς Ἀγαρίστης ἀνεψιάς τοῦ Κλεισθέους. Ἡ μήτηρ τοῦ Περικλέους εἶδεν ὄνειρον ὅτι ἔτεκε λέοντα καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔτεκε τὸν Περικλέα, ὅστις κατὰ τὴν ἄλλην μὲν τοῦ σώματος μορφήν ἦτο ἄλεμπτος, τὴν δὲ κεφαλὴν εἶχε προμήκη καὶ πρὸς τὸ σῶμα ἀσύμμετρον. Ὅθεν καὶ οἱ τεχνῖται κατόπιν παρίστανον αὐτὸν φέροντα περικεφαλαίαν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς εἰκόνας του· οἱ δὲ Ἀττικοὶ ποιηταὶ ὠνόμαζον αὐτὸν *σχινοκέφαλον*.

Διδασκάλους εἶχεν ὁ Περικλῆς εἰς μὲν τὴν μουσικὴν τὸν περίφημον Δάμωνα, εἰς δὲ τὴν φιλοσοφίαν τὸν Κλαζομένιον Ἀναξαγόραν, τὸν ὁποῖον ἐτίμα πολὺ ὁ Περικλῆς καὶ εἶχε φίλον· ὕστερόν ποτε ἐνησχολημένος πολὺ εἰς τὰ πολιτικά, ἠμέλησεν ὀλίγον τὸν γέροντα Ἀναξαγόραν. Ὅθεν λυπηθεὶς εὖτος ἀπεφάσισεν ἀποκαρτερῶν νάποθ' ἔλθῃ. Ἀμ' ἀκούσας τοῦτο ὁ Περικλῆς, ἔδρωμεν πρὸς τὸν φίλον τοῦ φιλόσοφου, καὶ πορεχάλει αὐτὸν ἐπιμόνως νά παραιτήσῃ τὴν τοιαύτην ἀπόφασιν καὶ νά μὴ στερήσῃ τοιοῦτον ἀξιόλογον σύμβουλον τὴν πόλιν. Τότε ἀνακύψας ὁ Ἀναξαγόρας ἐκ τῶν στρωμάτων, ἐνθα ἔκειτο κεκαλυμμένος, εἶπεν: «ὦ Περικλῆς, ὅστις χρειάζεται λύχνον, ἐπιχέει ἔλαιον».

Ἐνεκα τῆς μετὰ τοιοῦτου ἀνδρὸς συναναστροφῆς καὶ

τῆς σπουδῆς καὶ μελέτης περὶ τὰ φυσικὰ μαθήματα ὁ Περικλῆς ἐμορφώθη θαυμασίως. Οὐ μόνον τὰ φρονήματά του ἦταν σοβαρὰ καὶ οἱ λόγοι του ἀπλοῖ καὶ ὑψηλοί, ὥστε ἐπειθον καὶ βαθεῖαν προὔξενουν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ἀκροατάς, ἀλλὰ καὶ τὸ πρόσωπόν του ἦτο σεμνὸν καὶ οὐδέποτε κλίνον εἰς γέλωτα, τὸ βᾶδισμά του πρᾶον καὶ μέτριον· ἀγορεύων ἐπὶ τοῦ βήματος εἶχε τὸ ἱμάτιόν του συνεσταλμένον καὶ δὲν ἔκαμνε, καθὼς ἄλλοι μεταγενέστεροι ῥήτορες, σχήματα ταραχώδη διὰ κἀνὲν πάθος. Πρὸς τοὺς ὑβρίζοντας αὐτὸν ἦτο πρᾶος καὶ συμπαθητικὸς. Ὁ Πλούταρχος διηγεῖται, ὅτι ἐνῶ ποτε ἐλοιδορεῖ καὶ ἐκακολόγει αὐτὸν ἄνθρωπος ἀχρεῖος καὶ βδελυρὸς ὀλόκληρον ἡμέραν, αὐτὸς σιωπῶν ὑπέμεινε καταγινόμενος εἰς τινὰ σπουδαίαν ὑπόθεσιν. Τὴν ἐσπέραν ἐπορεύετο εἰς τὴν οἰκίαν του ἡτύχως καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος παρηκολούθει ὑβρίζων αὐτόν· ἐνῶ δὲ ὁ Περικλῆς ἐμελλε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας, ἐπειδὴ ἦτο σκότος, δισταξεν ἕνα τῶν ὑπηρετῶν νὰ λάβῃ φῶς καὶ συνοδείῃσιν τὸν ἄνθρωπον μέχρι τῆς οἰκίας του.

Ὁ Περικλῆς νέος ὦν συνεσταλλετο πολὺ νάναμιχθῆ εἰς τὰ δημόσια πράγματα· διότι οἱ ὑπέργῃνοι Ἀθηναῖοι μετ' ἐκπλήξεως ἐβλεπον πολλὴν αὐτοῦ ὁμοιότητα πρὸς τὸν τύραννον Πεισίστρατον κατὰ τὸ ἐξωτερικόν, καθὼς καὶ τὸ ἡδὺ τῆς φωνῆς καὶ τὸ εὐτροχὸν τῆς γλώσσης καὶ τὴν εὐκολίαν τῆς ὁμιλίας. Ἐπειδὴ δὲ καὶ πλοῦτον εἶχε πολὺν καὶ φίλους ἰσχυροὺς, φοβούμενος μὴ ἐξοστρακισθῆ, τελείως δὲν ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰ πολιτικά, ἐνῶ εἰς τοὺς πολέμους ἦτο καὶ γενναῖος καὶ φιλοκίνδυνος.

Ἀφοῦ ὁμως ἀργότερα ὁ μὲν Ἀριστείδης εἶχεν ἀποθάνει, ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς ἐξοστρακισθῆ, καὶ ὁ Κίμων ἔξω εἰς ἐκστρατείας ἦτο τὸν περισσότερον καιρὸν, οὕτω πλέον ἀνεμίχθη εἰς τὰ πολιτικά καὶ προὔτιμησε τῶν πολλῶν καὶ

πενήτων τὰ συμφέροντα ἀντί τῶν πλουσίων καὶ ὀλίγων. Βλέπων δέ, ὡς φαίνεται, ὅτι ὁ Κίμων ὡς ἀριστοκρατικὸς ἐτιμᾶτο καὶ ἠγαπᾶτο ὑπὸ τῶν πλουσίων, αὐτὸς ἠθέλησε περιποιούμενος τὸν λαὸν νάντιπολιτευθῆ αὐτόν. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα, εὐθὺς ἤλλαξε καὶ τὴν διαίτην του· ἄλλην ὁδὸν δὲν ἐβλεπέ τις νὰ πορεύηται ἢ τὴν φέρουσαν εἰς τὴν συνέλευσιν καὶ εἰς τὸ βουλευτήριον· προσκλήσεις εἰς δεῖπνα ἀπέρριπτε καὶ τὰς ἄλλας τοιαύτας φιλοφρονήσεις καὶ συναναστροφὰς ἐν γένει ἀπέφευγεν, ὥστε καθ' ὅλον, ὡς λέγουσι τὸ μακρὸν διάστημα τοῦ πολιτικοῦ του βίου εἰς χάνενός φίλου συμπόσιον δὲν μετέβη, ἐκτὸς μόνον εἰς τοὺς γάμους τοῦ ἐξαδέλφου του καὶ ἐκεῖ μείνας μέχρι τῆς τελετῆς ἀπεμακρύνθη. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν λαὸν σπανίως ἐπαρουσιάζετο νάγορεύσει, οὐδὲ περὶ πάσης ὑποθέσεως ἠγόρευεν, ἀλλὰ μόνον εἰς σοβαρὰς περιστάσεις ἀνέβαινεν αὐτὸς τὸ βῆμα. Ὑποθέσεις δὲ ὀλίγον σημαντικὰς διεπραγματεύετο καὶ ἐτελείωνε δι' ἄλλων ῥητόρων φίλων του. Διὰ τοῦτο ὁσάκις αὐτὸς ἠγόρευεν, ἐπειθεν ὁ λόγος του καὶ ἰσχυρὰν προὔξενει ἐντύπωσιν· καὶ πολὺ πιθανὸν ὅτι ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων Ὀλύμπιος διὰ ταύτην τὴν ἀκατανίκητον τῆς εὐγλωττίας του δύναμιν· διότι ὁμοφώνως οἱ σύγχρονοὶ του λέγουσι ὅτι αἱ δημηγορίαι αὐτοῦ ἦσαν βρονταὶ καὶ ἀστραπαί, καὶ ὅτι κεραυνοὶν ἔφερον εἰς τὴν γλῶσσάν του. Καὶ ὁμοίως αὐτὸς ὁ φοβερός εἰς τὸ λέγειν Περικλῆς ἦτο τόσοσι εἰς τοὺς λόγους του προσεκτικὸς, ὥστε ἀναβαίνων τὸ βῆμα πάντοτε ἠύχετο εἰς τοὺς θεοὺς, μηδὲ μία λέξις ἀνάρμοστος εἰς τὴν ὑπόθεσιν νὰ μὴ ἐξέλθῃ ἀκουσίως ἐκ τοῦ στόματός του.

Τὸ πρῶτον δὲ ἔργον τοῦ Περικλέους ἦτο τὸ νὰ θραύσῃ τῶν ὀλίγων καὶ πλουσίων τὴν δύναμιν καὶ πρὸς τοῦτο κατήργησε τὴν δύναμιν τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὅστις ἦτο πα-

νάρχαιον καὶ σεβαστὸν δικαστήριον. Κατώρθωσε δὲ διὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Ἐφιάλτου διὰ ψηφίσματος τοῦ δήμου καὶ ἀφηρέθη ἀπὸ τῶν Ἀρεοπαγιτῶν τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιτηρήσεως τῶν πολιτῶν ἐπὶ τῶν ἠθῶν καὶ τοῦ θησαυροῦ τῆς πόλεως, ν' ἀφεθῆ δὲ μόνον ἡ δικαιοδοσία τῶν φόνων.

Ἐπειδὴ δὲ ἰσχυρότατος αὐτοῦ ἀντίπαλος ἦτο ὁ Κίμων, δὲν ἠτύχασεν ἕως οὗ ἀπεμάχρυνεν αὐτὸν τῆς πόλεως διὰ τοῦ ἐξοστρακισμοῦ, ὅστις ἐγένετο ἕνεκα τῆς ἀποπομπῆς ἐκ τῆς Ἰθώμης. Ἄλλ' αὐτὸς πάλιν βλέπων ἔπειτα ὅτι ὁ λαὸς ἐπόθει τὸν Κίμωνα μετὰ τὴν ἐν Τανάγρα μάχην, ἀνεκκλεσεν αὐτὸν διὰ ψηφίσματος τῆς συνελεύσεως χαρίζομενος εἰς τὸ πλῆθος. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ ἤξευρε τῷ ὄντι πῶς νὰ προτελκύσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν εὐοίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Διότι πάντοτε ἐζήτηι νὰ προτεφέρῃ τι εἰς τὸν λαόν, ἢ πανήγυριν τινα ἢ δημόσια δεῖπνα ἢ πομπὰς καὶ παρατάξεις ἐντὸς τῆς πόλεως, διὰ τῶν ὁποίων ὅλων ἐπαιδαγώγει τοὺς πολίτας. Πρὸς τούτοις καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἔστελλεν ἔξω ἐζήκοντα τρήρεις, καὶ τούτων τὸ πλήρωμα ἦταν πολῖται μισθὸν ἐπὶ ὀκτώ μηνῶν, οἵτινες καὶ ἐγυμναζόντο ἐν ταῦτάῳ καὶ συνειθίζον τὰ ναυτικά.

Διὰ νὰ περιποιηθῆ τὸν λαὸν διώρισε μισθὸν διὰ τοὺς προτεροχομένους εἰς τὴν συνέλευσιν πολίτας ὡς καὶ διὰ τοὺς δικάζοντας κατ' ἀρχὰς ἓνα ὄβολον καθ' ἡμέραν, ἔπειτα δὲ τρεῖς ὄβολούς· ὁ ὄβολὸς ἰσοδυναμεῖ μὲ 16 περιπου λεπτὰ τῆς δραχμῆς, ἐνῶ πρότερον αἱ ὑπηρεσίαι αὐταὶ ἦσαν ἄμισθοι. Πρὸς τούτοις κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτάς, τὰ Διονύσια, ὅπου ἐγίνοντο καὶ θεατρικαὶ παραστάσεις, ἐδίδεν εἰς τοὺς πένητας ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου χρήματα διὰ τὸ θέατρον (θεωρικά).

Χρησις συμμαχικῶν χρημάτων. Τὰ εἰσπρατιτόμενα χρήματα κατ' ἔτος ἐκ τῶν συμμάχων, τὰ ὁποῖα ἐφυλάτ-

οντο ἐν τῇ νήσῳ Δήλῳ, μετέφερον ὁ Περικλῆς εἰς Ἀθή-
 ρας. Τὰ χρήματα ταῦτα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀριστείδου
 πλήρωνον οἱ σύμμαχοι διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὸν πρὸς
 οὓς Πέρσας πόλεμον ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ταῖς
 ἡσίαις Ἑλλήνων, ἀφοῦ οὗτοι ὡς ἐκ τῆς θεσεως αὐτῶν δὲν
 ἦσαν εἰς κατάστασιν ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τοὺς Πέρσας καὶ
 διατηρῶσι τὴν ἐλευθερίαν των. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε
 πλέον οὐδεὶς ἐκ μέρους τῶν Περσῶν κίνδυνος, ἐνόμισεν ὁ
 Περικλῆς ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ὄφειλον νὰ δώσωσιν εἰς τοὺς
 συμμάχους λόγον περὶ τῶν χρημάτων, ἀφ' οὗ αὐτοὶ ἀνέλα-
 βον τὴν ὑπεράσπισιν τῶν συμμάχων. Ἐκ τούτων λοιπὸν
 τῶν συμμαχικῶν χρημάτων ἐκαλλώπισεν ὁ Περικλῆς τὴν
 πόλιν μὲ τὰ λαμπρὰ ἐκεῖνα εἰκοδομήματα, δι' ὧν ἐδοξα-
 σθησαν μὲν εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα οἱ περιφημότεροι τῶν
 Ἀθηνῶν τεχνίται, καὶ πρὸ πιντων ὁ ἀθάνατος Φειδίας, ὁ
 φίλος τοῦ Περικλέους, διευθύνων καὶ ἐπιστατῶν πάντα
 εὐπόρησαν δὲ καὶ ἐπλουτήσαν ὅλοι σχεδὸν τοῦ λαοῦ αἱ
 τάξεις· διότι κτίσται, πλάσται, σιδηρουργοί, λιθουργοί,
 βραχεῖς, χρυσοχόοι, ζωγράφοι, ποικιλιταί, τορευταί, ἔπειτα
 ἔμποροι, αὐταὶ, κυβερνηταί, ἀμαξοπηγοί, ζευγίται, σχοι-
 νηπιοὶ, σκυτοτόμοι, ὁποιοί, ἐν γένει πάσης τάξεως ἄν-
 θρωποι εὕρισχον ἐργασίαν εἰς τὰς θαυμασίας ἐκεῖνας οἰκο-
 δομὰς καὶ ἀγάλματα.

Καλλωπισμὸς Ἀθηνῶν. Ὁ Περικλῆς κατελάμπρυνεν
 οὕτω τὴν πόλιν καὶ ἀνέπτυξεν ἐπὶ μᾶλλον τὴν φιλοκα-
 λίαν τῶν φύσει φιλοκάλων Ἀθηναίων, ὥστε κατέστησαν
 αἱ Ἀθηναῖαι ἡ ἀκμαιοτάτη καὶ λαμπροτάτη πόλις τῆς Ἑλ-
 λάδος, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ὁ εὐγενέστατος λαὸς τοῦ ἀρχαίου
 κόσμου. Εἰς πάντα τα ἔργα ταῦτα ἀπήστραπτε κάλλος ἀ-
 θάνατον, ὡς ἂν εἶχον τὰ ἄψυχα ἐκεῖνα πνεῦμα ἀειθαλές
 καὶ ψυχὴν ἀγήρω· τὰ χυριώτερα δὲ τούτων ἦσαν·

Τὰ Προπύλαια εἰς τὴν εἴσοδον τῆς ἀκροπόλεως, ταῦτ' ἐξεργάσθησαν εἰς διάστημα πέντε ἐτῶν ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Μνησικλέους τοῦ Ἀθηναίου. Ἦσαν δὲ ὀκτώ μὲς στηλαὶ ἐκ μαρμάρου κατὰ βάθος καὶ ἐξ κατὰ πρόσωπον σχηματίζουσι πέντε πύλας εἴτε εἰσόδους, εἰς ἃς ἔφερε κλίμαξ ἐκ μαρμάρου λαμπρὰ κάτωθεν μὲ βαθυμίδας πολλὰ ἰσομήκεις μὲ ὅλας τὰς πύλας. Διὰ τῶν Προπυλαίων ἀνήρχετο τις εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ἰδίως εἰς τὸ λεγόμενον Ἐκαστόμπεδον· ἐνταῦθα ὑψοῦτο ὁ Παρθενῶν, περιφανῆς ναὸς τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς, ὅλος ἐκ μαρμάρου πεντελικῆς εἰς σχῆμα ἐπιμήκους παραλληλογράμμου. Περὶ τὰς τέσσαρας αὐτοῦ πλευρὰς διέτρεχε διπλῆ σειρὰ στηλῶν, ὡσαύτως μαρμαρίνων. Ἐντὸς τοῦ ναοῦ τούτου ἵστατο τῆς Ἀθηνᾶς τὸ ἄγαλμα, ἔχον ὕψος 36 ποδῶν, ἔργον τοῦ Φειδίου, εἰργασμένον ἐξ ἐλέφαντος καὶ περιβεβλημένον μὲ χρυσοῦν πέπλον. Πρὸ τοῦ ναοῦ ἵστατο ἄλλο τῆς Ἀθηνᾶς ἄγαλμα χαλκοῦν, καὶ αὐτὸ ἔργον τοῦ Φειδίου ἐκ τῶν λαφύρων τοῦ Μαραθῶνος, τόσον ὑψηλὸν καὶ πελώριον ὥστε ἐκ τοῦ ἀκρωτηρίου Σουνίου ἔβλεπέ τις τῆς θεᾶς τὴν περικεφαλαίαν καὶ τὸ μακρὸν δόρυ.

Τὸ Ὠδεῖον ἦτο κυκλωτερές οἰκοδόμημα πρὸς μουσικῶν ἀγῶνας διωρισμένον, ὅλον ἐκ μαρμάρου, ἐσωτερικῶς πολύστυλον καὶ μὲ καθίσματα. Κατεσκευάσθη δέ, ὡς λέγεται κατὰ μίμησιν τῆς σκηνῆς τοῦ βασιλέως Ξέρξου· ἡ θολή αὐτοῦ ὀροφή ἦτο κατεσκευασμένη ἀπὸ τῶν περικύων πλοίων τὰ ναύαγια.

Ἐπὶ ἐγένοντο τὰ λαμπρὰ ταῦτα οἰκοδομήματα, οἱ ἔχθηροι τοῦ Περικλέους ἐβόων ὅτι κατασπαταλᾷ οὗτος τὰ τῶν συμμάχων χρήματα εἰς μάτην. Τότε ὁ Περικλῆς ἠρώτησεν ἐν συνελεύσει τὸν λαόν, ἂν φαίνωνται πολλὰ τὰ δαπανηθέντα, ἃς ἦνε εἰς λογαριασμόν μου· ἀλλὰ νὰ ἐπι-

γράψη εἰς ὅλα τὸ ὄνομά του. Καθὼς εἶπε τοῦτο ὁ Περικλῆς, εἶτε θαυμάζοντες τὴν μεγαλοφροσύνην του, εἶτε φιλοτιμούμενοι αὐτοὶ νὰ ἔχωσι τὴν δόξαν, ὅλοι ἐκραύγασαν : « Ἐκ τῶν τοῦ δημοσίου χρημάτων ἐξόδευε, χωρὶς νὰ φεισθῆς οὐδενός ». Οὕτω διέλυσε τὴν κατ' αὐτοῦ ἀντιπολίτευσιν. Ἐκτοτε ἤλλαξε πλέον ἡ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν· ὅλα τῶν Ἀθηναίων τὰ πράγματα ἐξηρτῶντο ἀπ' αὐτόν· οὐδ' ἦτο πλέον ὁμοίος πρὸς τὸν λαόν, οὐδ' ἐνέδιδεν εὐκόλως εἰς τοῦ πλήθους τὰς ἐπιθυμίας· ὥστε κατ' ὄνομα μόνον ἦτο δημοκρατία, πράγματι δὲ ἐβασίλευεν αὐτὸς μόνος, ὁ πρῶτος καὶ ἄριστος πολίτης, κατορθῶνων τὰ πάντα διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου, ἄλλοτε διδάσκων καὶ καταπείθων διὰ τοῦ λόγου τοὺς λαόν, ἄλλοτε ἐπιπλήττων καὶ θυμῶνων αὐτούς. Καὶ ταῦτα διότι εἶχεν ὁ λαὸς πρὸς αὐτόν πολλὴν ἐμπιστοσύνην καὶ ὑπόληψιν, ὄντα ἀνώτερον χρημάτων καὶ ἀδωρότατον. Ἐνῶ τοσαῦτα διεχειρίσθη χρήματα καὶ τὴν πόλιν ἐκ μεγάλης κατέστησε μεγίστην καὶ πλουσιωτάτην, ἐνῶ ἦτο κατὰ τὴν δύναμιν πολλῶν βασιλέων ἀνώτερος, αὐτὸς οὐδὲ κατὰ μίαν δραχμὴν δὲν ἤυξεν τὴν ἐκ τοῦ πατρὸς του περιουσίαν.

Ὁ Περικλῆς θέλων νὰ τιμωρήσῃ αὐστηρῶς τοὺς Μεγαρεῖς, διὰ ψηφίσματος τοῦ λαοῦ ἀπηγόρευσε νὰ ἔρχωνται εἰς ἀγορὰν ἢ εἰς λιμένας τῶν Ἀθηναίων, ὥστε κατ' αὐτόν τὸν τρόπον τῶν Μεγαρέων τὸ ἐμπόριον ἐβλάπτετο καιρίως, καθ' ὅσον μάλιστα ἦσαν γείτονες. Καὶ ἐν γένει ὕψωσε πολὺ ὁ Περικλῆς τὴν δύναμιν τῆς πατρίδος του, καὶ ἐξέτεινε τὸ κράτος αὐτῆς σφόδρα ἐπὶ τῶν συμμαχικῶν πόλεων· ἐπηύξησεν ὅμως διὰ τῆς αὐστηρότητός του καὶ τὸ μῖσος αὐτῶν κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ὥστε φυσικῶς τῶ λόγῳ κατέφευγον οἱ σύμμαχοι εἰς τὴν Σπάρτην, οἱ δὲ Σπαρτιαῖται ἠκροῶντο βέβαια εὐμενῶς τὰ παράπονά των.

Ἐπειτα ἐδόθη καὶ ἄλλη ἀφορμή. Ἐπολιόρχησαν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν Ποτίδαιαν, πόλιν τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου, ἀποικίαν τῶν Κορινθίων, ὑποτελή δὲ τῶν Ἀθηναίων. Ἐπολιόρχησαν δὲ τοὺς Ποτιδαιάτας, διότι διαταχθέντες νὰ κατεδαφίσωσι μέρος τῶν τειχῶν καὶ νὰ δεχθῶσι φρουρὰν ἀθηναϊκὴν, δὲν ὑπήκουσαν. Διὰ πάντα ταῦτα οἱ Κορίνθιοι ἠνωμένοι μὲ τοὺς Μεγαρεῖς ἔρχονται εἰς τὴν Σπάρτην καὶ κατηγοροῦσι σφοδρῶς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι πολυειδῶς ἀδικοῦσι τοὺς Ἕλληνας καὶ παραβαίνουνσι τὰς συνθήκας. Πλὴν τούτων καὶ ἄλλοι καὶ οἱ Αἰγινῆται ἐζήτουν νὰ κινήσωσι τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς πόλεμον κατὰ τῆς ἀντιπάλου των πόλεως. Ἐπέμφθησαν ἐκ Σπάρτης πρεσβεῖαι εἰς Ἀθήνας, ὃ δὲ Περικλῆς, συνελεύσεως γενομένης, συνεβούλευσε τὸν λαὸν νὰ μὴ ἐνδώσῃ εἰς τίποτε. Οὕτως ἐξεργάγη ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, διαρκέσας εικοσιεπτὰ ἔτη (431—404), καταστρέψας ὄχι μόνον τὴν ἀκμὴν τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀρχαῖα τῶν Ἑλλήνων χρηστά ἦθη διαφθείρας.

Κηρυχθέντος τοῦ πολέμου εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν ὁ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων Ἀρχίδαμος μετὰ στρατοῦ Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων Πελοποννησίων, ἐρημῶνων τὴν γῆν ἔφθασε πλησίον τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Περικλῆς τότε διέταξεν οἱ κατοικοῦντες εἰς τοὺς ἀγροὺς νὰ καταφύγωσιν ἐντὸς τῶν τειχῶν εἰς Ἀθήνας. Οὕτω συνῆλθε τοσοῦτον πλῆθος ἐντὸς τῆς πόλεως, ὥστε καὶ πύργοι τῶν τειχῶν καὶ ναοὶ καὶ ναῖσκοι κατωκλήθησαν· ἐνῶ δὲ ἡγανάκτουν κατάκλειστοι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ φλογοερῶς ἐπεθύμουν νὰ ἐξέλθωσιν εἰς μάχην, αὐτὸς νομίζων ἐπικίνδυνον νὰ συνάψῃ μάχην πρὸς τοσοῦτον στρατόν, συγκεῖμενον ἀπὸ ἐξήκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν, ἐξέπεμψε στόλον ἀπὸ ἑκατὸν πλοῖα, ὅστις ἐφθειρε καὶ ἐρήμωνε τῆς Πελοποννήσου τὰ

παράλια. Ἐν τούτοις ἀνεχώρησαν καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἐκ τῆς Ἀττικῆς, ἀφοῦ ἔλειψαν ἀπ' αὐτῶν τὰ τρόφιμα.

Καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος (430) πάλιν εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν οἱ Λακεδαιμόνιοι μετὰ τῶν συμμάχων, ὅτε ὁ δολέθριος λοιμὸς κατέστρεφε τοὺς ἀνθρώπους σωρηδόν· ἄλλοι ἐξεφύχουν εἰς τοὺς δρόμους, ἄλλοι ἔμπροσθεν εἰς τὰς κρήνας, ὅπου ἔτρεχον νὰ σβέσωσι τὴν δίψαν των, ἄλλοι εἰς τοὺς ναοὺς, ὅπου κατέφευγον νὰ εὕρωσιν ἔλεος παρὰ τῶν θεῶν.

Ἐτι ὀλεθριώτερα ὅμως ἦτο ἡ ἐπενέργεια τοῦ κακοῦ εἰς τὰς καρδίας τῶν ζώντων, διότι ἐξέλιπεν ἡ πίστις εἰς τοὺς θεοὺς· οἱ πλούσιοι καὶ εὐποροὶ παρεδίδοντο εἰς ὅλας τὰς ἡδονάς, ὄντες ἀβέβαιοι, ἂν θὰ ζήσωσιν αὖριον· οἱ δὲ κεικοὶ ἀπώλεσαν πᾶν σεβασ πρὸς τοὺς νόμους. Ὅθεν ἡ τῶν ἡθῶν διαφθορά, ἣτις ἐπήγασεν ἐκ τῆς ὀλεθρίας ταύτης ἐπιδημίας, ἐξηκολουθεῖ ἐπι πολὺ καὶ ἀφοῦ τὸ κακὸν ἔπαυσεν.

Διὰ τὸ πλῆθος τῶν κακῶν τούτων ἐστράφη τώρα ἡ ὀργὴ τῶν πολιτῶν κατὰ τοῦ Περικλέους, ὡς αἰτίου ὄλων. Ὁ Περικλῆς ἐδοκίμασε νὰ πρηγορήσῃ καὶ ἐμπνεύσῃ αὐτοῖς θάρρος, ἀλλ' εἰς ματην. Ὅθεν οὐ μόνον ἀφῆρσαν ἀπὸ τὸν ἔξοχον τοῦτον ἄνδρα τὴν ἀρχηγίαν, ἀλλὰ καὶ χρηματικὴν ποινὴν δεκαπέντε τάλαντα ἐπέβαλαν εἰς αὐτόν. Ἐμελλε λοιπὸν ὁ Περικλῆς περὶ τὰ ἔσχατα τοῦ βίου νὰ δοκιμάσῃ τοῦ λαοῦ τὴν ἀστασίαν, τὴν ὁποίαν εἶχε καὶ πρότερον αἰσθανθῆ. Διότι καὶ τὸν φίλον του Φειδίαν ἄλλοτε κατηγόρησαν οἱ ἐναντίοι, ὅτι τάχα ἐκλεψεν ἐκ τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς· ὁ δὲ Περικλῆς διέψευσε τότε εὐκόλως τὴν κατηγορίαν ταύτην, διατάξας ν' ἀφαιρέσωσι τὸν χρυσοῦν πέπλον καὶ ζυγίσωσιν, ὅστις κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Περικλέους ἦτο εἰργασμένος οὕτω καὶ περιτεθειμένος εἰς τὸ ἄγαλμα, ὥστε εὐκόλως ἠδύνατό τις νὰ σηκώσῃ αὐτὸ καὶ ζυγίσῃ. Καὶ ὁ-

μως οἱ ἐναντίοι ὑπὸ φθόνου κινούμενοι τὸ κυριώτερον, εὖ-
ρον ἄλλην αἰτίαν καὶ ἐφυλάκισαν τὸν Φειδίαν, ὅστις καὶ
νοσήσας ἀπέθανεν ἐν τῇ φυλακῇ.

Ὅχι δὲ μόνον ἡ μαύρη τοῦ λαοῦ ἀχαριστία βαθέως ἐ-
λύπησε τὴν μεγάλην τοῦ Περικλέους ψυχὴν περὶ τὸ γῆ-
ρας, ἀλλὰ καὶ οἰκιακὰ δυστυχήματα κατέθλιψαν αὐτὸν δει-
νῶς· ὡς ἡ ὀλεθρία ἐκείνη νόσος, ἔνεκα τῆς ὁποίας ὄχι ὀλί-
γους συγγενεῖς καὶ φίλους ἀπώλεσε, τὴν ἀδελφὴν του καὶ
τὸν πρεσβύτερον υἱὸν του Ξάνθιππον. Καὶ ὅμως διεφύλαττε
σταθερὸν τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς του, οὐδ' ἐφάνη κλαίων
εἰς τοσοῦτους θανάτους. Ἄλλ' ἀποθανόντος καὶ τοῦ τελευ-
ταίου τοῦ υἱοῦ Παράλου, ἐνῶ ἔμελλε κατὰ τὴν τότε τῶν
Ἀθηναίων συνήθειαν νὰ βάλῃ τὸν στέφανον εἰς τὸν νεκρὸν,
προσπαθῶν νὰ ἐμμεῖνῃ εἰς τὸ ἦθός του καὶ νὰ διαφυλάξῃ
τὸ μεγαλόφυχον, δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήτῃ τὴν θλίψιν τῆς
ψυχῆς, ἀλλ' εἰς τὴν ὄψιν τοῦ νεκροῦ τέκνου του ἔρρηξε
βαθὺν στεναγμὸν καὶ πρώτην φορὰν πολλὰ δάκρυα· ὁ Πε-
ρικλῆς διέμενεν ἐν τῇ οἰκίᾳ διὰ τὸ πένθος καὶ μετ' ὀλίγον
προσεβλήθη καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῆς νόσου.

Ἐνῶ δ' ἐπλησίαζεν εἰς τὸν θάνατον, πολλοὶ πολῖται
καὶ φίλοι του καθήμενοι πέριξ αὐτοῦ ὠμίλουν περὶ τῆς ἀ-
ρετῆς καὶ τῆς δυνάμεώς του καὶ ἀπηρίθμουν τὰς πράξεις
καὶ τὰ τρόπαιά του, ἐνόμιζον δὲ ὅτι δὲν αἰσθάνεται πλέον.
Ἐκεῖνος ὅμως ἤκουεν ὅλα καὶ εἶπε μετὰ καθαρᾶς φωνῆς·
«Θαυμάζω ὅτι ἐπαινεῖτε καὶ ἀναφέρετε ταῦτα, τὰ ὅποια καὶ
τῆς τύχης εἶνε καὶ πολλοὶ ἄλλοι στρατηγοὶ ἔπραξαν· καὶ
δὲν λέγετε τὸ κάλλιστον καὶ μέγιστον, ὅτι οὐδεὶς Ἀθη-
ναῖος ἐφόρησε πένθιμα ἱμάτια δι' ἐμέ».

9. ΑΡΧΙΔΑΜΟΣ

Ἀρχίδαμος, ὁ υἱὸς τοῦ Ζευξιδάμου ἐγένετο βασιλεὺς τῆς

Σπάρτης, ὅτε ὁ πάππος αὐτοῦ Λεωτυχίδης, κατηγορηθεὶς ἐπὶ προδοσίᾳ ἔφυγεν εἰς Τεγέαν καὶ κατεῖχεν ἐπὶ 42 ἔτη τὸ ἀξίωμα τοῦτο.

Ὁ Ἀρχίδαμος κατὰ τὸν ἐν Σπάρτῃ σεισμὸν ἔσωσε τὴν πολιτείαν διὰ τῆς ταχείας ἀποφάσεως, διότι συγκαλέσας τοὺς Σπαρτιάτας διὰ τῆς πολεμικῆς σάλπιγγος παρέταξεν αὐτοὺς ὡς εἰς μάχην. Πρὸ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου ἀπέτρεψε τοὺς πολίτας τοῦ ἀπὸ ταχείας ἀποφάσεως καὶ ἐνεργείας, ὁμιλήσας ὑπὲρ τῆς εἰρήνης.

Ὁ Ἀρχίδαμος ἦτο ἀνὴρ φρόνιμος πρᾶος καὶ συνετός, κρίνων οὐχὶ ἐκ προκαταλήψεως καὶ ἄνευ συμπαθειῶν καὶ ἀντιπαθειῶν. Ἄλλ' οἱ νέοι καὶ ὁ ἔφορος Σθενελαΐδας κατίσχυσαν τοῦ γέροντος καὶ τοῦ πεπειραμένου ἀνδρός. Ἀποφασισθέντος τοῦ πολέμου, αὐτὸς ὁ Ἀρχίδαμος ὤφειλε νὰ ὀδηγήσῃ τὸν στρατὸν κατὰ τῆς Ἀττικῆς. Ἐνῶ ἔτι εὐρίσκετο εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἐφρόντισε νὰ ἀποσοθήσῃ τὸν πόλεμον, ἀλλὰ μάτην. Ὁ στρατὸς ὑπὸ τὸν Ἀρχίδαμον εἰσέβαλεν οὐχὶ εἰς τὴν Ἀττικὴν ἀλλ' εἰς τὴν χώραν τῶν Πλαταιέων, ἵνα τιμωρήσῃ τούτους· καὶ πρὸς τοῦτο ἐστρατοπέδευσε πρὸ τῶν Πλαταιῶν· οἱ Πλαταιεῖς ἔστειλαν πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀρχίδαμον, εἰπόντες· ὁ Πausanias καὶ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην ἐνώπιον πάντων τῶν συμμάχων ἀπέδωσαν τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν ἵνα ζῶσιν αὐτόνομοι καὶ οὐδεὶς νὰ ἐκστρατεύσῃ κατ' αὐτῶν. Ὁ Ἀρχίδαμος εἶπεν ὅτι «τοῦτο δὲν θὰ ἀφαιρεθῇ ἀπ' αὐτῶν, ἐὰν ἀπεσπῶντο ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἔμενον οὐδέτεροι». Ἀλλὰ φοβοῦνται, εἶπον, μὴ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ ἐπιπέσωσι κατ' αὐτῶν ἢ οἱ Ἀθηναῖοι ἢ οἱ Βοιωτοί.

Τότε ὁ Ἀρχίδαμος εἶπεν αὐτοῖς· «Παράδοτε εἰς ἡμᾶς τὴν πόλιν καὶ τὰς οἰκίας καὶ δείξατε τὰ ὄρια ὑμῶν, ἀριθμήσατε τὰ δένδρα καὶ τὰ ὑπαγόμενα εἰς ἀρίθμησιν καὶ

ἡμεῖς φυλάττομεν αὐτά, ἐφ' ὅσον διαρκῆ ὁ πόλεμος». Οἱ Πλαταιεῖς ὁμῶς ἐζήτησαν τὴν ἀνακωχὴν, ἕως συνενοηθῶσι μετὰ τῶν Ἀθηναίων, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέτρεψαν τούτους καὶ ὑπέσχοντο βοήθειαν καὶ ὄρκισαν αὐτοὺς νὰ μὴ μεταβάλωσι τὴν συμμαχίαν, ἣν οἱ πατέρες ὤμοσαν.

Οἱ Πλαταιεῖς ἐπανελθόντες ἔδοσαν ἀπὸ τοῦ τείχους ἀπάντησιν ἀρνητικὴν εἰς τὸν Ἀρχίδαμον, ὅστις ἐπεκαλέσθη τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωας μάρτυρας, ὅτι δὲν εἰσῆλθον ἀδίκως εἰς τὴν γῆν, τὴν ὁποίαν ἐπικαλεσθέντες οἱ πατέρες τῶν ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας· ὅθεν διέταξε νὰ κόψωσι τὰ δένδρα τῆς χώρας καὶ πολιορκήσωσι τὴν πόλιν, ἵνα μηδεὶς ἐξέλθῃ. Ὁ Ἀρχίδαμος ταῦτα διατάξας ἀπῆλθεν οἰκαδε, καὶ δὲν ἔλαβε μέρος εἰς τὸ μετὰ ταῦτα γενόμενον ἀδίκημα εἰς τοὺς Πλαταιεῖς ἐκ μέρους τῶν Σπαρτιατῶν.

Ὁ Ἀρχίδαμος εἰσέβαλε καὶ τρίτην φορὰν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἀλλ' ἐνεκα γήρατος ἢ νόσου ἀπεμακρύνθη τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἀνέλαβεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἅγις.

10. ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ

Ἀλκιβιάδης ὁ Κλεινίου υἱὸς ἦτο ἀπὸ γένους πλουσίου καὶ ἐπισήμου, οὔτινος ἀρχηγὸς ἐνομίζετο Αἴας ὁ Τελαμώνιος. Ἡ μήτηρ του Δεινομάχη ἦτο θυγάτηρ τοῦ Μεγακλέους καὶ ἐγγόνη τοῦ νομοθέτου Κλεισθέους. Ἀποθάνοντος τοῦ πατρὸς ἐπετρόπευεν αὐτὸν ὁ συγγενὴς αὐτοῦ Περικλῆς.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἦτο ἐκ φύσεως προικισμένος διὰ πολλῶν χαρισμάτων, ὧν καλὸς τὴν ὄψιν, πνευματώδης καὶ ζωηρός, εἶχε καὶ φωνὴν γλυκεῖαν καὶ μαλακὴν, ἣτις ἔτι χαριεστέρα ἐγένετο διὰ μικρὰν τινα τραυλότητα, ὅτι τὸ ρ δὲν ἠδύνατο

νά προφέρη. Πλὴν δὲν ἔλειπε καὶ ἑλαφρόνοια καὶ τὶς ἀκολασία, χαρακτηριστικὰ ἐν γένει τῶν Ἀθηναίων.

Διηγοῦνται περὶ αὐτοῦ πολλὰ παράδοξα, ἅτινα ἀρκούντως χαρακτηρίζουσιν αὐτόν· οὕτω

Παλαίων ποτὲ μετὰ ἰσχυροτέρου ἡλικιώτου, καὶ πιεζόμενος ἤδη πρὸς τὰ κάτω, αὐτὸς διὰ νὰ μὴ πέσῃ, ἐδάγκασε τὰς χεῖρας τοῦ ἀντιπάλου· ἐκεῖνος ἀφησεν αὐτόν λέγων· «Δάκνεις, ὦ Ἀλκιβιάδῃ, καθὼς αἱ γυναῖκες», Ὅχι, ἀπεκρίθη, «ἀλλὰ καθὼς οἱ λέοντες».

Ἄλλοτε πάλιν μικρὸς ὢν, ἔπαιζεν εἰς τὸν δρόμον μετ' ἄλλων παιδίων ἀστραγάλους· καὶ ἐνῶ ἔμελλε νὰ ρίψῃ αὐτός, ἤρχετο ἅμαξα φορτηγός· πρῶτον μὲν παρεκάλεσε τὸν ὀδηγοῦντα αὐτὴν νὰ περιμείνῃ, διότι ἔμελλε νὰ ρίψῃ, καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνος δὲν ἤκουεν ἀλλὰ προὔχῳρει, τὰ μὲν ἄλλα παιδία ἀπεμακρύνθησαν, ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης πεσὼν πρηνῆς (πίστομα) ἔμπροσθεν τῆς ἀμάξης, ἐφώναζε· «Λοιπὸν πέρασε ἂν θ·ληγς· τότε ὁ ὀδηγῶν ἠναγκάσθη ἀναχαιτίσας ὀπίσω νὰ στρέψῃ τὴν ἅμαξαν.

Ὅταν ὁ Ἀλκιβιάδης ἡλικιώθη καὶ ἐφθασεν εἰς ἡλικίαν ὥστε νὰ μανθάνῃ, ἦτο εἰς τὰ μαθήματα ἐπιμελῆς καὶ εἰς τοὺς διδασκάλους πολὺ ὑπήκοος· εἰς τὸν αὐλὸν δὲν εἶχε κλίσιν, διότι κλείει, ἔλεγε τὸ στόμα καὶ ἀσχημίζει τὸ πρόσωπον, οὐδ' ἀφίνει καὶ νὰ ἄδῃ ὁ παίζων, καθὼς μὲ τὴν λύραν καὶ τὴν κιθάραν. «Οἱ παῖδες τῶν Θεβαίων, ἔλεγεν, ἄς παίζωσι τὸν αὐλόν, διότι δὲν ἤξεύρουσι νὰ διαλέγωνται». Ταῦτα λέγων ἐγένετο αἷτιος καὶ εἰς τοὺς συμμαθητάς του, ὥστε πρὸς τὸ ὄργανον τοῦτο νὰ αἰσθάνωνται ἀποστροφὴν, ὥστε ἐξέπεσεν ὅλως ὁ αὐλὸς καὶ ἐντελῶς κατεφρονήθη. Ἐκ δὲ τῶν ποιητῶν ἠγάπα πρὸ πάντων τὸν Ὀμηρον· ὅτε δὲ μετέβη ποτὲ εἰς γραμματοδιδάσκαλον καὶ ἐζήτησε βιβλίον τοῦ Ὀμήρου· ἐπειδὴ οὗτος εἶπεν αὐτῷ

ὅτι οὐδὲν ἔχει τοῦ Ὀμήρου, πλήξας τοῦτον διὰ τῆς πυγμῆς ἀπῆλθεν¹. Ἦλθέ ποτε εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Περικλέους, τοῦ κηδεμόνος αὐτοῦ, πρὸς ἐπίσκεψιν, καὶ ἐπειδὴ εἶπον αὐτῷ ὅτι τώρα δὲν εὐκαιρεῖ, καθότι σκέπτεται ἴσα ἴσα πῶς νὰ δώσῃ λογαριασμὸν εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Δὲν ἦτο καλλίτερον νὰ σκεφθῆ πῶς νὰ μὴ ἔχη χρεῖαν νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς κἀνένα λογαριασμὸν;

Νέος ἤδη ἐγνωρίσθη πρὸς τὸν σοφὸν Σωκράτην καὶ γινόμενος φίλος του ἠκροᾶτο μετὰ προσοχῆς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ καὶ ἀπεδέχετο τὰς ἐπιπλήξεις του, ἂν καὶ κοῦφος, ὑβριστικὸς καὶ ἀλαζονικὸς ἦτο πρὸς τοὺς ἄλλους.

Ἐτι μειράκιον ἐστράτευσε καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῆς Ποτιδαίας, ἔχων τὸν Σωκράτην σύσκηνον καὶ παραστάτην² εἰς τὴν μάχην, γενομένην ἰσχυράν, ἠρίστευσαν καὶ οἱ δύο· ἀλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπληγώθη καὶ ἔπεσεν· ὁ δὲ Σωκράτης ὑπερήσπισε καὶ προφυλάξας ἔσωσεν αὐτόν. Δικαίως λοιπὸν ἔπρεπε τὸ ἀριστεῖον νὰ δοθῆ εἰς τὸν Σωκράτην. Πλὴν οὗτος θέλων ν' αὐξήσῃ τὴν εἰς τὰ καλὰ φιλοτιμίαν του, πρῶτος ἐμαρτύρει καὶ παρεκάλει τοὺς στρατηγούς ἐκεῖνον νὰ στεφανώσωσι καὶ δώσωσι τὴν πανοπλίαν ὡς βραβεῖον ἀνδρίας. Ἐπειτα εἰς τὴν ἐν Δελφῶν μάχην, καθ' ἣν οἱ Ἀθηναῖοι ἠττήθησαν, ἐνῶ ὁ Σωκράτης ὑπεχώρει πεζὸς μετ' ὀλίγον ὀπλιτῶν διωκόμενος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ στενοχωρούμενος, ἔφθασεν ἔφιππος ὁ Ἀλκιβιάδης ἐκεῖ καὶ διέσωσεν αὐτόν.

Τὸ ἦθος τοῦ Ἀλκιβιάδου εἶχε πολλὰς ἀνομοιότητας· πότε μὲν ἦτο ἐγκρατής, πότε ἀκόλαστος. Συνεφώνησέ ποτε πρὸς τοὺς φίλους του χάριν ἀστειότητος καὶ διὰ γέλωτα

1) Τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου θεώρουν οἱ ἀρχαῖοι ὡς ἡμεῖς τὸ Εὐαγγέλιον.
2) Δηλ. ἐπολέμει πλησίον αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀγῶνας.

καὶ ἔδωκεν ἀναφανδὸν ἐν ῥάπισμα τὸν Ἰππόνικον, πλούσιον Ἀθηναῖον καὶ ἐπίσημον. Ὅλη ἡ πόλις ἔμαθε τοῦτο καὶ ἠγανάκτουσαν ὅλοι κατ' αὐτοῦ, μετέβη τὴν ἐπιούσαν ὁ Ἀλκιβιάδης πρῶτὸν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἰππονίκου καὶ κτυπήσας τὴν θύραν εἰσῆλθεν· εἰσελθὼν ἀποδυθεὶς τὸ ἱμάτιον παραδίδει τὸ σῶμα γυμνὸν καὶ παρακαλεῖ νὰ τὸν μαστιγῶσῃ καὶ τὸν παιδεύσῃ. Τότε ὁ Ἰππόνικος συνεχώρησεν αὐτόν· ἔπειτα ἔκαμεν αὐτόν καὶ γαμβρόν.

Ἐἶχεν ὁ Ἀλκιβιάδης κύνα θαυμαστόν, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀγοράσει ἀντὶ ἑβδομήκοντα μνῶν. Τούτου μίαν ἡμέραν ἔκοψε τὴν οὐράν, ἣτις ἦτο πολὺ λαμπρὸν πρᾶγμα· ἐνῶ δὲ οἱ φίλοι τοῦ παρετήρου ὅτι ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι δι' αὐτὸ κατηγοροῦν αὐτόν, γελάσας εἶπε· Τοῦτο θέλω καὶ ἐγὼ· νὰ ὀμιλῶσι περὶ τούτου, διὰ νὰ μὴ λέγωσι τίποτε χειρότερον δι' ἐμέ.

Εἰς τὴν συνέλευσιν τοῦ λαοῦ προσῆλθε κατὰ πρῶτον οὕτω· διερχόμενος τῆς ἀγορᾶς κατὰ τύχην, ἐνῶ ὁ λαὸς ἐθορύβει, ἠρώτησε τὴν αἰτίαν καὶ μαθὼν ὅτι συνεισφορὰ γίνεται χρηματικὴ, ἦλθε καὶ συνεισέφερε καὶ αὐτός· ἐπειδὴ δὲ ὁ λαὸς ἐχειροκρότησε καὶ ἐβόα, ὁ Ἀλκιβιάδης ὑπὸ τῆς χαρᾶς τοῦ ἐλησμόνησε, τὴν ὁποίαν ἔτυχε νὰ ἔχη ὄρτυγα ὑπὸ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, τὸ πτηνὸν φοβηθὲν ἐκ τοῦ θορύβου ἔφυγεν· τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἔτι μᾶλλον ἐβόων καὶ πολλοὶ ἀφήσαντες τὴν συνέλευσιν ἔτρεχον κατόπιν τῆς ὄρτυγος νὰ συλλάβωσιν αὐτήν, ὅπως εὐχαριστήσωσι τὸν ἀγαπητόν των Ἀλκιβιάδην. Συνέλαβε δὲ ταύτην κάποιος Ἀντίοχος, ὅστις καὶ ἔγεινε πολὺ φίλος τοῦ Ἀλκιβιάδου.

Κατὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ πολυτέλειαν ἐζήτει πάντας τοὺς συμπολίτας νὰ υπερβῆ· ὅθεν εἰς τοὺς ὄλυμπιακοὺς ἀγῶνας προσῆλθε μ' ἑπτὰ ἄρματα, τὸ ὁποῖον

κάνεις ἕως τότε οὔτε ἰδιώτης οὔτε βασιλεὺς εἶχε κάμει, καὶ ἐνίκησε μὲ δύο καὶ τρεῖς συναγωνισθέντας.

Εἰς τὰ πολιτικὰ εἰσῆλθεν ἔτι νέος, καθ' ἣν ἐποχὴν ἔγεινεν ἡ νικίειος ἐκείνη εἰρήνη· ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς ἐπεθύμει δόξαν στρατηγικὴν μέχρι μανίας, ἀπηρέσκετο εἰς τὴν εἰρήνην ταύτην, καὶ πάντα τρόπον μετεχειρίζετο ὅπως ἐκτραγῆι πάλιν ὁ μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων πόλεμος. Πρὸ πάντων ἐζήτει δι' ὅλης τῆς πειστικῆς του εὐγλωττίας νὰ κινήσῃ τοὺς Ἀθηναίους εἰς ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Σικελίας.

Δοθείσης εὐκαιρίας ὁ Ἀλκιβιάδης διὰ τῆς εὐγλωττίας του ἀνέφλεξεν εἰς ὅλους τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, καὶ κατέπεισε μάλιστα ὄχι μετὰ μέρους οὐδὲ κατ' ὀλίγον, ἀλλὰ διὰ μιᾶς μετὰ μεγάλου στόλου νὰ ἐπιχειρήσωσι τῆς νήσου τὴν καθυπόταξιν. Παρεσκευάσθη λοιπὸν στόλος λαμπρότατος καὶ διωρίσθησαν στρατηγοὶ ὁ Νικίας, ὁ Λάμαχος καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης.

Ἀλλὰ ἐνῶ τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα πρὶν ἐκπλεύσῃ ὁ στόλος, συνέβη τι, τὸ ὁποῖον πολὺ ἐξέπληξε τοὺς Ἀθηναίους· νύχτα τινὰ πολλοὶ Ἑρμαὶ ἠκρωτηριάσθησαν κατὰ τὰ πρόσωπα καὶ ἐρρίφθησαν κάτω ἀπὸ νέους μεθυσμένους καὶ ἀχρείους. Τοῦτο ἐτάραξεν ὅλους, διότι ἔθεωρήθη ὡς ὕβρις κατὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς εὐσεβείας, καὶ ἐν ταύτῳ ὑπωπτεύετο ὁ λαὸς ἐπιβουλήν κατὰ τῆς ἐλευθερίας του.

Τὴν δὲ μεγίστην ὑπόνοιαν εἶχον ὅλοι κατὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου, ἀφοῦ μάλιστα διέδιδον οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ καὶ διεβεβαίουν ὅτι αὐτὸς καὶ τὰ Ἐλευσίνα μυστήρια μὲ τοὺς φίλους του ἐμιμήθη εἰς συμπόσιον καὶ περιέπαιξε. Διὸ καὶ κατεμήνυσαν αὐτὸν εἰς τὸ δικαστήριον ἐπὶ ἀσεβείᾳ. Ἀλλ' ἔπειτα ἐννοήσαντες οἱ ἐχθροὶ του ὅτι, ἐνῶ αὐτὸς εὐρίσκειται εἰς Ἀθήνας καὶ ἔχει τόσον στρατὸν καὶ τοὺς συμμά-

χους εὐνοϊκούς, δὲν θὰ κατωρθώσωσι τίποτε· τότε στρέφουσι τὸ πρᾶγμα καὶ προφασίζονται ὅτι δὲν συμφέρει ἔνεκα τῆς δίκης ταύτης ν' ἀναβληθῆ ἡ ἐκστρατεία· καὶ τώρα μὲν ἄς ἀποπλεύσῃ, ἐπανελθὼν δὲ ἄς ἀπολογηθῆ· τοῦτο ἐνήργουν ἐπὶ σκοπῶ, ἀφοῦ ἀπέλθη, ἀπόντα νὰ καταστρέψωσιν αὐτὸν εὐκολώτερον. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐνόησε τὴν κακοήθειάν των, καὶ ἐπέμενε νὰ δικασθῆ πρότερον πρὶν ἐκπλεύσῃ καὶ ἂν μὲν ἀποδειχθῆ ἔνοχος, νὰ θανατωθῆ κατὰ τοὺς νόμους, εἰ δὲ μὴ, τότε νὰ κινήσῃ κατὰ τῶν ἐχθρῶν, χωρὶς νὰ φοβῆται τοὺς συκοφάντας, ἀφίνων ὀπίσω κατηγορίας καὶ διαβολάς.

Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐδυνήθη νὰ πείσῃ τὸν λαόν, ἀπέπλευσε μετὰ τοῦ στόλου, καὶ τῶν ἄλλων στρατηγῶν. Ὁ στόλος ἔφθασε τέλος εἰς τὰ παράλια τῆς Σικελίας (415), καὶ ἤδη συνελθόντες οἱ στρατηγοὶ εἰς συμβούλιον, ἐσκέπτοντο περὶ πολεμικοῦ τινος σχεδίου, ὅτε φθάνει ἐξ Ἀθηνῶν ἡ Σαλαμινία, καὶ προσκαλεῖται ὁ Ἀλκιβιάδης εἰς Ἀθήνας διὰ ν' ἀπολογηθῆ. Συγχρόνως· εἶχον κατηγορηθῆ ἐν Ἀθήναις καὶ ἄλλοι ὡσαύτως ἐπὶ ἀσεβείᾳ, καὶ πάντες ἔγειναν θύματα τῆς ὀργῆς τοῦ λαοῦ ἐκτὸς τῶν φυγόντων. Ὁ Ἀλκιβιάδης ὑπακούσας εἰς τὴν πρόσκλησιν ἐπεβιάσθη οὐχὶ ἐπὶ τῆς Σαλαμινίας ἀλλ' εἰς τὸ πλοῖον αὐτοῦ· καθ' ὁδὸν ὁμως ἀναλογιζόμενος τὴν κουφότητα καὶ τὴν ἀστασίαν τοῦ λαοῦ, καὶ σῦνυμα πόσον σκληρὰ πολλάκις ἐξόχους ἄνδρας κατεδίωξεν ὁ λαός, μεταχειρισθεὶς πρόφασιν τινα ἐκρύβη ἐν θουρίοις καὶ διέφυγε τοὺς ζητοῦντας αὐτόν. Εἶτα δὲ ἰδὼν τις αὐτόν εἶπεν· «ὦ Ἀλκιβιάδη, δὲν ἐμπιστεύεσαι εἰς τὴν πατρίδα σου;» οὗτος ἀπεκρίθη· «οὐδὲ εἰς τὴν μητέρα μου ὅταν πρόκειται περὶ τῆς ζωῆς· διότι ἔμπορεῖ κατὰ λάθος τὴν μέλαιναν ψῆφον ἀντὶ τῆς λευκῆς νὰ ρίψῃ εἰς τὴν κάλπην». Ἐκεῖθεν κατέφυγεν εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἀκούσας ὅτι

οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίκανον αὐτὸν εἰς θάνατον, εἶπεν· ἀλλ' ἐγὼ θὰ δείξω αὐτοῖς, ὅτι ζῶ».

Ἐκ τοῦ Ἄργους συνεννοηθεὶς μετέβη εἰς τὴν Σπάρτην ἔνθα ἐδέχθησαν αὐτὸν ὡς φίλον. Ἄμα ἐλθὼν προσεπάθη νὰ ἐκδικηθῆ τοὺς Ἀθηναίους. Ὅθεν πρῶτον μὲν συνεβούλευσε καὶ παρεκίνησε τοὺς Σπαρτιάτας νὰ βοηθήτωσι τοὺς Συρακουσίους ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων, ὅπως καταθραυσθῆ ἡ δύναμις αὐτῶν. Ἀκολουθοῦντες τὴν συμβουλήν του οἱ Σπαρτιάται στέλλουσι τὸν στρατηγὸν Γύλιππον μεθ' ἰκανῆς δυνάμεως, καὶ ἡ ἐπιχείρησις ἐπιτυγχάνει ἐντελῶς· διότι ἂν καὶ κατ' ἀρχὰς ἦσαν νικηταὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπὶ τέλει ὁμῶς παθόντες τρομερωτάτην καταστροφὴν ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσι. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι αἰχμάλωτοι Ἀθηναῖοι ἐρρίφθησαν εἰς τὰ λατομεῖα καὶ διῆγον οἰκτρότατα· ὁ δὲ Νικίας καὶ ὁ ἕτερος στρατηγὸς Δημοσθένης, ὁ σταλεὶς πεῖτα ἀντὶ τοῦ Λαμάχου, ἀμφοτέρω ἐσφάγησαν (413 π.Χ.). Καθὼς ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ ἀγγελία τῆς καταστροφῆς ταύτης, ἐκυριεύθησαν ὑπ' ἀπελπισίας καὶ εἰς ἐσχάτην περιῆλθον ἀπορίαν.

Κατὰ συμβουλήν πάλιν τοῦ Ἀλκιβιάδου ἐτείχισαν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν Δεκέλειαν (Γατοῖ), κειμένην ἐν τῇ Ἀστικῇ πλησίον τῶν Ἀθηνῶν· ἐντεῦθεν κατ' ἔτος εἰσβάλλοντες εἰς τὰ περίξ τῶν Ἀθηνῶν, κατέστρεφον τὴν χώραν.

Ἐν τούτοις διατρίβων ἐν Σπάρτῃ ὁ Ἀλκιβιάδης, συνειμορφώθη ἐντελῶς πρὸς τὰ ἦθη καὶ τὴν διαίτην τῶν ἐλοῦετο εἰς τὸν Εὐρώταν, ἐκάθητο εἰς τὰ συσσίτια, ἐγεύετο τὸν μέλανα ζωμόν, ὡς γνήσιος Σπαρτιάτης. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἀπέκτησε μὲν τῶν Λακεδαιμονίων τὴν ἀγάπην· πλὴν πολὺ δὲν διήρκεσεν ἡ πρὸς τοὺς ἄρχοντας καλὴ σχέσηις, διότι ἤρχισαν ἤδη καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ ἄλλοι δυνάτωτατοι καὶ φιλοτιμώτατοι νὰ ὑποπεύωνται καὶ φθο-

ᾧσιν αὐτόν. Βλέπων λοιπὸν ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅτι δὲν ἦτο πλέον ἀσφαλῆς ἐν Σπάρτῃ, μετέβη εἰς τὴν Ἰωνίαν, καὶ συνέπραττε πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους πρὸς βλάβην τῶν Ἀθηναίων, ἀπέφευγεν ὁμως πολὺ μὴ περιέλθῃ εἰς χειράς των. Ἐὖλος παραδίδει ἑαυτὸν εἰς τὸν *Τισαφέρην* τὸν σατράπην τῆς Περσίας, ὃν ἔπεισε νὰ βοηθήτῃ τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες μετέπειτα ἀνεκάλεσαν καὶ ἐν πομπῇ ὑπεδέχθησαν αὐτὸν εἰς Πειραιᾶ.

Μετὰ τινὰς μῆνας ἐξέπλευσε μετὰ 100 πλοίων εἰς Σάμον καὶ καθώρμισεν εἰς τὸ νότιον τῆς Ἐφέσου, ἐν ᾧ ὁ Λύσανδρος εὐρίσκετο ἐντὸς τοῦ λιμένος τῆς Σάμου μετὰ τοῦ στόλου τῶν Πελοποννησίων. Ἐχων ἀνάγκην χρημάτων ἀπήλθεν εἰς Καρίαν, ἀφήσας ἐπίτροπον Ἀντίοχόν τινα παραγγείλας αὐστηρῶς μηδ' ἂν ἐπέλθῃσι κατ' αὐτοῦ οἱ ἐχθροὶ νὰ μὴ τολμήσῃ ναυμαχίαν. Ἦλθὼν οὗτος καταφρονήσας τὴν παραγγελίαν τοῦ Ἀλκιβιάδου ἐπλευσε καὶ προὔκαλει τὸν ἐχθρὸν εἰς μάχην. Ἐντεῦθεν κινήθη ὁ Λύσανδρος ἐδίωκεν αὐτόν· καὶ ἐπειδὴ ἔτρεξαν εἰς βοήθειαν καὶ ἄλλαι τριήρεις Ἀθηναίων, συνήφθη μάχη, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Λύσανδρος καὶ τὸν Ἀντίοχον ἐφόνευσε καὶ πολλὰς τριήρεις καὶ ἀνθρώπους ἔλαβε καὶ νίκης ἔστησε τρόπαιον.

Ἄμ' ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀλκιβιάδης, ἐπανῆλθε καὶ εὐθὺς μεθ' ὄλου τοῦ στόλου ἀνήχθη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, προσκαλῶν εἰς ναυμαχίαν· ἀλλ' ἐκεῖνος νικητὴς ἤδη δὲν ἐδέχετο. Οἱ μισοῦντες τὸν Ἀλκιβιάδην ἔσπευσαν εὐθὺς εἰς Ἀθήνας καὶ κατηγοροῦντες ὅτι ἀφήσας τὴν στρατηγίαν εἰς οὐτίδα τοῦ ἀνθρώπου διὰ νὰ ἐντροφᾶ καὶ ν' ἀργυρολογῇ ἐν ἀνέσει, ἔγεινεν αἴτιος τῆς καταστροφῆς τοῦ στόλου. Ὁ λαὸς πεισθεὶς εἰς τὰς κατηγορίας ταύτας, ὠργίσθη καὶ ἐξέλεξεν ἄλλους στρατηγοὺς ἀντ' αὐτοῦ. Ὁ Ἀλκιβιάδης μαθὼν τοῦτο, ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ στρατοπέδου φοβηθεὶς. Τοιου-

τοτρόπως ὁ ἀνὴρ οὗτος, τὸν ὁποῖον πρὸ ὀλίγου εἶχον σχεδὸν ἀποθεώσει, κατέπεσε πάλιν ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς εὐτυχίας.

Ἐκεῖθεν ὁ Ἀλκιβιάδης μετέβη εἰς Θράκην, ὅπου οἰκοδομήσας πύργον διέτριβεν· ἀλλ' οὐδέποτε ἐσβέσθη εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἢ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη. Διότι μετ' οὐ πολὺ παρατηρήσας ὅτι ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος ἐστάθμευεν εἰς τοὺς Αἰγὸς ποταμοὺς (405), εἰς τόπον ἀναρμόδιον, καὶ οἱ στρατιῶται, ἂν καὶ ἐπηπειλεῖτο κίνδυνος ἐκ τοῦ ἐκεῖ ἀπέναντι Λυσάνδρου, αὐτοὶ ἐσχορπίζοντο εἰς τὴν ξηρὰν διὰ λάφυρα βλέπων τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, μετέβη εἰς τὸν στρατηγῶν Ἀθηναίων καὶ ὠμίλησε τὰ δέοντα περὶ τούτου· ὅπως σιγήσῃ δέ, ἂν παρεδέχοντο αὐτόν, ἢ ἀναγκάσῃ τοῦ ἐχθροῦ ἐντὸς ὀλίγου εἰς ναυμαχίαν, τὴν ὁποίαν ἐκεῖνοι δὲν ἐδέχοντο. Ἄλλ' ὁ στρατηγὸς ἀπεκρίθη· «ἄλλος διατάττει ἐδῶ» καὶ οὕτω ἀπέπεμψεν αὐτὸν χωρὶς νὰ δώσῃ κάμματα ἀκρόασιν.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπιτυχόντες κατάλληλον εὐκαιρίαν ἐπετέθησαν, οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἔπαθον τὴν τρομερὰν ἦτταν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς, ἣτις ἔδωκε τέλος εἰς τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον, καὶ ἐταπείνωσε τὰς Ἀθήνας.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι νομίζοντες, ὅτι δὲν εἶναι ἀσφαλεῖς ἐπὶ ὁσφ' ἐξῆς ὁ Ἀλκιβιάδης, ἐζήτουν νὰ συλλάβωσιν αὐτόν. Ὅθεν κατέφυγεν οὗτος εἰς τὸν σατράπην Φαρνάβαζον, μελετῶντων ἐκεῖθεν νὰ προσέλθῃ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας, ἐπισκοπῶν διὰ τῆς βοήθειας αὐτοῦ νὰ σώσῃ καὶ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα ἀπὸ τὸ φιλέκδικον τῶν Λακεδαιμονίων. Ὁ Λυσάνδρος μαθὼν, ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης εὕρισκεται πλησίον τοῦ Φαρναβάζου, ἀπήτησε τὴν παράδοσίν του καὶ κατέπεισεν αὐτόν, ὥστε οὗτος ἐπεφόρτισε τέλος δύο τινὰς νὰ φροντίσωσιν νὰ φονεύσωσιν αὐτόν. Οἱ ἐπιφορτισθέντες οὗτοι ἐλθόντες

μεθ' ἱκανῶν ἄλλων εἰς τὴν οἰκίαν, ἐν ἧ κατώκει, δὲν ἐτόλμησαν φανερά νὰ φονεύσωσιν αὐτόν, ἀλλὰ τὴν νύκτα βαλόντες πῦρ ἤναψαν τὴν οἰκίαν. Ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξυπνήσας ὁ Ἀλκιβιάδης, συνήγαγε τὰ πλείστα τῶν ἱματίων καὶ τῶν στρωμνῶν αὐτοῦ καὶ ἔρριψεν εἰς τὸ πῦρ, μεθ' ὃ ἐπήδησεν ἔξω διὰ μέσου τῶν φλογῶν ἀβλαβῆς, διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς περιτυλιχθεὶς τὴν χλαμύδα, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς κρατῶν τὸ ἐγχειρίδιον, ἠκολουθεῖτο δ' ὑπὸ Ἀρκάδος τινὸς ὑπηρέτου καὶ τῆς φίλης του Τιμάνδρας· ἅμα φανεῖς διεσκόρπισε τοὺς βαρβάρους, διότι οὐδεὶς αὐτῶν ἐτόλμησε νὰ εἰθῆ εἰς χεῖρας, ἀλλὰ μακρόθεν σταθέντες δι' ἀκοντίων καὶ βελῶν ἐφόνευσαν αὐτόν καὶ ἔκοψαν τὴν κεφαλὴν, ἵνα φέρωσι πρὸς τὸν σατράπην. Ἡ Τιμάνδρα λαβοῦσα τὸν νεκρὸν καλύψασα εἰς τοὺς χιτῶνας αὐτῆς, ἐκήδευσεν αὐτὸν ἐκ τῶν ἐνόντων λαμπρῶς καὶ φιλοτίμως.

Οὕτως ὁ Ἀλκιβιάδης ἀπέθανε διὰ δολοφόνων χειρῶν, ἐν ᾧ καὶ διὰ τῆς μεγαλοφυίας του καὶ τῆς καταγωγῆς ἦτο προωρισμένος, ἵνα λαμπύνη τῇ πατρίδα, ἔζη ἐγκαταλειμμένος μακρὰν αὐτῆς, ἧτις ἦτο ὑποτεταγμένη εἰς τοὺς Σπαρτιάτας.

11. ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ.

Ὁ Λύσανδρος ἦτο Σπαρτιάτης, οὐχὶ μὲν ἀπὸ βασιλικῆς οἰκογενείας, κατήγετο ὅμως ἀπὸ τοῦ γένους τῶν Ἡρακλειδῶν· ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀριστοκλείτου, ἀνετράφη ἐν πενίᾳ, πάντοτε εὐτακτος καὶ γενναῖος, φυλάττων αὐστηρῶς τὰ τῆς Σπάρτης ἔθιμα. Χαρακτηριστικὸν αὐτοῦ εἶνε τοῦτο, ὅτι ἐνῶ ὑπέφερε τὴν πενίαν ἀνδρείως, δὲν ἐνικήθη ποτὲ ἢ διεφθάρη ὑπὸ χρημάτων· ἐνῶ δὲ τὴν πατρίδα του ἐνέπλησεν ἀπὸ πλοῦτη καὶ φιλοπλουτίαν μετὰ τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον, καὶ εἰσήγαγεν εἰς αὐτὴν πρῶτος πλῆ-

θος χρυσίου και ἀργυρίου, αὐτὸς οὐδὲ μίαν δραχμὴν ἄφησε μετὰ θάνατον περιουσίαν.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἀφοῦ οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἐν Σικελίᾳ καταστροφὴν ἐκινδύνευσαν νὰ ἀπολέσωσι τῆς θαλάσσης τὴν ἡγεμονίαν, ἀναλαβὼν ὁ Ἀλκιβιάδης τὴν στρατηγίαν, τόσον μετέβαλε τὰ πράγματα, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι ἀνεφάνησαν νικηταὶ και θαλασσοκράτορες. Τότε λοιπὸν οἱ Λακεδαιμόνιοι φοβηθέντες πολὺ διὰ τὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου ἔπεμψαν τὸν Λύσανδρον, ὡς τὸν μόνον ἀρμοδιώτατον κατὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου στρατηγόν.

Οὗτος ἐλθὼν εἰς τὴν Ἐφεσον και σταθμεύσας ἐκεῖ ἤρξε τὸν στόλον και τριήρεις ναυπηγήσας, κατέστησε τῷ ὄντι εὐτυχῆ τὴν πόλιν. Ἐπειτα μαθὼν ὅτι ὁ Κῦρος, ὁ υἱὸς τοῦ Δαρείου τοῦ Β'. διατρίβει εἰς τὰς Σάρδεις, ἐπεσκέφθη και συνδιελέχθη μετ' αὐτοῦ· κατηγόρησε δὲ πρὸς αὐτὸν τὸν Τισαφέρην, ὅτι ἐνῶ εἶχε διαταγὰς νὰ βοηθήσῃ τοὺς Λακεδαιμονίους και ἐκδιώξῃ ἐκ τῆς θαλάσσης τοὺς Ἀθηναίους, αὐτὸς εἶναι πρόθυμος χάριν τοῦ Ἀλκιβιάδου, και ἂν βοηθῆ, πράττει τοῦτο μετὰ γλισχρότητος. Ὁ Κῦρος παρεκάλεσε αὐτὸν νὰ ζητήσῃ ὅ,τι θέλει, και ὁ Λύσανδρος εὐθὺς ἀπεκρίθη· «Ἀφοῦ ἔχεις τόσην προθυμίαν, ὦ Κῦρε, ζητῶ και παρακαλῶ νὰ προσθέσης εἰς τὸν μισθὸν τῶν ναυτῶν ἓνα ὀβολόν, ὅπως ἀντὶ τριῶν λαμβάνωσι τέσσαρας ὀβολούς». Ἐδέχθη ὁ Κῦρος προθύμως τὴν αἴτησιν, και ἔδωκε δέκα χιλιάδας δαρεικοῦς. Ἐκ τούτων ὁ Λύσανδρος πληρώσας τὸν ὀβολὸν εἰς τοὺς ναύτας ἐκένωσε σχεδὸν τῶν ἐναντίων τὰς τριήρεις, διότι οἱ πολλοὶ ἔτρεχον εἰς τοὺς δίδοντας περισσότερον, οἱ δὲ μένοντες ἐγίνοντο ἀπρόθυμοι και ἀπειθεῖς εἰς τοὺς στρατηγοὺς των.

Και ὁμως δὲν ἐτόλμα ὁ Λύσανδρος νὰ ναυμαχήσῃ πρὸς

τὸν δραστήριον Ἀλκιβιάδην. Ἄλλ' ἔπειτα ἀναγκασθεὶς ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπὶ τινὰ χρόνον ν' ἀπομακρυνθῆ τοῦ στόλου, ὅπως φροντίσῃ περὶ μισθοδοσίας, διώρισεν ἐπίτροπόν του τὸν Ἀντίοχον, ὅστις περιφρονῶν τῶν Λακεδαιμονίων τὸν στρατηγόν, προὔκάλει τὸν Λύσανδρον εἰς ναυμαχίαν. Τότε ὁ Λύσανδρος ἐκίνησε κατ' αὐτοῦ, συνήφθη τακτικὴ ναυμαχία καὶ ἐνίκησεν ὁ Λύσανδρος καὶ κυριεύσας δεκαπέντε τριήρεις τῶν Ἀθηναίων, ἔστησε τρόπαιον. Ἐπὶ τούτῳ ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν ἀπεκήρυξε τὸν Ἀλκιβιάδην.

Ἄφου παρῆλθε ὁ χρόνος τῆς στρατηγίας τοῦ Λυσάνδρου ἀνεκλήθη καὶ ἐστάλη στρατηγὸς ὁ Καλλικρατίδας, ἀριστος καὶ δικαιοτάτος ἀνὴρ, ἀπλοῦς δὲ καὶ ἀληθῆς Σπαρτιάτης. Ἄλλ' ὁ Λύσανδρος ἐκ ζηλοτυπίας προητοίμασεν εἰς αὐτὸν πολλὰς δυσκολίας· ὅσα εἶχον περισσεύσει ἐκ τῶν τοῦ Κύρου χρημάτων, ἐπέστρεψε πάλιν εἰς αὐτόν, καὶ ἄφησεν εἰς μεγάλην τὸν Καλλικρατίδαν ἀπορίαν· διότι οὐδὲ οὔτε ἐκ τῆς Σπάρτης ἔφερε χρήματα οὔτε τὰς πόλεις ν' ἀργορολογῆ καὶ βιάζῃ ἤθελεν, ἐνῶ αὐταὶ ἐδυστύχουν. Δὲν τοῦ ἔμενε λοιπὸν ἄλλο παρὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν αὐλήν τοῦ Κύρου, καθὼς ὁ Λύσανδρος, καὶ νὰ ζητῇ· ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἦτο λίαν ἀνεπιτήδειος, ὡς ἄνθρωπος μεγαλόφρων καὶ ἐλεύθερος, καὶ ὅστις ἐνόμιζε πᾶσαν ἤτταν ὑπὸ Ἑλλήνων ἐντιμοτέραν πολὺ διὰ τοὺς Ἑλληνας ἢ νὰ κολακεύωσι καὶ συχνάζωσιν εἰς τὰς θύρας τῶν βαρβάρων, οἵτινες ἐκτὸς τοῦ χρυσοῦ τίποτε ἄλλο καλὸν δὲν ἔχουσιν. Ἄλλ' ὅμως ἀπὸ τῆς ἀπορίας βιαζόμενος ἀνέβη εἰς τὰς Σάρδεις καὶ ἐπορεύθη κατ' εὐθείαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κύρου, εἰσελθὼν προσέταξε νὰ εἴπωσιν, ὅτι ὁ Καλλικρατίδας ὁ ναύαρχος ἦλθε θέλων μετ' αὐτοῦ νὰ συνδιαλεχθῆ. Θυρωρὸς τις εἶπεν αὐτῷ «ἀλλὰ τώρα, ὦ ξένε, δὲν ἔχει καιρὸν ὁ Κύρος, διότι πίνει». Ἀπλούστατα ἀπήντησεν ὁ Καλλικρατίδας·

«δὲν βλάπτει ποσῶς, στέκομαι καὶ περιμένω ἕως νὰ πῆν». Οἱ βάρβαροι τότε ἐγέλασαν νομίζοντας αὐτὸν ἀγροῦ-
κον.

Ἐπειδὴ δὲ ἦλθε καὶ δευτέραν φοράν, καὶ πάλιν δὲν ἐ-
γένετο δεκτός· δυσαρεστηθεὶς ἐπέστρεψεν εἰς Ἐφεσον καὶ
ὠρχίσθη, ἅμα φθάσῃ εἰς τὴν Σπάρτην, νὰ κάμῃ τὸ πᾶν διὰ
νὰ φιλιωθῶσιν οἱ Ἕλληνες μεταξὺ τῶν, ὅπως αὐτοὶ γεί-
νωσι φοβεροὶ εἰς τοὺς βαρβάρους ἠνωμένοι, καὶ παύσωσιν
ὁ εἷς νὰ ζητῇ τὴν δύναμιν ἐκείνων κατ' ἀλλήλων.

Ἄλλ' ὁ Καλλικρατίδας τοιαῦτα ἔχων ἄξια φρονήματα,
καὶ διὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ μεγαλοψυχίαν καὶ ἀνδρείαν
γενόμενος ἐφάμιλλος πρὸς τοὺς ἀρίστους Ἕλληνας, ναυ-
μαχήσας μετ' ὀλίγον εἰς τὰς Ἀργινοῦσας κατὰ τοῦ στό-
λου τῶν Ἀθηναίων γενναίως, ἀπώλεσε καὶ τὴν μάχην καὶ
τὴν ζωὴν του θανασίμως πληγωθεὶς. (406).

Οἱ σύμμαχοι τότε τῶν Λακεδαιμονίων ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀ-
σία καὶ ὁ Κῦρος πρεσβείαν πέμψαντες ἐζήτησαν τὸν Λύσαν-
δρον πάλιν ναύαρχον, ὑποσχόμενοι ὅτι προθυμότερα πολὺ
θὰ βοηθήσωσιν, ὅταν ἐκεῖνος ναυαρχῆ. Οἱ δὲ Λακεδαιμό-
νιοι, ἐπειδὴ νόμος ἐν Σπάρτῃ ἀπηγόρευε δις ὁ αὐτὸς νὰ
ναυαρχῆ, ὠνόμασαν ναύαρχον Ἀρακὸν τινα, καὶ ὡς ὑπο-
ναύρχον ἀπέστειλαν μετ' αὐτοῦ τὸν Λύσανδρον, πράγματι
ὅμως οὗτος ἦτο ὄλων τῶν πραγμάτων τοῦ πολέμου κύριος.
Τοῦτον ἐδέχθησαν μὲν οἱ παλαιοὶ τοῦ οἴλου εἰς τὰς πόλεις
μετὰ χαρᾶς· οἱ εὐχαριστηθέντες ὅμως εἰς τὸν ἀπλοῦν καὶ
γενναῖον τοῦ Καλλικρατίδου τρόπον, συγκρίνοντες ἔβλε-
πον ἄνθρωπον πανοῦργον καὶ δόλιον, ὅστις πρὸς τὸ συμ-
φέρον ἐπολιτεύετο πάντα, καὶ προὔτιμα αὐτὸ πολλακίς τῆς
ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης. Διὸ καὶ ἐνῶ τινες παρ-
ετήρουν πρὸς αὐτόν, ὅτι οἱ καταγόμενοι ἀπὸ τὸν Ἡρα-
κλέα δὲν ἔπρεπε νὰ μεταχειρίζονται δόλον, αὐτὸς ἔλεγεν·

«ὄπου δὲν φθάνει ἡ λεοντῆ, πρέπει νὰ προσράψωμεν τὴν ἀλωπεκῆν».

Ὁ Λύσανδρος οὔτε τοὺς ὄρκους ἐφύλαττεν οὔτε τὰς ὑποσχέσεις του· καὶ μάλιστα ἔλεγεν ὅτι τὰ παιδιά πρέπει νὰ γελάσῃ τις μ' ἀστραγάλους, τοὺς δὲ ἄνδρας μὲ ὄρκους.

Ὁ Κύρος προσκαλέσας τὸν Λύσανδρον εἰς τὰς Σάρδεις, ἄλλα ἔδωκεν αὐτῷ εὐθύς, καὶ ἄλλα ὑπεσχέθη, καὶ ἄν μου λείψωσιν ὅσα ἔχω, εἶπε, θὰ κατακόψω τὸν θρόνον τὸν χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν τοῦτον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κάθημαι. Τέλος ἀναβάς εἰς τὴν Περσίαν πρὸς τὸν πατέρα ἐπέτρεψε εἰς τὸν Λύσανδρον νὰ λαμβάνῃ τῶν πόλεων τοὺς φόρους καὶ καὶ νὰ ἔχῃ τὴν ἐξουσίαν ἐπ' αὐτῶν.

Ὁ Λύσανδρος ἀναχθεὶς εἰς τὸ πέλαγος ἐκυρίευσεν τὴν Αἴγινα καὶ τὴν Σαλαμίνα, ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ συναντηθεὶς πρὸς τὸν Ἄγιν, ἀπῆλθε μαθὼν ὅτι κατεδίδωκετο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων· ἐπιστρέψας ἐκυρίευσεν τὴν Λάμψακον, ἣν διήρπασαν οἱ στρατιῶται. Ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων κατέπλευσεν εἰς Σηστόν, λαβὼν τροφὰς ἐπλευσεν εἰς τοὺς Αἰγὸς ποταμούς, ἀντικρὺ τῶν πολεμίων· εὐρῶν τοὺς Ἀθηναίους διεσκορπισμένους ὁ Λύσανδρος ἐπετέθη καὶ ἐνίκησεν αὐτούς· τοῦτο ἦτο τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

Νικήσας τοὺς Ἀθηναίους ὁ Λύσανδρος, ἔπειτα ἐπλεεν ἐπὶ τὰς πόλεις, καὶ ὅσους ἐτύχαιεν Ἀθηναίους, διέταττεν ὅλοι ν' ἀπέλθωσιν εἰς Ἀθήνας, ἀπειλῶν ὅτι θὰ σφάξῃ ὅντινα συλλάβῃ ἔξω τῆς πόλεως. Ἐπραττε δὲ οὕτω, διότι ἐπεθύμει διὰ τῆς συρροῆς πολλοῦ πλήθους νὰ γείνη πείνα μεγάλη ἐντὸς τῆς πόλεως, ὅπως κυριεύσῃ αὐτὴν εὐκόλως διὰ πολιορκίας. Παντὰ τοῦ δὲ κατέλυσε τὰς δημοκρατίας καὶ διώριζεν εἰς ἐκάστην πόλιν ἓνα ἄρμοστήν Λακεδαιμόνιον.

Ἄφοῦ διέτριψεν ἱκανὸν χρόνον περὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ εἰς τὴν Λακεδαίμονα ἔπεμψε ν' ἀναγγεῖλωσιν ὅτι ἔρχεται μὲ διακόσια πλοῖα, κατέπλευσε περὶ τὴν Ἀττικὴν, ὅπου εἶδε πάλιν τὸν βασιλέα Ἄγιν. Πλὴν οἱ Ἀθηναῖοι ἀντεῖχον. Ἀλλὰ ὕστερον μαθὼν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ὑποφέρουσι πείναν, κατέπλευσεν εἰς τὸν Πειραιᾶ. Ἐπειδὴ δὲ ἠῤῥξανεν τῶν τροφίμων ἢ ἔλλειψις, ἔπεμψαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν Σπάρτην πρεσβείαν πρὸς τοὺς Ἐφόρους, προτείνοντες νὰ γείνωσι τῶν Λακεδαιμονίων σύμμαχοι, ἂν τοὺς ἀφήσωσι τὰ μακρὰ τεῖχη καὶ τὸν Πειραιᾶ. Ἀλλ' ἡ πρότασις ἀπερρίφθη, ἡ δὲ ἀπελπισία εἰς τὰς Ἀθήνας ἔφθασε τὸν ὕψιστον βαθμόν.

Τότε ἀνέλαβεν ὁ Θηραμένης νὰ διαπραγματευθῆ περὶ εἰρήνης πρὸς τὸν Λύσανδρον, ὅστις ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὴν Σπάρτην, εἰπὼν ὅτι αὐτὸς δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ κλείσῃ εἰρήνην.

Ἡ πείνα ἐν τούτοις δεινῶς κατεπίεζε τὴν πόλιν· πλῆθος ἀνθρώπων καθ' ἡμέραν ἀπέθνησκεν, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι ἠναγκάσθησαν ν' ἀποστείλωσιν τὸν Θηραμένην μετὰ πληρεξουσιότητος εἰς τὴν Σπάρτην ὅπου συνεκροτήθη συμβούλιον· οἱ Θηβαῖοι καὶ Κορίνθιοι ἐζήτησαν τὸν ἐξ ὀλοκλήρου ἀφανισμόν τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλ' οἱ Σπαρτιᾶται ἠναντιώθησαν ἐνθυμούμενοι τὰς μεγίστας τῶν Ἀθηναίων ἐκδουλεύσεις κατὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ὑπὲρ ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἐγένοντο μὲν συνθήκαι, ἀλλ' ὑπὸ σκληροῦς ὄρους, οὓς ὁ λαὸς ἠναγκασμένος ἐδέχθη.

Καὶ λοιπὸν κατέπλευσεν ὁ Λύσανδρος εἰς τοὺς λιμένας τῶν Ἀθηνῶν, καὶ πρῶτον μὲν παρέλαβε τὰ πλοῖα ὅλα πλὴν δώδεκα, ἔπειτα κατέσκαψε τὰ τεῖχη ὑπὸ τοὺς ἦχους τῶν αὐλῶν καὶ κατέκαυσε τὰς τριήρεις αὐτῶν ὡσαύτως πρὸς τοὺς αὐλοὺς, ἐνῶ οἱ σύμμαχοι ἐστεφανωμένοι ἔπαι-

ζον, εορτάζοντες τρόπον τινά τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὡς ἀρχὴν τῆς ἐλευθερίας.

Κατέλυσε δ' εὐθὺς καὶ τὴν δημοκρατίαν καὶ ἀντ' αὐτῆς διώρισε τριάκοντα ἐν Ἀθήναις καὶ δέκα ἐν Πειραιεῖ, οἵτινες συνήθως τριάκοντα τύραννοι καλοῦνται, ἀρμοστήν δὲ διώρισε τὸν Καλλίβιον, ἄνδρα Σπαρτιάτην.

Μετὰ ταῦτα ἐξέπλευσεν ὁ Λύσανδρος κατὰ τῆς Θράκης. Ἐντεῦθεν ὅσα χρήματα ἐκ τῶν πόλεων συνήγαγε καὶ ὅσα δῶρα ἢ στεφάνους, ὅλα ἀπέστειλεν εἰς τὴν πατρίδα του· εἰς δὲ τοὺς Δελφοὺς ἔστησεν ἐκ τῶν λαφύρων χαλκοῦν ἀνδριάντα ἑαυτοῦ καὶ ἐκάστου τῶν ἄλλων ναυάρχων. Οὕτω λοιπὸν ἔφθασεν ὁ Λύσανδρος εἰς μεγίστην δύναμιν, ὅσον οὐδεὶς Ἑλληὴν πρότερον, καὶ οἱ ἀπανταχοῦ Ἕλληνες κατελήφθησαν ὑπὸ φόβου καὶ ἀπεριορίστου σεβασμοῦ πρὸς αὐτόν, ὥστε καὶ βωμοὺς ἔστησαν πανταχοῦ αἱ πόλεις εἰς αὐτὸν ὡς εἰς θεόν, καὶ θυσίας προσέφερον καὶ ὕμνους ἔψαλλον, πρᾶγμα ἀσύνηθες ἕως τότε.

Οἱ πρόκριτοι τῆς Σπάρτης ἔβλεπον μετὰ δυσαρεσκείας τὴν ἀπεριόριστον ἐξουσίαν του καὶ τὰς ἀπανταχοῦ ὑπερβολικὰς πρὸς αὐτὸν προσφερομένας τιμὰς. Ἀφοῦ δὲ καὶ ὁ Φαρνάβαζος πέμψας εἰς τὴν Σπάρτην κατηγόρει αὐτόν, ὅτι ἄγει καὶ φέρει τὴν χώραν, ἠγανάκτησαν σφόδρα κατ' αὐτοῦ οἱ Ἕφοροι καὶ εὐθὺς ἔστειλαν σκυτάλην διατάττοντες νὰ ἐπιστρέψῃ.

Ὁ Λύσανδρος εὐρισκόμενος εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, καθὼς ἔλαβε τὴν σκυτάλην ταύτην, ἐταράχθη σφόδρα· διότι ἐφοβεῖτο τοῦ Φαρναβάζου τὰς κατηγορίας, ἐπειδὴ αὐτὸς ἠγαπάτο ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων διὰ τὰς πρὸς αὐτοὺς ἐκδουλεύσεις κατὰ τὸν πόλεμον.

Ὅθεν ἔσπευσε ν' ἔλθῃ μετ' αὐτοῦ εἰς φιλικὰς διαπραγματεύσεις· παρεκάλεσε δὲ νὰ γράψῃ πρὸς τοὺς Ἕφόρους ἐπι-

στολήν ἄλλην, δι' ἧς ν' ἀνακαλέσῃ τὰς πρὶν κατ' αὐτοῦ κατηγορίας, καὶ ἔδωκε μὲν αὐτῷ τοιαύτην εὐνοϊκὴν, ἀλλ' ἔπεμψε καὶ ἄλλην ἰδιαιτέρως πρὸς τοὺς Ἐφόρους, τὴν ὁποίαν ἀναγνόντες ἔδειξαν αὐτῷ· καὶ μόλις κατορθώσας μετ' ὀλίγας ἡμέρας ν' ἀφειθῆ ὑπὸ τῶν Ἐφόρων, ἀνεχώρησεν.

Ὁ Λύσανδρος παρεκίνησε τὸν Ἀγησίλαον νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐμβάλλων εἰς αὐτὸν ἐλπίδας ὅτι δύναται εὐκόλως τὴν ἀρχὴν τῶν Περσῶν νὰ καταλύσῃ καὶ νὰ γείνη μέγιστος. Συγχρόνως ἔγραφε καὶ πρὸς τοὺς φίλους του ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, παραγγέλλων νὰ ζητήσωσι στρατηγὸν τὸν βασιλέα Ἀγησίλαον. Ἐστάλη λοιπὸν ὁ Ἀγησίλαος εἰς τὴν Ἀσίαν κατὰ τῶν Περσῶν, ἔχων τὸν Λύσανδρον σύμβουλον καὶ ἄλλους εἰκοσιεννέα. Ἀλλὰ συνέβαινε ὅλην τὴν λάμπιν τῆς ἐξουσίας νὰ ἔχῃ ὁ σύμβουλός του Λύσανδρος, διότι εἶχε τόσους ἐκεῖ παλαιούς φίλους καὶ γνωρίμους. Βλέπων τοῦτο ὁ Ἀγησίλαος ἐξ ἀντιφιλοτιμίας καὶ φθόνου κατεβίβαζε τὸν Λύσανδρον τῆς ἀξίας του· διότι ἐνῶ ἐπροβίβαζεν ἀπλοῦς στρατιώτας εἰς ἀξιώματα καὶ διοικήσιν πόλεων, αὐτὸν διώρισεν ἐπὶ τελους κραιωδέτην του. Διὰ τοῦτο τέλος ἀπέπλευσεν εἰς Σπάρτην ὁ Λύσανδρος, πλήρης ὀργῆς κατὰ τοῦ Ἀγησιλάου.

Ὁ Λύσανδρος ἐτοιμασθεὶς νὰ κτυπήσῃ τὴν ὀχυρὰν πόλιν Ἀλιάρτον, ἐν ᾗ περιέμενεν ἔτι τοῦ βασιλέως Πausανίου τὴν βοήθειαν, ἐνδοὺς ὅμως εἰς τὴν αἴτησιν τῶν στρατιωτῶν ἔκαμεν ἔφοδον κατὰ τῆς πόλεως· ἀλλ' ἀπροσδοκῆτως ἐξῆλθον ἀπὸ ὅλας τὰς πύλας καὶ ὀρμήσαντες ἀπὸ διαφόρων μερῶν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, μετὰ μικρὸν ἀγῶνα ἐδίωξαν αὐτοὺς ἀπὸ τὰς θέσεις των· κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς συμπλοκῆς ταύτης ἔπεσεν ὁ Λύσανδρος (394).

Οἱ Σπαρτιαῖται μαθόντες τὸ τέλος τοῦ Λυσάνδρου ἐλυπήθησαν καὶ ἀπέδωσαν ὅλας τὰς νενομισμένας τιμὰς· τὸν

δὲ βασιλέα Πausανίαν, διότι ἔλαβε τὸν νεκρὸν ὑπόσπον-
 δον καὶ ὄχι δι' ἀγῶνος κατεδίκασαν εἰς θάνατον. Ὁ Λύ-
 σανδρος παρασχὼν εἰς τὴν πατρίδα ἄπειρα πλοῦτη ἤτο πέ-
 νης· ἐπειδὴ δὲ οἱ μνηστῆρες τῶν θυγατέρων αὐτοῦ ἄφησαν
 αὐτὰς μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, διότι εὐρέθη πένης, κατε-
 δίκασαν αὐτοὺς εἰς πρόστιμον δια τὸν λόγον, ὅτι ἐν ὄσω
 ἐνόμιζον αὐτὸν πλοῦσιον ἐπεθύμουν νάποκτήσωσι τὴν συγ-
 γένειαν αὐτοῦ, ἀφ' οὗ δὲ ἐγνώρισαν αὐτὸν δίκαιον καὶ τί-
 μιον ἐκ τῆς μετὰ θάνατον πενίας, ἐγκατέλιπον αὐτόν. Ὑ-
 πῆρχε δὲ καὶ νόμος τοιοῦτος, ὅστις ἐτιμῶρει τοὺς προτι-
 μῶντας τῶν πλουσίων τὴν κηδεστίαν ἀντὶ τῶν ἀγαθῶν καὶ
 ἐντίμων.

42. ΣΩΚΡΑΤΗΣ.

Ὁ Σωκράτης ἦτο υἱὸς τῆς μαίας Φαιναρέτης καὶ τοῦ λι-
 θοξόου Σωφρονίσκου. Νέος ἐδιδάχθη τὴν τοῦ πατρὸς τέ-
 χνην, καὶ ἐγένετο λιθοξόος καὶ ἐπέδωκεν ὅπως οὖν εἰς αὐ-
 τὴν λέγεται· δὲ ὅτι ἐξεργάσθη τὰς τρεῖς Χάριτας, αἵτινες
 καὶ ἐσώζοντο ἔπειτα ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐκ-
 στρατείας καὶ αὐτὸς ἐστρατεύετο ὑπὲρ τῆς πατρίδος· εἰς
 δύο δὲ μάχας, ἐν Δηλίῳ καὶ Ποτιδαίᾳ διεκρίθη μάλιστα
 κατὰ τὴν ἀνδρίαν καὶ τὴν τόλμην. Ἦτο δὲ πάντοτε τὸ πα-
 ράδειγμα τῆς λιτότητος καὶ ἐγκρατείας καὶ σκληραγω-
 γίας. Ὅτε ἐστράτευσεν εἰς τὴν Θράκην κατὰ τῆς Ποτι-
 δαίας, ὁ χειμῶν ἦτο τόσον βαρὺς, ὥστε κἀνεὶς δὲν ἐτόλμα
 νὰ ἐξέλθῃ χωρὶς νὰ περιτελιίξῃ τοὺς πόδας διὰ δέρματος,
 ὁ δὲ Σωκράτης ἐβάδιζεν ἀνυπόδητος καὶ ἔχων τὸ αὐτὸ φό-
 ρημα, τὸ ὅποιον πάντα ἐφόρει.

Ἡρὸς τὴν τέχνην ὁμῶς τοῦ πατρὸς του οὐδεμίαν εἶχε
 κλίσιν οὐδὲ πρὸς τὰ πολεμικὰ ἔργα· συνησθάνετο δὲ ὅτι
 ἐκλήθη, καλοὺς καὶ εὐφρεῖς νέους νὰ διδάσκη καὶ νὰ κάμνη

φίλους· ἐδίδασκε δὲ δημοσίᾳ καὶ δωρεάν, ὧν εἰς τοὺς μαθητάς του ἀρετῆς καὶ σωφροσύνης ζῶν παράδειγμα, ἐν ᾧ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ μεγάλη ἐπεκράτει ἡθῶν διαφθορά, καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα.

Τόσον δ' ἤξευρεν ὁ Σωκράτης νὰ προσελκύῃ καὶ μαγεύῃ εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ τοὺς μαθητάς, ὥστε διηγοῦνται ὅτι ὁ Ἀντισθένης, ἂν καὶ κατόκει ἐν Πειραιεῖ, καθ' ἑκάστην ἀνέβαινεν εἰς τὰς Ἀθήνας πεζὸς διὰ ν' ἀκροᾶται τὸν Σωκράτην. Ὁ δ' Εὐκλείδης ὁ Μεγαρεὺς καὶ αὐτὸς τοῦ Σωκράτους, ἐνῶ κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον εἶχεν ἐπὶ ποινῇ θανάτου ἀπαγορευθῆ εἰς τοὺς Μεγαρεῖς νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, αὐτὸς ἐτόλμησε γυναίκεϊα ἐνδεδυμένος νὰ μεταβῆ εἰς Ἀθήνας, ὅπως μίαν μόνον ἡμέραν ἀπολαύσῃ τοῦ Σωκράτους τὴν συνομιλίαν.

Μέχρι τοῦ ἑβδομηκοστοῦ τῆς ἡλικίας του ἔτους διετέλεσεν ὁ Σωκράτης διδάσκων τοὺς συμπολίτας τὴν ἀρετὴν διὰ τοῦ παραδείγματος, τοῦ βίου καὶ διὰ τοῦ λόγου. Πολλάκις ἐφοίτα εἰς τὰ ἐργαστήρια τῶν τεχνιτῶν, καὶ λαμβάνων τινὰ ἀφορμὴν ἐδίδασκε τοὺς ἀνθρώπους τὰ πρὸς ἀλλήλους χρέη αὐτῶν. Πολλάκις ἐπεσκέπτετο τὰ γυμνάσια τῶν παίδων καὶ τῶν νέων, διδάσκων πάντοτε τὴν ἡλικίαν· πλῆθος δὲ πέριξ αὐτοῦ συνέρρει καὶ ἡκροᾶτο μετὰ προθυμίας. Ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἦτο διαλογικὸς, ἀλλὰ πειστικὸς.

Ἐν τούτοις ἦσαν καὶ τινες δυσαρεστούμενοι εἰς τὴν ἀσθηρότητα καὶ τὴν παρρησίαν του· καὶ μάλιστα μετὰ τὴν πτώσιν τῶν τριάκοντα τυράννων Ἀθηναῖοί τινες, ὁ Ἄνυτος καὶ ὁ Μέλητος, ἐκίνησαν ἀγωγὴν κατ' αὐτοῦ δημοσίᾳ, κατηγοροῦντες αὐτὸν ὅτι διαφθείρει τοὺς νέους καὶ εἰσάγει νέους θεοῦς. Ἐχρεώσται λοιπὸν ν' ἀπολογηθῆ ἐνώπιον τῶν δικαστῶν· ἐνῶ δὲ ἦτο συνήθεια ὁ κατηγορού-

μενος οὐ μόνον μ' ἐντέχνους λόγους νὰ ὑπερασπισθῆ ἑαυ-
τόν, ἀλλὰ καὶ μὲ δάκρυα καὶ παρακλήσεις καὶ μὲ τῶν τέ-
κνων καὶ τῆς γυναικὸς τὴν παρουσίαν νὰ ζητῆ τῶν δικα-
στῶν τὴν συμπάθειαν νὰ κινήσῃ, αὐτὸς κατεφρόνησε τὸν
τοιούτον τῆς ἀπολογίας τρόπον. Τῶν φίλων δέ τις καὶ μα-
θητῶν του αὐθορμήτως συνθέσας λόγον λαμπρόν, ὅπως ἀ-
παγγεῖλῃ αὐτὸν εἰς τοὺς δικαστὰς αὐτὸς ὁ Σωκράτης πρὸς
ἀπολογίαν του, ἔδειξεν εἰς τὸν Σωκράτην. Ὁ Σωκράτης
ἀφοῦ ἀνέγνωσεν αὐτόν, εἶπε θαυμάσιος εἶνε ὁ λόγος, πλήν
δὲν ἀρμόζει εἰς ἐμέ. Ὁ φίλος μετὰ ἀπορίας λέγει· Πῶς
ἀφοῦ εἶνε θαυμάσιος, δὲν ἀρμόζει; Καὶ δὲν ἐξεύρεις, εἶπεν
ὁ Σωκράτης, ὅτι δυνατόν ἐν φόρεμα νὰ ἦνε λαμπρόν, καὶ
ὅμως νὰ μὴ μὲ ἀρμόζῃ;

Τὴν ὠρισμένην λοιπὸν ἡμέραν τῆς δίκης παρουσιασθεὶς
ὁ Σωκράτης μόνος του, ἀπελογήθη καὶ περιωρίσθη νὰ πε-
ριγράψῃ εἰς τοὺς δικαστὰς τὸν παρελθόντα βίον αὐτοῦ·
ἀλλ' ἡ ἀπλῆ μὲν, ἀληθὴς δὲ ἀπολογία αὐτοῦ δὲν κατέπει-
σεν ὅλους τοὺς δικαστὰς· ὅθεν κατεδικάσθη. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο
συνήθεια ἐν Ἀθήναις αὐτὸς ὁ καταδικασθεὶς νὰ ἐρωτηθῆ
ποιᾶς ποινῆς ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ἄξιον, ἠρωτήθη καὶ ὁ Σωκρά-
της ποίαν ὠριζεν εἰς ἑαυτὸν ποινήν. «Νομίζω, ἀπεκρίθη,
ἑμαυτὸν ἄξιον νὰ τρέφωμαι ἐν Πρυτανείῳ». Τοῦτο δὲ ἦτο
μεγάλῃ τιμῇ ἀποδιδομένη εἰς τοὺς νικήσαντας εἰς Ὀλυμ-
πιακοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς μεγάλας ὑπηρεσίας παρασχόντας
εἰς τὴν πατρίδα. Ἡ ἀπόκρισις αὕτη παρώργισεν ἔτι μᾶλ-
λον τοὺς δικαστὰς, ὥστε καὶ ὅσοι πρότερον δὲν εἶχον ψη-
φίσει κατ' αὐτοῦ, συνεφώνησαν τώρα μετὰ τῶν λοιπῶν.
Ὅθεν κατεδικάσθη νὰ πίνῃ τὸ κώνειον καὶ ἀπήχθη εἰς τὴν
φυλακὴν.

Ἐτυχε δὲ τὴν προτεραίαν τῆς καταδίκης ν' ἀποπλεύσῃ
εἰς Δῆλον ἡ ἱερὰ ναῦς (θεωρίς), φέρουσα τὴν θυσίαν εἰς

τὸν Ἀπόλλωνα ἐκ μέρους τῆς πόλεως κατὰ τὴν ἑορτὴν. Ἐπειδὴ κατὰ τὸν νόμον οὐδεμία θανατικὴ ποινὴ ἐξετελεῖτο πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς τῆς θεωρίδος, ἔμεινεν ὁ Σωκράτης εἰς τὴν φυλακὴν τριάκοντα ἡμέρας. Εἷς τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτους διαφθείρας διὰ χρημάτων τοὺς φύλακας, ἐπεχείρησε νὰ πείσῃ αὐτὸν νὰ ἐξέλθῃ τῆς φυλακῆς καὶ ἀναχωρήσῃ εἰς Θεσσαλίαν καὶ οὕτω νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν του, ἀλλ' ὁ Σωκράτης δὲν ἐδέχθη τοῦτο, λέγων ὅτι πρέπει νὰ πείθεται εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος. Ὅτε ἤλθε τὸ πλοῖον ἐπὶ τὸ κώνειον φαιδρῶς καὶ ἀταράχως, ὁμιλήσας περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.

13. ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ.

Ὁ Ἀγησίλαος ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἀρχιδάμου, νεώτερος τοῦ ἑτεροθαλοῦς ἀδελφοῦ τοῦ Ἀγίδος.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Ἀγίδος κατὰ νόμον ἔπρεπεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Λεωτυχίδης νὰ βασιλεύσῃ, ἀλλὰ διὰ συνδρομῆς τοῦ Λυσάνδρου, ὅστις τότε ἦτο πολὺ ἰσχυρὸς, ἀνέβη τὸν θρόνον ὁ Ἀγησίλαος, ἄγων τὸ 40 ἔτος τῆς ἡλικίας.

Ὁ Ἀγησίλαος ἦτο μικροῦ ἀναστήματος καὶ εὐκαταφρόνητος τὴν μορφήν, χωλὸς δέ. Εἰ καὶ ἦτο χωλὸς, ἐγυμνάζετο ἐκ νεότητος εἰς τὰς ἀσκήσεις καὶ ἰσχυρὸς εἰς τὸ νὰ ὑπομένῃ τοὺς κόπους.

Ἐπειδὴ δὲ ἀπ' ἀρχῆς ὁ θρόνος ἀνῆκεν εἰς τὸν Λεωτυχίδην, καὶ ὁ Ἀγησίλαος δὲν ἦτο διωρισμένος διὰ τὴν βασιλείαν, ἀνετράφη ὡς ἰδιώτης τὴν σκληρὰν ἐκείνην καὶ πολύπονον ἀνατροφὴν τῶν Σπαρτιατῶν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο μάλιστα ἐφάνη εἰς τοὺς συμπολίτας του ἀρμοδιώτερος εἰς τὸ ἄρχειν· διότι ἐκ νεότητος ἔμαθε τὸ ὑπακούειν· καὶ διὰ τῆς ἀνατροφῆς ἀπέκτησε καὶ τὸ δημοτικὸν καὶ φιλόανθρωπον,

δι' ὧν κατέστη ἀγαπητὸς εἰς τὸν λαόν. Τὴν χαλότητα ἀπέκρυπτε καὶ τοῦ σώματος ἡ ὠραιότης καὶ ὁ καλὸς αὐτοῦ τρόπος· διότι οὐ μόνον παίζων ἔσκωπτεν αὐτὸς ἑαυτὸν πρῶτος μ' ἰλαρότητα, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ οὐδενὸς κόπου οὐδ' ἀπὸ οὐδεμίαν πράξιν ἔμενέν ποτε ὀπίσω ἐκ φιλοτιμίας. Τὴν ψυχὴν ἦτο ἰλαρὸς καὶ εὐθυμὸς πάντοτε, ἀστείος μάλιστα· οὔτε ἡ φωνὴ του οὔτε τὸ βλέμμα του εἶχε τραχύτητα καὶ σκληρότητα· διὸ μέχρι γήρατος ἦτο καὶ τῶν ὠραίων ἐρασμικώτερος. Διὰ τοῦτο καὶ ἠγάπα αὐτὸν ὁ Λύσανδρος ἐκ παιδικῆς ἡλικίας.

Ἐνῶ οἱ πρὸ αὐτοῦ βασιλεῖς ἠναντιοῦντο ἰσχυρῶς εἰς τὴν αὔξουσαν τῶν Ἐφόρων δύναμιν, αὐτὸς ἐξ ἐναντίας εἶχεν ὅλως διάφορον τρόπον, οὐ μόνον συνεφώνει προθύμως μετὰ τῶν Ἐφόρων εἰς πᾶσαν περίστασιν, ἀλλὰ καὶ ὁσάκις ἤρχοντο πρὸς αὐτόν, προσηκόνετο ἐκ τοῦ θρόνου ὑποδεχόμενος αὐτούς. Καὶ τοὺς μὲν ἐχθρούς του οὐδέποτε ἐζήτησεν ἀδίκως νὰ βλάβῃ· τοὺς δὲ φίλους δὲν συνεστέλλετο καὶ εἰς ἀδίκους πράξεις νὰ ὑποστηρίξῃ· ὅθεν κατηγορεῖτο ὅτι μᾶλλον προετίμα τὸ συμφέρον παρὰ τὸ δίκαιον.

Ὁ Ἀγησίλαος κατὰ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν ἦτο πολὺ εὐτακτὸς καὶ εὐάγωγος· διότι ἂν καὶ φιλονεικότατος καὶ ἀκαταδάμαστος καὶ σφόδρα ὀρηκτικός, θέλων πάντοτε μεταξὺ τῶν νέων νὰ πρωτεύῃ, ἦτο ὅμως τόσον εὐπειθὴς καὶ πρᾶος, ὥστε οὐχὶ ἀπὸ φόβον, ἀλλ' ἀπὸ ἐντροπὴν ἔκαμνε πᾶν τὸ προσταττόμενον, καὶ ἠσθάνετο τὰς ἐπιπλήξεις περισσότερον παρὰ τοὺς κόπους.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηναίων ὁ Φαρνάβαζος καὶ Τισσαφέρνης εἶχον ὑποτάξει ὀλίγον κατ' ὀλίγον πάλιν εἰς τὸν βασιλεῖα τὰς παραλίους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πόλεις, ἐξ ὧν μόνοι οἱ Ἴωνες εἶχον ζητήσει τῆς Σπάρτης τὴν βοήθειαν. Καὶ αὕτη τῷ ὄντι εἶχε στεί-

λει ἐκεῖ διαδοχικῶς δύο στρατηγούς, τὸν Θίμβρωνα καὶ τὸν Δερκυλλίδαν. Ἀλλὰ νεωστὶ ἤδη βασιλεύσαντος τοῦ Ἀγησιλάου ἀνηγγέθη ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας ἐτοιμάζετο μετὰ μεγάλου στόλου νὰ διώξῃ τοὺς Λακεδαιμονίους ἐκ τῆς θαλάσσης· ὅθεν ἐστάλη ὁ Ἀγησίλαος μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ὁ Λύσανδρος μετ' αὐτοῦ (395). Ἐνῶ δὲ εἰς Γεραιστὸν τῆς Εὐβοίας συνηθροίζετο ἡ δύναμις, αὐτὸς μετέβη αὐτοῦ πλησίον εἰς τὴν Αὐλίδα, λιμένα τῆς Βοιωτίας· καὶ ἐπειδὴ εἰς τὸν ὕπνον εἶδεν ὄνειρον ὅτι ἔλεγε τίς αὐτῷ ὅτι ὡς ὁ Ἀγαμέμνων καὶ αὐτὸς εἶνε ὅλης ὁμοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀρχηγός, ὅτι ἐκστρατεύει καὶ αὐτὸς ὡς ἐκεῖνος εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους, διὰ τοῦτο ἐθυσίασεν, ὅπου καὶ ὁ Ἀγαμέμνων ποτὲ προσφέρων τὴν Ἰφιγένειαν εἰς θυσίαν ἐξιλέωσε τὴν ὄργην τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος.

Ὁ Τισσαφέρνης μαθὼν τοῦ Ἀγησιλάου τὴν ἀφίξιν, φοβηθεὶς κατ' ἀρχὰς ἔκαμε σπονδὰς εἰρήνης, ὑποσχόμενος ὅτι θ' ἀφήσῃ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις αὐτονόμους, ἀλλ' ἔπειτα κερδίσας οὕτω καιρόν, ἀφοῦ συνήθροισεν ἰκανὴν δύναμιν, ἐκήρυξε πόλεμον κατ' αὐτοῦ· ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἐδέχθη αὐτὸν ἀσμένως, καὶ ἐκδικούμενος τοῦ Τισσαφέρνου τὴν ἐπιτορλίαν, ἔδειξε μὲν ὅτι θὰ κινήσῃ κατὰ τῆς Καρίας· ἀφοῦ δὲ ἀπατηθεὶς ὁ βάρβαρος συνήθροισεν ἐκεῖ τὰς δυνάμεις, αἴφνης εἰσέβαλεν αὐτὸς εἰς τὴν Φρυγίαν, ὅθεν ἀφθονα ἔλαβε χρήματα, πλείστας κυριεύσας πόλεις. Ἀπέδειξε δὲ εἰς τοὺς ἰδιικούς του ὅτι ἡ παράβασις βέβαια τῶν σπονδῶν εἶνε τῶν θεῶν καταφρόνησις, ἐνῶ τὸ ν' ἀπατήσῃ τις τὸν ἐχθρὸν ὄχι μόνον δίκαιον εἶνε, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμον καὶ ἔνδοξον.

Βλέπων δὲ ὅτι κατὰ τὸ ἱππικὸν εἶνε κατώτερος, ἀφοῦ ἀπεχώρησε πάλιν εἰς τὴν Ἐφεσον, παρήγγειλεν εἰς τοὺς εὐπόρους τῶν πόλεων ἐκείνων κατοίκους, ἂν δὲν θέλωσι νὰ

στρατολογηθῶσιν, ὡς ἦσαν ὑποχρεωμένοι, νὰ δώσῃ ἕκα-
στος ἓνα ἵππον καὶ ἄνδρα ἀνθ' ἑαυτοῦ. Ἦσαν δὲ πολλοὶ
οἱ τοιοῦτοι, ὥστε ταχέως κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συνέβη
ν' ἀποκτήσῃ ὁ Ἀγησίλαος καὶ πολλοὺς μαχίμους ἵππεις
ἀντὶ τῶν δειλῶν καὶ πλουσίων. Διότι ὅσοι δὲν ἤθελον νὰ
στρατεύωνται, ἐμίσθουν τοὺς θέλοντας, καὶ ὅσοι δὲν ἤθε-
λον νὰ ἵππεύωσι, τοὺς θέλοντας νὰ ἵππεύωσιν. Ὡς λέγου-
σιν, οὕτω καὶ ὁ Ἀγαμέμνων ποτὲ ἔπραξε· διότι ἔλαβε μίαν
καλὴν ἵππον (φοράδα) καὶ ἀπήλλαξε τῆς ἐκστρατείας ἓνα
δειλὸν ἄνδρα καὶ ἐν ταύτῳ πλούσιον.

Ἐνῶ δὲ κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ ἐπώλουν οἱ λαφυροπῶ-
λαι τοὺς αἰχμαλώτους, ἀπεκδύοντες αὐτούς, διὰ μὲν τὰ
φορέματα εὐρίσκοντο ἀγορασταὶ πολλοί, τὰ γυμνά ὁμως
σώματά των ὡς λευκὰ καὶ ἀπαλὰ διὰ τὰς σκιατραφίας, κατ-
εφρόνουν ὅλοι ὡς ἄχρηστα καὶ μηδὲν ἀξίζοντα. Ὁ Ἀγη-
σίλαος ἤλθε τότε εἰς τὸ μέσον καὶ εἶπε πρὸς τοὺς στρατι-
ώτας του· «Οὔτοι εἶνε οὐς πολεμεῖτε, ταῦτα δὲ διὰ ἃ πο-
λεμεῖτε».

Ἐπειτα προεκήρυξεν ὅτι θὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὴν Λυδίαν,
καὶ δὲν ἐψεύδετο τώρα. Ἄλλ' ὁ Τισσαφέρνης δὲν ἐπίστευσε,
διότι ἐνόμιζεν ὅτι τώρα κατὰ τῆς Καρίας θὰ ἐπιτεθῆ· ἀλλ'
ἠπατήθη· διότι ὁ Ἀγησίλαος μετέβη εἰς τὴν πεδιάδα τῶν
Σάρδεων, ἠναγκάσθη ὁ Τισσαφέρνης μετὰ πολλῆς σπουδῆς
νὰ τρέξῃ ἐκεῖ μετὰ τοῦ ἵππικοῦ, ἐννοήσας δὲ ὁ Ἀγησίλαος
ὅτι τὸ πεζικὸν τῶν πολεμίων, δὲν εἶχε φθάσει ἀκόμη, ἔχων
ἅπασαν τὴν δύναμιν, ἔσπευσεν εἰς μάχην, καὶ ἀναμίξας μετὰ
τῶν ἵππέων τοὺς πελταστάς, ἐκέλευσεν ὅσον τάχιστα νὰ
ὀρμήσωσι κατὰ τῶν ἐναντίων, αὐτὸς δὲ ὠδήγει κατόπιν εὐ-
θὺς τοὺς ὀπλίτας· οἱ βάρβαροι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, οἱ δὲ
Ἕλληνες καταδιώξαντες αὐτούς, ἐκυρίευσαν τὸ στρατόπε-
δον καὶ πολλοὺς ἐφόνευσαν.

Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ὄχι μόνον διήρπαζον πλέον ἀφόβως οἱ Ἕλληνες τοῦ βασιλέως τὰς χώρας, ἀλλ' εἶδον εὐχαρίστως ὅτι ὁ Τισσαφέρνης ἔπεσεν εὐθὺς εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ βασιλέως, ὅστις πέμψας ἐκεῖ εἰς τὴν θέσιν του τὸν Τιθραύστην ἔκοψε τὴν κεφαλὴν. Ἐζήτει δὲ ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως ὁ Τιθραύστης παρὰ τοῦ Ἀγησίλαου νὰ διαλύσῃ τὸν πόλεμον, καὶ λαβὼν χρήματα νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Ἀγησίλαος ὁμως ἀπήντησεν ὅτι τῆς εἰρήνης ἡ πόλις Σπάρτη εἶνε κυρία, καὶ ὅτι αὐτὸς εὐχαριστεῖται μᾶλλον πλουτίζων τοὺς στρατιώτας παρὰ πλουτῶν αὐτός. Ἐκτὸς τούτου, εἶπεν «οἱ Ἕλληνες εἶνε καλοὶ ὄχι δῶρα νὰ λαμβάνωσιν, ἀλλὰ λάφυρα παρὰ τῶν πολεμίων».

Θέλων δὲ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Τιθραύστην, διότι ἐτιμώρησε τὸν κοινὸν ἐχθρὸν Τισσαφέρνην, ἀπήγαγεν εἰς Φρυγίαν τὸ στράτευμα ἐκ τῆς Λυδίας, λαβὼν δι' ἔξοδα τοῦ δρόμου τριάκοντα τάλαντα. Καθ' ὁδὸν λαμβάνει ἐκ τῆς Σπάρτης σκυτάλην, ἣτις διώριζεν αὐτὸν γενικὸν στρατηγόν, τῆς κατὰ ξηρὰν καὶ τῆς κατὰ θάλασσαν δυνάμεως. Πέμψας δὲ ἀντιναύαρχον εἰς τὴν θάλασσαν τὸν Πείσανδρον, αὐτὸς μετέφερε τὸν στρατὸν εἰς τὴν σατραπείαν τοῦ Φαρναβάζου, ὅπου ὄχι μόνον ἀφθονα εἶχεν ὅλα διὰ τὸν στρατὸν, ἀλλὰ καὶ χρήματα συνήθροιζε πάμπολλα. Ὁ Φαρνάβαζος βλέπων ὅτι ἡ χώρα κατεφθείρετο, ἠθέλησε νὰ ἔλθῃ εἰς λόγους μετ' αὐτοῦ. Ἦλθε λοιπὸν πρότερον ὁ Ἀγησίλαος μετὰ τῶν φίλων του εἰς τὸ διωρισμένον μέρος, καὶ πεσὼν ὑπὸ σκιαντινα ἐπὶ χόρτου χλοεροῦ, περιέμενε τὸν Φαρνάβαζον· καθὼς ἦλθεν ὁ Φαρνάβαζος, οἱ ἄνθρωποι του ἔστρωσαν μαλακὰ κώδια καὶ τάπητας ποικίλους διὰ νὰ καθήσῃ· ἀλλ' ἐντραπείς τὸν Ἀγησίλαον, ἐκάθησε καὶ αὐτὸς ὡς ἔτυχε

χαμαί ἐπὶ τῆς πόας, ἐνδεδυμένος φορέματα θαυμαστά καὶ διὰ τὴν λεπτότητα καὶ διὰ τὰ χρώματά των.

Ἄφου ἐχαιρετήθησαν, ὁ μὲν Φαρνάβαζος παρεπονεῖτο ὅτι, ἂν καὶ ἔγεινε χρήσιμος εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους κατὰ τὸν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πόλεμον, πάσχει τώρα ὑπ' αὐτῶν. Ὁ Ἀγησίλαος, ἐνῶ οἱ μετ' αὐτοῦ Σπαρτιᾶται ἔβλεπον εἰς τὴν γῆν ἐντρεπόμενοι τὸν Φαρνάβαζον ἀδικούμενον, εἶπεν· «Ἡμεῖς, ὦ Φαρνάβαζε, καὶ ὅτε εἴμεθα φίλοι τοῦ βασιλέως, ἐφερόμεθα πρὸς ἐκεῖνον φιλικῶς, καὶ τώρα πολέμιοι γενόμενοι πολεμικῶς». Ἐπειδὴ λοιπὸν βλέπομεν ὅτι καὶ σὺ θέλεις νὰ ἦσαι ἐν ἀπὸ τὰ κτήματα τοῦ βασιλέως, εὐλόγως διὰ σοῦ βλάπτομεν ἐκεῖνον. Ἄφ' ἧς ὅμως ἡμέρας θελήσης τῶν Ἑλλήνων νὰ λέγῃσαι σύμμαχος καὶ φίλος μᾶλλον παρὰ τοῦ βασιλέως δοῦλος, πίστευε ὅτι ἡ φάλαγξ ἡμῶν αὕτη καὶ τὰ ὄπλα καὶ τὰ πλοῖα καὶ ὅλοι ἡμεῖς εἴμεθα φύλακες τῶν κτημάτων σου καὶ τῆς ἐλευθερίας σου, ἄνευ τῆς ὁποίας οὐδὲν καλὸν ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον οὐδὲ ζηλευτόν τι». Ὁ δὲ Φαρνάβαζος ἀπήντησεν· «Ἐγὼ δηλαδὴ, ἂν ὁ βασιλεὺς στείλῃ ἄλλον ἐδῶ στρατηγόν, θὰ ἦμαι μαζί σας· ἐὰν δ' εἰς ἐμὲ παραδώσῃ τὴν ἡγεμονίαν, τότε δὲν θὰ λείψω μετὰ πάσης προθυμίας ν' ἀποκρούσω ὑμᾶς καὶ κακοποιῶ ὑπὲρ ἐκείνου». Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀγησίλαος εὐχαριστήθη, καὶ λαβὼν αὐτὸν ἀπὸ τῆς δεξιᾶς καὶ ἀνεγερθεὶς μετ' αὐτὸν εἶπεν· «Εἶθε, ὦ Φαρνάβαζε, ἔχων τοιοῦτον φρόνημα νὰ γείνης φίλος ἡμῶν μᾶλλον παρὰ πολέμιος». Ἀναχωροῦντος τοῦ Φαρναβάζου, ὁ υἱὸς αὐτοῦ μείνας ὀπίσω προσέδραμεν εἰς τὸν Ἀγησίλαον καὶ μειδιῶν εἶπεν· «Ἐγὼ σὲ κάμνω φίλον, ὦ Ἀγησίλαε· καὶ εὐθὺς τοῦ προσφέρει παλτόν, τὸ ὁποῖον ἐκράτει εἰς τὰς χεῖρας· τὸ ἐδέχθη ὁ Ἀγησίλαος καὶ εὐχαριστηθεὶς παρετήρησεν ὀλόγουρά του νὰ εὕρῃ τι γὰρ χάριση πρὸς αὐτόν, καὶ ἰδὼν ἵππον τινὸς

στολισμένον με φάλαρα, απέσπασεν αὐτὰ εὐθὺς καὶ τὰ ἐνεχείρησεν εἰς τὸ μειράκιον.

Δύο ἔτη ἤδη ἐξηκολούθει ὁ Ἀγησίλαος τὸν πόλεμον ἐν τῇ Ἀσίᾳ, καὶ ἡ φήμη του διεδόθη πανταχοῦ· ὅλος ὁ κόσμος ἐθαύμαζε τὴν λιτότητα καὶ σωφροσύνην αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀφελεῖς τρόπους. Διότι μεταξὺ τοσούτων χιλιάδων στρατιωτῶν εὐκολα δὲν θὰ εὔρισκες στρῶμα εὐτελέστερον τοῦ Ἀγησιλάου. Τὸν καύσωνα ὡς καὶ τὸ ψῦχος ὑπέφερεν ἐξίσου. Εὐχάριστον μάλιστα θέαμα ἦτο εἰς τοὺς Ἑλληνας τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἀσίαν, νὰ βλέπωσι τοὺς πρὶν σοβαροὺς καὶ ἀφορήτους καὶ ὑπὸ τοῦ πλούτου καὶ τῆς τρυφῆς μαλθακοὺς ἐπάρχους καὶ στρατηγούς τῆς Περσίας νὰ τρέμωσιν ἐνώπιον ἀνθρώπου, ὅστις περιήρχετο μ' ἓνα λιτὸν ἐπανωφόριον, καὶ εἰς μίαν αὐτοῦ λέξιν σύντομον καὶ λακωνικὴν νὰ συμμορφώνωνται, ὥστε πολλοὶ ἐνεθυμοῦντο τὸν στίχον τοῦ Τιμοθέου ποιητοῦ. ὁ Ἄρης εἶπε τύραννος, τὸν χρυσὸν ἢ Ἑλλάς δὲν φοβεῖται.

Ἐν τούτοις ἐκινεῖτο ἡ Ἀσία, καὶ πολλαχοῦ οἱ ἄνθρωποι ἦσαν πρόθυμοι εἰς ἀποστασίαν· καὶ ὁ Ἀγησίλαος ἀπεφάσισε νὰ προχωρήσῃ ἄνω εἰς Περσίαν καὶ νὰ πολεμήσῃ πλέον διὰ τὸν θρόνον καὶ τὴν ἐξουσίαν ὅλην. Ἐνῶ τοιαῦτα σχέδια εἶχεν ὁ Ἀγησίλαος ἔρχεται ἐκ Σπάρτης ὁ Ἐπικυδίδης καὶ τοῦ φέρει σκυτάλην, ἣτις ἔλεγεν ὅτι πολὺς κατέχει τὴν Σπάρτην κίνδυνος, καὶ ἀνάγκη ν' ἀφήσῃ τὴν Ἀσίαν καὶ σπεύσῃ εἰς βοήθειαν τῆς πατρίδος του. Συνέβη δὲ τὸ ἐξῆς.

Ὁ Τιθραύστης βλέπων τοῦ Ἀγησιλάου τὴν πρόοδον εἰς τὴν Ἀσίαν, κατώρθωσε διὰ τὸ γενικὸν μῖσος τὸ κατὰ τῆς Σπάρτης νὰ συνενώσῃ τὰς ἀντιζήλους τῆς Ἑλλάδος πόλεις δηλονότι τὰς Ἀθήνας, τὴν Κόρινθον, τὰς Θήβας, τὸ Ἄργος, κατ' αὐτῆς, μετεχειρίσθη δὲ πάντα τρόπον, δια-

φθείρας πρὸς τοῦτο καὶ τοὺς δημαγωγούς τῶν Ἀθηναίων διὰ πολλῶν χρημάτων. Ἐντεῦθεν ἐκινήθη κατὰ τῆς Σπάρτης ὁ λεγόμενος κορινθιακὸς πόλεμος· εἶχε δὲ πεμφθῆ ἤδη ὁ Λύσανδρος εἰς Βοιωτίαν κατὰ τῶν συμμάχων, ὅπου καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ἀλιάρτου ἔφοδον. Διὰ τοῦτο λοιπὸν προσεκλήθη ὁ Ἀγησίλαος, καὶ ἐνῶ εἶχε τόσην πραγμάτων εὐτυχίαν καὶ δύναμιν καὶ τοσοῦτον μεγάλας ἐλπίδας, ἀφῆκεν ὅλα καὶ ἐξεκίνησεν εὐθὺς εἰπών· «μὲ μύριους τοξότας μᾶς διώκει ἐντεῦθεν ὁ βασιλεὺς, ἐννοῶν τοὺς δαρεικοὺς¹, διότι τόσα χρήματα ἐλέγετο ὅτι εἶχον σταλῆ εἰς Ἀθήνας καὶ Θήβας καὶ διαμοιρασθῆ εἰς τοὺς δημαγωγούς».

Διαβὰς δὲ ὁ Ἀγησίλαος τὸν Ἑλλήσποντον, ἐπέστρεφε διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, δι' ἧς καὶ ὁ Ξέρξης κατῆλθέ ποτε εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καθ' ὁδὸν λαός τις θρακικὸς ἐζήτηε παρ' αὐτοῦ ἑκατὸν τάλαντα διὰ τὴν δίοδον· εἰρωνικῶς ἠρώτησεν ὁ Ἀγησίλαος, καὶ διὰ τί λοιπὸν δὲν ἦλθον εὐθὺς νὰ λάβωσιν αὐτά· ἐπροχώρησεν ἐν τούτοις καὶ συμπλοκῆς γενομένης ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τοὺς Θρακὰς τούτους. Ἐπίσης ἠρώτησε τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας, πῶς νὰ περάσῃ διὰ τῆς χώρας του, ὡς φίλος ἢ ὡς ἐχθρός· ἐπειδὴ δ' ἐκεῖνος ἀπήνητησεν ὅτι θὰ σκεφθῆ, ἃς σκεφθῆ λοιπὸν ἐκεῖνος, εἶπεν ὁ Ἀγησίλαος, ἡμεῖς δὲ ἤδη πορευόμεθα· ὁ δὲ βασιλεὺς θαυμάσας τὴν τόλμην διέταξεν ὡς φίλον νὰ προπέμψωσιν αὐτόν. Εἰς Θεσσαλίαν φθάσας καὶ μαθὼν ὅτι περὶ τὴν Κόρινθον ἔγεινε μεγάλη μάχη, καὶ ἐνίκησαν μὲν οἱ Σπαρτιᾶται, ἔπεσαν δὲ πᾶμπολλοὶ ἐναντίοι, ποσῶς δὲν ἐχάρη· ἀλλὰ βαρέως στενάξας εἶπεν· Ἀλλοίμονον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἣτις ἀφ' ἑαυ-

1) Ὁ δαρεικὸς ἦτο χρυσοῦν τῆς Περσίας νόμισμα, ἔχων τοξότην ἐγκεκαυμένον.

τῆς τοσούτους ἀπώλεσεν ἀνδρας, ὅσοι ζῶντες ἠδύναντο ὅλοι ἠνωμένοι νὰ καταστρέψωσι τὸν βάρβαρον μαχόμενοι.

Τότε ὁ Ἀγησίλαος ἐστρατοπεδευμένος περὶ τὴν Χαιρώνειαν ἐν Βοιωτία, ἤκουσεν ὅτι ὁ Κόνων στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων ἐκέρδισε λαμπρὰν νίκην πλησίον τῆς Κνίδου καὶ ὅτι ἔπεσεν ὁ ναύαρχος τῶν Σπαρτιατῶν Πείσανδρος· ἀλλ' ὅπως μὴ καταλάβῃ τοὺς στρατιώτας ἀθυμία καὶ φόβος, διέταξε τοὺς ἐκ τῆς θαλάσσης ἐλθόντας νὰ λέγωσι τὰ ἐναντία, ὅτι δῆθεν ἐνίκησαν οἱ Σπαρτιαῖται εἰς τὴν ναυμαχίαν· καὶ διὰ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ ἔτι μᾶλλον τὸ πρᾶγμα, ἐλθὼν εἰς τὸ μέσον ἐστεφανωμένος ἐθυσίασεν εὐαγγέλια.

Ἐκεῖθεν προχωρήσας εἰς τὴν Κορώνειαν, συνήνητησε τὸν στρατὸν τῶν ἐναντίων καὶ συγκροτήσας μάχην μεγάλην ἔλαβε πολλὰς πληγὰς ὁ Ἀγησίλαος· ἀλλ' ἡ νίκη ἔμενεν ἀμφίροπος, ἂν καὶ ἀντιποιοῦμενος αὐτὴν ὁ Ἀγησίλαος διέταξε νὰ στήσωσι τρόπαιον. Ἀφοῦ τέλος οἱ ἐναντίοι ἔστειλαν ζητοῦντες νὰ θάψωσι τοὺς νεκρούς, ἔκαμε σπονδὰς εἰρήνης καὶ ἐπικυρώσας οὕτω τὴν νίκην, μετέβη ὡς νικητῆς εἰς τοὺς Δελφούς, ἐνῶ ἐωρτάζοντο τὰ Πύθια.

Ἐπανῆλθεν ἔπειτα εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ ἦτο εἰς πάντας προσφιλὴς διὰ τὸν βίον καὶ τὴν δίαίταν αὐτοῦ περίβλεπτος· διότι οὐδόλως μετεβλήθη ἐκ τῆς ξένης ἐπιστρέψας, ὡς οἱ πλείστοι στρατηγοί, οὐδὲ ξένα ἤθη ἠγάπα· ἀλλ' ἐτίμα καὶ ἔστεργε τὰ τῆς πατρίδος, καθὼς οἱ οὐδέποτε τὸν Εὐρώταν διαπεράσαντες, οὔτε τὸ σύνηθες αὐτοῦ δεῖπνον μετέβαλεν, οὔτε τὸ λουτρόν, οὔτε τὴν ὑπηρεσίαν, οὔτε τῶν ὅπλων τὸν στολισμὸν, οὔτε τῆς οἰκίας τὴν κατασκευὴν· διότι καὶ τὰς θύρας τῆς οἰκίας, αἵτινες ἦταν τόσον παμπάλαιοι, ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι ἦσαν ἀπὸ τοῦ Ἀριστοδήμου τὸν καιρὸν, καὶ αὐτὰς ἀφῆκεν ὡς εἶχον. Ἐδεικνύετο δὲ εἰς τὴν Σπάρτην καὶ λόγῃ αὐτοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ

Πλουτάρχου, ἦτις δὲν διέφερον ἄλλων. Διατρίβων ἐν Σπάρτῃ, ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι τινὲς τῶν πολιτῶν ἐνόμιζον ὅτι κάτι εἶνε, διότι εἶχον νικήσει μὲ ἄρμα εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, κατέπεισε τὴν ἀδελφὴν του Κυνίσκαν ν' ἀγωνισθῆ εἰς τὴν Ὀλυμπίαν μετὰ ἄρματος, θέλων οὕτω νὰ δείξῃ εἰς τοὺς Ἑλληνας, ὅτι ἡ νίκη ἐκείνη δὲν ἦτο ἀρετῆς τινὸς κατόρθωμα, ἀλλὰ πλοῦτου καὶ δαπάνης.

Ἐχων δὲ μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Ξενοφῶντα, ὅς τις εἶχε πρὸ ἐτῶν ἐπανεῖλθει ἐκ τῆς μετὰ τοῦ νεωτέρου Κύρου ἐκστρατείας, εἶπε πρὸς αὐτὸν νὰ φέρῃ ἐκεῖ τοὺς παῖδάς του διὰ ν' ἀναθρέψῃ αὐτοὺς ἐν Σπάρτῃ, ὅπου θὰ μάθωσι τὸ κάλλιστον μάθημα, τὸ ἀρχεσθαι καὶ ἀρχεῖν. Ἦτο δὲ καὶ φιλότεχνος λίαν ὁ Ἀγησίλαος. Λέγουσιν ὅτι συνέπαιζέ ποτε μετὰ τῶν παιδίων του ἐπιβαίωνν κάλαμον ὡς ἵππον· καὶ ἐπειδὴ ἔτυχε ποτε φίλος νὰ ἴδῃ αὐτόν, παρεκάλεσεν ὁ Ἀγησίλαος νὰ μὴ εἶπῃ εἰς κἀνενα τι ἕως οὔ γείνη καὶ αὐτὸς πατήρ.

Ὁ Ἀγησίλαος εἰ καὶ ἐνίκησε τοσάκις δὲν ἐδυνήθη νὰ σώσῃ τὴν τιμὴν τῆς πατρίδος του καὶ ἐπὶ τοῦ κορινθιακοῦ τούτου πολέμου (394—387). Ἦτο μάλιστα ἠναγκασμένος ἡσύχως νὰ βλέπῃ ὅτι ὁ Κόνων ἔχων περσικὰ χρήματα ἀνωκοδόμει τῶν Ἀθηνῶν τὰ τεῖχη. Διὸ τελευταῖον οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔκαμον τὴν αἰσχρὰν Ἀνταλκίδειον εἰρήνην πρὸς τοὺς Πέρσας.

Μόλις δὲ ἡσύχασαν ἀπὸ τοῦ πολέμου τούτου, καὶ συνέβη πρὸς αἴσχος τῆς Σπάρτης τὸ ἐξῆς· ὁ Φοιβίδας στρατηγὸς τῆς Σπάρτης διερχόμενος διὰ τῆς Βοιωτίας κατέλαβε τῶν Θηβῶν τὴν ἀκρόπολιν Καδμείαν, ἐνῶ πλήρης ὑπῆρχεν εἰρήνης, ὁ Ἀγησίλαος δὲν ἐδείχθη εἰς τὴν περίστασιν ταύτην πολὺ φιλοδίκαιος· διότι οὐ μόνον ἐδικαιολόγει καὶ ὑπερησπίζετο τὴν ἀδικαιολόγητον καὶ παράνομον ταύτην

πράξιν, ἀλλὰ καὶ φανερώς συνεβούλευε νὰ διατηρήσωσι τὴν Καδμείαν. Ἄλλ' ἔδοξίμασε τὴν πικρίαν τῆς συμβου-
λῆς αὐτῆς αὐτοῦ· διότι οἱ τῶν Θηβῶν στρατηγοί, ὁ Ἐ-
παμινώνδας καὶ ὁ Πελοπίδας, ἐλευθερώσαντες τὴν πατρίδα
αὐτῶν ἀπὸ τὴν σπαρτιατικὴν κατοχὴν ἔφεραν εἰς τὸ χεῖ-
λος τοῦ ὀλέθρου τὴν Σπάρτην. Καὶ πάλιν ἄνευ τοῦ Ἀγχι-
λάου θὰ κατεστρέφετο ἡ Σπάρτη· διότι καθὼς ἐφάνη μεταξὺ
τῶν Σπαρτιατῶν στάσις μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην
(581), καὶ διακόσιοι Σπαρτιαῖται κατέλαβαν ὄχυράν τινα
θέσιν, ἔδραμεν εὐθὺς ἐκεῖ ὁ Ἀγχισίλαος καὶ εἶπε· «Δὲν ἐν-
νοήσατε τὴν διαταγὴν μου, ὄχι ἐδῶ, οὐδὲ ὄλους παρήγ-
γριλα, ἀλλ' οἱ μὲν ἐκεῖ πέραν, οἱ δὲ ἄλλοῦ που ἔπρεπε
νὰ ὑπάρωσιν»· ἐκεῖνοι δὲ νομίσαντες ὅτι δὲν ἐνόησε τὸν
σκοπὸν αὐτῶν, εὐχαριστήθησαν καὶ ἀπεχώρησαν ὅπου τοὺς
ἔδειξεν· οὕτω κατέβαλε διὰ τῆς ἀγχινοίας αὐτοῦ τὴν συνω-
μοσίαν.

Γέρων ἤδη ὁ Ἀγχισίλαος ἐπεχείρησεν ἐκστρατείαν κατὰ
τῆς Αἰγύπτου πρὸς βοήθειαν τοῦ βασιλέως Ταχῶ, ὅτε κα-
τέπλευσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἔσπευσαν οἱ πρῶτοι τῶν ἀρ-
χηγῶν καὶ διοικητῶν τοῦ βασιλέως ὅπως παρουσιασθῶντιν
εἰς αὐτόν· ἐπειδὴ δὲ δὲν ἔβλεπον καμμίαν λαμπρότητα
καὶ ἐπίδειξιν, ἀλλὰ γέροντα εὐτελεῆ καὶ μικρὸν τὸ ἀνά-
στημα, κείμενον εἰς τὰ χόρτα παρὰ τὴν θάλασσαν, φο-
ροῦντα πενιχρὸν ἔνδυμα, ἐγέλασαν καὶ εἶπον «ὦδινεν ὁ-
ρος καὶ ἔτεκε μῦν». Δυσαρεστηθεὶς ἀπήντησε «Περιμείνατε
καὶ ὁ μῦς θὰ σᾶς φανῆ λέων». Ἐκ τῶν δώρων, τὰ ὁποῖα
ἔπεμφεν αὐτῷ ὁ Ταχῶς τὰ μὲν ἄλευρα, τοὺς μόσχους καὶ
χῆνας ἔλαβε, τὰ μῦρα δὲ καὶ τραγήματα δὲν ἐδέχθη· παρα-
κληθεὶς δὲ νὰ δεχθῆ, εἶπε νὰ δώσωσιν εἰς τοὺς Εἰλωτας.

Ὁ Ἀγχισίλαος γέρων ὦν διετήρει τὴν πρώτην αὐτοῦ ἀν-
στηρὰν δίαιταν καὶ συνείθιζε νὰ λέγῃ: «Τὸ παράδειγμα

μου πρέπει διὰ δύο αἰτίας νὰ ἐπενεργήσῃ ἐπὶ τοὺς Σπαρτιάτας, καὶ διότι εἶμαι γέρων, καὶ διότι εἶμαι βασιλεύς».

Ἐτοιμαζόμενος ἐκ τῆς Αἰγύπτου νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα, ἠσθένησεν εἰς τὸν λεγόμενον λιμένα τοῦ Μενελάου καὶ ἀπέθανεν ὀγδοηκοντούτης τὴν ἡλικίαν. Τὸ σῶμα περικυρωθὲν ἐκομίσθη εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἐκηδεύθη.

14. ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ

Ὁ Πελοπίδας ἦτο υἱὸς τοῦ Ἴππόκλου, μετὰ τοῦ Ἐπαμεινώνδου ὑπῆρξεν ὁ θεμελιωτὴς καὶ ἰδρυτὴς τῆς ἡγεμονίας τῶν Θηβῶν, κατήγετο ἀπὸ γένου ἐπισήμου καὶ περυσίαν παραλαβὼν μεγάλην εἰς ἀγαθοεργίας καὶ ὑποστήριξιν τῶν φίλων ἐδαπάνησεν. Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας εἶχε κλίσιν εἰς τὰ γυμνάσια καὶ διέτριβε περὶ τὰς παλαίστρας καὶ τὴν θήραν, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ ἐπιμελῶς ἐνησχολεῖτο. Εἰς τὸν εἰπόντα φίλον ὅτι παραμελεῖ τὸ νὰ ἔχῃ χρήματα, εἶπεν. Ἀναγκαῖα μὰ τὸν Δία, εἰς τὸν Λυκόδημον τοῦτον δείξας χωλὸν τινα καὶ τυφλόν. Εἶχεν ἐπίσης εὐγενὲς φρόνημα, ὡς ὁ Ἐπαμεινώνδας, μεθ' οὗ μέχρι τέλους τοῦ βίου συνέπραττεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος.

Ὅτε ὁ Φοιβίδας κατὰ πρότασιν καὶ διὰ προθεσμίας τῶν δύο στρατηγῶν Θηβαίων Ἀρχίδου καὶ Λεοντίδου κατέλαβε τὴν Καδμείαν, τότε καὶ ὁ Πελοπίδας μετ' ἄλλων πολλῶν Θηβαίων ἐδιώχθη ἐκ τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων. Οἱ φυγάδες οὗτοι εὔρον εἰς Ἀθήνας ἄσυλον, ἂν καὶ ἡ Σπάρτη ἐζήτηί τὴν ἀπόπεμψιν αὐτῶν. Ὁ δὲ Πελοπίδας νεώτατος τὴν ἡλικίαν δὲν ἔπαυεν ἐνθουσιάζων τοὺς συνεταίρους αὐτοῦ νὰ ἐλευθερώσωσι τὴν πατρίδα ἀπὸ τοῦ σπαρτιατικοῦ ζυγοῦ. Ἀγορεύων δὲ πολλάκις ὑπεμίμησε τὸ κατόρθωμα τοῦ Θρασυβούλου, ὅστις καὶ αὐτὸς ἠλευθέρωσε τὴν πατρίδα, ἣτις κατεπιέζετο ὑπὸ τῶν τριάκοντα

τυράννων. Ἐγείνε λοιπὸν συνωμοσία, καὶ συνηνώθησαν μετὰ τῶν φυγάδων τούτων καὶ οἱ ἐν Θήβαις διατρίβοντες φίλοι καὶ ὁ Χάρων· ἐν Θήβαις τῶν φίλων τις τούτων παρῆχε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ εἰς τοὺς συνωμότας, ὁ δὲ Φυλλίδας, γραμματεὺς τῶν δύο πολεμαρχῶν Ἀρχίου καὶ Λεοντίδου, διεύθυνε τὴν ὄλην συνωμοσίαν. Οἱ δύο οὗτοι Θηβαῖοι, Χάρων καὶ Φυλλίδας, ὑπεκρίνοντο ὅτι ἐφρόνουν τὰ τῶν ἀριστοκρατῶν καὶ δὴ ἔπεισαν ὅτι εἶναι φίλοι αὐτῶν.

Ἐν ὠρισμένῃ ἡμέρᾳ ὁ Πελοπίδας μετ' ἄλλων δώδεκα φίλων του νέων ὤδευσε τὴν εἰς Θήβας φέρουσιν ὁδὸν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἔμειναν εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας· ἐνδεδυμένοι δὲ χωρικῶν, ἔχοντες κύνας καὶ φέροντες σκεύη, ὡς τινες κυνηγοί, προυχώρησαν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν διὰ διαφόρων ὁδῶν, ἐνῶ ἦτο ἔτι ἡμέρα. Ἄπαντες συνηλθον κατὰ συμφωνίαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Χάρωνος, ὃν εἶχον δι' ἀγγελιαφόρου εἰδοποιήσει, ἀπαρατήρητοι· διότι οἱ ἄνθρωποι εἶχον καταφύγει εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν ἕνεκα τῆς πολλῆς χιόνος καὶ τοῦ ψύχους· οἱ συνελθόντες συνωμόται ἦσαν ὑπὲρ τοὺς τεσσαράκοντα.

Κατὰ τὰ συμπεφωνημένα εἶχεν ὁ Φυλλίδας τὴν ἐσπέραν ἐκείνην συμπόσιον, ὅπου ἦσαν προσκεκλημένοι καὶ οἱ πολεμάρχαι Ἀρχίας καὶ Φίλιππος. Ἐνῶ δ' ἦσαν ἤδη ἱκανῶς ἐκλελυμένοι ὑπὸ τῶν ἡδονῶν καὶ μεθύοντες, ἠκούσθη ὅτι φυγάδες τινὲς εἶχον εἰσελθεῖ εἰς τὴν πόλιν· καὶ ὁ μὲν Φυλλίδας ἔστρεψε τὸν λόγον ἀλλαχοῦ, εὐθὺς δ' ὁ Ἀρχίας ἐμήνυσε τὸν Χάρωνα προστάττων νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτόν. Ὅτε ὁ ὑπηρέτης ἔφθασεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Χάρωνος, οἱ συνωμόται εἶχον ἤδη ὀπλισθῆ, ἐκτύπα τὴν θύραν καὶ ἀνοίξεν αὐτὸς ὁ Χάρων. Ἀφοῦ δὲ ἀνεκοίνωσεν εἰς τοὺς συνωμότας τὴν διαταγὴν, ὅλοι ἐπίστευον ὅτι τὸ σχέδιον αὐτῶν προὔδοθῃ καὶ ἐθορυβήθησαν. Ὁ Χάρων ὁμῶς ὑπῆγεν εὐ-

θὺς εἰς τοῦ Φυλλίδου, ὡς διετάχθη, ἵνα μὴ ἐμβάλῃ αὐτὸν εἰς ὑποψίαν. Ὅτε εἰσῆλθε, λέγει ὁ Ἀρχίας, «φυγάδες τινές, Χάρων, ὡς ἀκούω, εὐρίσκονται ἐντὸς τῆς πόλεως κερυμμένοι καὶ ὑποστηρίζονται ὑπὸ τινῶν πολιτῶν». Ὁ Χάρων κατ' ἀρχὰς θορυβηθεὶς, παρετήρησε παρευθὺς τὸ ἀπροδιόριστον τοῦτο καὶ εἰκάσας ὅτι ἀκριβῶς οὐδὲν γνωρίζει, ἀπήντησε. «Μὴ ταράττεσθε ἀπὸ τοιαύτας κενὰς φήμας· θὰ ἐξετάσω ὁμῶς». Καὶ εὐθὺς ἀπῆλθεν ὁ Χάρων καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς φίλους αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα.

Ἐν τῷ μεταξύ παρέθηκεν εἰς τὴν τράπεζαν ὁ Φυλλίδας ἄφθονον οἶνον, καὶ ὑποσχόμενος ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ ἔλθωσιν αὐλητρίδες πρὸς διασκέδασιν, ἐκράτει αὐτοὺς εἰς τὸ συμπόσιον. Τότε φέρει τις ἐξ Ἀθηνῶν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἀρχίαν καὶ ἐγχειρίσας αὐτήν, παρακαλῶ, εἶπε παρευθὺς νὰ ἀναγνώσῃ αὐτήν, ἐπειδὴ περιέχει σπουδαῖα πράγματα αὐτῷ Ἀρχίας ἀπὸ τὸν ὕπνον βεβαρημένος λαμβάνει τὴν ἐπιστολὴν καὶ μειδιῶν θέτει αὐτήν ὑπὸ τὸ προσκέφαλον εἰπὼν «λοιπὸν εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα», καὶ ἐξηκολούθει ὀμιλῶν πρὸς τὸν Φυλλίδα. Ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη διελάμβανε τὰ τῆς συνωμοσίας.

Μετ' ὀλίγον ἐφάνησαν αἱ περιμενόμεναι δῆθεν αὐλητρίδες· ἦσαν δὲ οἱ συνωμόται, ἐνδεδυμένοι γυναικεῖα φορέματα ἐπὶ τῶν θωράκων καὶ ἔχοντες στεφανωμένας τὰς κεφαλὰς μὲν δασεῖς στεφάνους, ὥστε νὰ κατασκιάζωνται τὰ πρόσωπα. Ἐπὶ ὀλίγην ὥραν εἶδον, παρετήρησαν κύκλω τοὺς παρακαθημένους καὶ ἕκαστον ἀναγνωρίσαντες, ἔσυραν τὰ ξίφη καὶ ὤρμησαν κατὰ τῶν πολεμαρχῶν Ἀρχίου καὶ Φιλίππου καὶ ἐφόνευσαν αὐτούς· ὁ Πελοπίδας καὶ ἄλλος τις ἀνέλαβε τὸ δυσκολώτερον, νὰ φονεύσῃ τὸν Λεοντίδην εἰς τὴν οἰκίαν του. Ἐλθὼν λοιπὸν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Λεοντίδου, τὴν μὲν θύραν εὔρε κεκλεισμένην, ὁ δὲ Λεοντίδης ἐκοι-

μάτο· ἐκτύπησε καὶ ὁ ὑπηρέτης ἤνοιξε τὴν θύραν, ἔρριψαν εὐθὺς κάτω νεκρὸν τὸν θυρωρὸν, καὶ ὤρμησαν εἰς τὸν θάλαμον τοῦ Λεοντίδου, ὅστις ἐκ τοῦ θορύβου ἀφυπνήσας ἐνόησε τὸ γινόμενον καὶ γυμνώσας τὸ ἐγχειρίδιον ἐφόνευσε τὸν σύντροφον τοῦ Πελοπίδου. Τὸ νεκρὸν τούτου σῶμα ἐκώλυε τὸν Πελοπίδαν εἰς τὴν ἐναγώνιον ταύτην πάλην, ἕως οὗ μόνις μετὰ ἐπίμονον ἀντίστασιν ἐφόνευσε τὸν Λεοντίδην, ἐπὶ τοῦ ἡμιθανοῦς συντρόφου του, ὅστις χαίρων διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐχθροῦ εὐχαρίστως ἐξέπνευσε.

Οὕτως ἠλευθερώθη ἡ πόλις ἀπὸ τοὺς τυράννους. Τότε ἐλευθερώσαντες τοὺς ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ φυλακισθέντας φίλους, προσεκάλεσαν καὶ τοὺς λοιποὺς συνωμότας, ἤνοιξαν τὰ ὀπλοποιεῖα καὶ ὀπλισθέντες μ' ἀσπίδας καὶ ξίφη προσεκάλουν τοὺς πολίτας πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἐλευθερίας. Ταῦτα ὅλα ἔγειναν νύκτα, καὶ μόνις ἀργὰ ἔμαθον περίφοβοι οἱ Θηβαῖοι τί συνέβη. Διωρίσθησαν δ' εὐθὺς πολεμάρχαι ὁ Μέλων, ὁ Χάρων καὶ ὁ Πελοπίδας, καὶ ἡ σπαρτιακὴ φρουρὰ τῆς Καδμείας ἠναγκάσθη νὰ ἀπομακρυνθῇ.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ Ἐπαμινώνδας ἠγωνίζετο κατὰ τῆς Σπάρτης, ὁ Πελοπίδας ἐπολέμει πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον τὸν τύραννον τῶν Φερῶν, ὅστις ἐζήτηι νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν Θεσσαλίαν ὅλην. Ἐνταῦθα συνελήφθη δολίως καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, ὁπόθεν ὁ Ἐπαμινώνδας ἐλθὼν μετὰ δυνάμεως ἠνάγκασε τὸν Ἀλέξανδρον νὰ ἀφήσῃ τὸν Πελοπίδαν. Ἄλλ' εἰς ἄλλην ἐκστρατείαν ὀρμήσας παρατόλμως εἰς τὴν μάχην κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀπέθανε καιρῶς πληγωθεὶς ὁ Πελοπίδας.

15. ΕΠΑΜΙΝΩΝΔΑΣ

Ὁ Ἐπαμινώνδας, ὁ Πολύμνιδος υἱός, ἦτο φίλος ἐκ παιδικῆς ἡλικίας τοῦ Πελοπίδου στενός, μετὰ τοῦ ὁποίου συν-

ἐπραξεν ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος· κατήγετο μὲν ἐξ ἐπισήμου οἰκογενείας, πένης δὲ, διαπρέπων μεταξύ τῶν συμπολιτῶν του καὶ διὰ τῆς παιδείας καὶ τοῦ ἤθους, διότι πολὺ ὁ πατήρ του ἐφρόντισε περὶ τῆς σωματικῆς καὶ πνευματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ υἱοῦ του παραδούς αὐτὸν εἰς ἀρίστους διδασκάλους. Εἰς τὴν εὐγλωτίαν ὑπερεῖχε πάντα, τῆς μουσικῆς ἦτο εἰδήμων καὶ φίλος, ἐπιμελούμενος δὲ τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις ἐνησχολεῖτο πρὸ πάντων μετ' ἔρωτος εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Καὶ τῶ ὄντι εἶχε πάσας ἐν γένει τὰς ἀρετὰς τὰς κοσμούσας τὸν ἄνδρα, ὧν σοβαρὸς, ἀνδρείος καὶ φιλαλήθης τοσοῦτον, ὥστε καὶ εἰς τὰς παιδιὰς δὲν συνείθιζε τὸ ψεῦδος· εἰς τὰς κατ' αὐτοῦ ὕβρεις ἦτο σφόδρα ἀνεκτικὸς, τὸ ἐμπιστευθὲν μυστικὸν ἐφύλαττε μετ' εὐλάβειας πολλῆς καὶ εὐσυνειδησίας. Μετὰ τῆς στρατηγικῆς καὶ πολιτικῆς ἰκανότητος συνέδεε ἐμμονὴν εἰς τὸ δίκαιον, πιστὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος, ἦτο μετριόφρων καὶ ὅτε κατεῖχε τὰ μέγιστα τῶν ἀξιωμάτων. Διετέλεσε δὲ μέχρι θανάτου διάγων εἰς πολλὴν πενίαν, ὥστε ἓνα μόνον εἶχε πάντοτε ἱμάτιον καὶ ὁσάκις ἐπλύνοτο τοῦτο, ἔμενον εἰς τὴν οἰκίαν. Καὶ ὅμως ὁ φίλος του Πελοπίδας ποτὲ δὲν ἐδυνήθη νὰ πείσῃ αὐτόν, ὥστε νὰ δεχθῆ τι παρ' αὐτοῦ δῶρον. Μετεχειρίζετο τὸν ἐμπιστευθέντα εἰς αὐτὸν πλοῦτον τῶν φίλων του μόνον πρὸς δημόσια ἔργα ἢ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς πτωχίας ἄλλων. Ἐστειλέ ποτε τῆς Περσίας ὁ βασιλεὺς Ἄρταξέρξης πρὸς αὐτὸν πρεσβευτὴν κομίζοντα χρυσίον πολὺ διὰ νὰ δωροδοκῆσῃ αὐτόν. Ὁ Ἐπαμινώνδας ἀπέπεμψε τὸν Πέρσην, εἰπών: Ἄν ὅσα ζητεῖ ὁ βασιλεὺς σου, ἦνε εἰς τὴν πατρίδα μου ὠφέλιμα, δὲν χρειάζεσαι χρυσίον νὰ μὲ πείσης, ἐπειδὴ τότε ἐγὼ εἶμαι πρόθυμος δωρεὰν νὰ ἐκπληρώσω τὴν θέλησίν του· ἂν ὅμως ὑπάρχη τὸ ἐναντίον, τότε δὲν ἔχει χρυσὸν καὶ ἄργυρον ἰκανὸν, διότι ἀντὶ παντὸς πλοῦτου

τῆς γῆς δὲν θ' ἀρνηθῶ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην. Σὲ συγχωρῶ ὅτι μὲ παρεγνώρισες, καὶ μ' ἐνόμισες ὁμοῖόν σου. ἀλλὰ νὰ φύγῃς ταχέως ἐκ τῆς πόλεως, μήπως δοκιμάσης νὰ φθείρῃς ἄλλον. Καὶ ἐπειδὴ φίλος τις τοῦ Ἐπαμινώνδου εἶχε λάβει παρὰ τοῦ πρεσβευτοῦ τούτου χρυσίον, ὑπεχρεώθη νὰ ἐπιστρέψῃ αὐτό.

Ὁ Ἐπαμινώνας καὶ ὁ Πελοπίδας ἔζων πάντοτε ἐν ὁμονοίᾳ καὶ ἀγάπῃ· καὶ ποτε ἠγωνίσθησαν ἀμφοτέροι εἰς τινα ἐν Πελοποννήσῳ μάχην, ὅτε οἱ Θηβαῖοι ἦσαν ἀκόμη ἠνωμένοι μὲ τοὺς Λακεδαιμονίους. Ἐνῶ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων ἡ πτέρυξ εἰς τὴν μάχην ἐκείνην ὑπεχώρει καὶ οἱ πλεῖστοι ἐτράπησαν ἤδη εἰς φυγὴν, οἱ δύο φίλοι ὁ Ἐπαμινώνας καὶ ὁ Πελοπίδας συνενώσαντες τὰς ἀσπίδας των ἀπέκρουσαν τὸν ἐχθρόν· καὶ ὁ μὲν Πελοπίδας ἐπτά λαβῶν πληγὰς ἔπεσε χαμαί, ὁ δ' Ἐπαμινώνας σταθεὶς ἔμπροσθέν του ὑπερησπίζετο αὐτόν. Ἀφοῦ δὲ καὶ οὗτος ἔλαβε πολλὰς πληγὰς, ἐπρόφθασεν ὁ βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἔσωσεν ἀμφοτέρους.

Ὁ Ἐπαμινώνας μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Καδμείας ἔμεινεν εἰς τὰς Θήβας, ἐπειδὴ δὲν ἐξώρισαν αὐτόν οἱ τύραννοι, ὡς πένητα. Καθὼς ὅμως ἠλευθερώθη ἡ πόλις, καὶ ἤδη ἐπρομηνύετο κατὰ τῆς Σπάρτης πόλεμος, διωρίσθη αὐτὸς μετὰ τοῦ Πελοπίδου ἀρχηγὸς τῶν Θηβαίων (Βοιωτάρχης). Οἱ ἐξοχοὶ οὗτοι ἄνδρες ὄχι μόνον εὐτυχῶς διεξήγαγον τὸν πρὸς τὴν Λακεδαίμονα πόλεμον, ἀλλ' ἀνύψωσαν καὶ τὴν πρότερον ἀσήμαντον αὐτῶν πατρίδα, καὶ τὴν κατέστησαν πρώτην καὶ ἀκραισιότατην τῆς Ἑλλάδος πόλιν.

Ὅτε ὁ Ἀγησίλαος εἰσήλασέ ποτε μὲ στρατὸν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὁ Πελοπίδας ἀπέφυγε πᾶσαν ἀποφασιστικὴν μάχην, ἐπὶ σκοπῶ νὰ προγυμνάσῃ πρῶτον τοὺς Θηβαίους του εἰς μικρὰς μάχας· ὁ Ἀγησίλαος μετ' ὀλίγον ἠναγκάσθη

ότε νὰ παραιτηθῆ τῆς ἀρχηγίας ἕνεκα νόσου. Ἐν τούτοις
συνητήθη ὁ Πελοπίδας μὲ ἰσχυρὸν τάγμα Σπαρτιατῶν,
αἱ τὶς Θηβαῖος ἅμα ἰδὼν τοὺς ἐχθροὺς, ἐφώνησεν. Ἐπέ-
ταμεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν! καὶ διατι ὄχι μᾶλλον
τοὶ εἰς τὰς ἰδικάς μας; ἀπήντησεν ὁ Πελοπίδας καὶ ἐπε-
έθη κατ' αὐτῶν καὶ ἀπεδίωξε τοὺς ἐναντίους.

Οἱ Σπαρτιᾶται στενοχωρούμενοι ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους
κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν ἠναγκάσθησαν νὰ συνάψωσι πρὸς
τοὺς Ἀθηναίους εἰρήνην, ἀφ' ἧς ἀπεκλείσθησαν οἱ Θη-
βαῖοι, μὴ ἐνδίδοντες τῇ συμβουλῇ τοῦ Ἐπαμινώνδου καὶ
Πελοπίδα νὰ παραιτηθῶσι τῆς κυριαρχίας πόλεων τινων
τῆς Βοιωτίας, ὡς ἀπῆ-ει ὁ Ἀγησίλαος. Ἐκ τούτου νέος
πόλεμος ἐξερράγη μεταξὺ Θηβαίων καὶ Σπαρτιατῶν.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Κλεόμβροτος εἰσήλασεν εἰς
τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐν Λεύκτροις συμπλακεῖς πρὸς τοὺς Θη-
βαίους διοικουμένους ὑπὸ τοῦ Ἐπαμινώνδου καὶ Πελοπί-
δου, ἔπεσε καὶ ὁ στρατὸς ἠττήθη. Διὰ τὸ δεινὸν τοῦτο πά-
νημα κατέπεσεν ἡ Σπάρτη καὶ ταραχαὶ ἀνεφύησαν ἐν Πε-
λοποννήσῳ, ἔνθα προσεκλήθη εἰς βοήθειαν ὁ Ἐπαμινών-
δας, εἰσορμήσας δὲ πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν Ἀρκάδων προῦ-
χώρησε μέχρι τῆς Σπάρτης, τὴν ὁποίαν ἔσωσεν ὁ Ἀγη-
σίλαος. Ὁ δὲ Ἐπαμινώδας λεηλατήσας ἀνωκοδόμησε τὴν
ἀρχαίαν Μεσσήνην.

Ἐπανελθὼν ὁ Ἐπαμινώδας ἐκ τῆς ἐστρατείας ταύ-
της εἰς Θήβας, κατηγορήθη, ὅτι ἐκράτησε παρὰ τὸν νόμον
τὴν ἀρχηγίαν μῆνᾶς τινὰς ὑπὲρ τὸ ἔτος, ἡ δὲ παράβασις
αὐτῆ ἐτιμωρεῖτο διὰ θανάτου. Ὁ Ἐπαμινώδας ἐναχθεὶς
εἰς τὸ δικαστήριον ὠμολόγησε μὲν τὸ ἔγκλημα, παρεκά-
λεσε δὲ τοὺς δικαστὰς νὰ γράψωσιν εἰς τὴν θανατικὴν
κατ' αὐτοῦ ἀπόφασιν τὰ ἐξῆς. «Κατεδικάσθη ὁ Ἐπαμινών-
δας εἰς θάνατον, διότι ἠνάγκασε τοὺς Θηβαίους νὰ νική-

σωσι μὲν ἐν Λεύκτροις τοὺς Σπαρτιάτας, οὓς τινὰς πρὸ αὐτοῦ οὐδεὶς Θηβαῖος οὐδὲ νὰ προσβλέπη ἐτόλμα, καὶ διότι διὰ μιᾶς μάχης ὄχι μόνον ἔσωσε τὰς Θήβας, ἀλλ ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα ἀπηλευθέρωσε, δὲν παρήτησε τὸν πόλεμον πρὶν ἀνοικοδομήσῃ καὶ ὀχυρώσῃ τὴν ἀρχαίαν τῆς Σπάρτης ἀντίζηλον, τὴν Μεσσήνην». Ἡ ἀπολογία αὕτη ἐκίνησε τὸν γέλωτα ὄλων καὶ οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ δώσῃ μέλαιναν κατ' αὐτοῦ ψῆφον. Ἡθώωθη λοιπὸν καὶ ἐξῆλθεν τοῦ δικαστηρίου ἐπευφημούμενος.

Ὁ δὲ κατὰ τῆς Σπάρτης πόλεμος ἐξηκολούθει ἐτι· τρίτῃ εἰσήλασεν ὁ Ἐπαμινώνδας εἰς τὴν Πελοπόννησον. Τελευταῖον συνεκροτήθη ἡ περίφημος μάχη ἐν Μαντινείᾳ μετὰ τῶν Θηβαίων καὶ Λακεδαιμονίων (365). Ἐνῶ διέσχιζεν ὁ Ἐπαμινώνδας τὰς τάξεις τῶν ἐχθρῶν, ἐπληγώθη εἰς τὸ στήθος δι' ἀκοντίου καὶ ἔπεσε χαμαί. Ὁ Ἐπαμινώνδας μετεκομίσθη ζῶν εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ οἱ ἰατροὶ ἀπεφάνθησαν, ὅτι θ' ἀποθάνῃ ἅμα ἐκβάλωσι τὴν αἰχμὴν τοῦ ἀκοντίου ἀπὸ τοῦ στήθους. Ὁ Ἐπαμινώνδας ἀταράχως ἀκούσας ἠρώτησεν ἔμφροντις, ἐὰν ἡ ἀσπίς του διεσώθῃ ἢ ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν· ἐπειδὴ δ' εἶπον, ἐσώθη καὶ ἔδειξαν αὐτῷ ταύτην, ἣν ἐφίλησεν ὡς τὴν σύντροφον τῆς δόξης· ἔπειτα ἠρώτησεν «τίς ἀπέβη τῆς μάχης ἢ ἐκβασίς» εἶπον αὐτῷ ὅτι οἱ Θηβαῖοι ἐνίκησαν. Τότε ἐφώνησεν ὁ Ἐπαμινώνδας· «ἰκανῶς ἔζησα», καὶ διέταξε νὰ ἐκβάλωσιν ἐκ τοῦ στήθους τὴν αἰχμὴν, ἐνῶ δὲ οἱ περὶ αὐτὸν θλιβόμενοι ἔλεγον ὅτι «δὲν ἄφησε τέκνον» ἀπήντησεν ὁ Ἐπαμινώνδας ἀποθνήσκων. «Ἀφίνω δύο ἀθανάτους θυγατέρας, τὴν ἐν Λεύκτροις καὶ τὴν ἐν Μαντινείᾳ νίκη». Δύο ἔτη πρότερον εἶχεν ἀποθάνει ὁ Πελοπίδας.

Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, τοῦ σπανίου τῷ ὄντι στρατηγοῦ τῆς Ἑλλάδος ὅλης, κατέπεσαν αὖθις αἱ Θήβαι, ἀφ' ἧς

ὕψωθησαν περιωπῆς καὶ δυνάμει εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν ἀσημότητα. Διότι ἐξέλιπον καὶ οἱ ἀναδείξαντες τὴν πατρίδα αὐτῶν μεγάλην, δ' ὁ δικαίως ὁ Ἐπαμινώνδας ἐκπνέων συνεβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ συνάψωσιν εἰρήνην πρὸς τοὺς Θηβαίους.

16. ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ο ΡΗΤΩΡ

Ὁ πατὴρ τοῦ Δημοσθένους ἐκαλεῖτο, καὶ αὐτὸς Δημοσθένης, ἐπεκαλεῖτο δὲ μαχαιροποιὸς, διότι εἶχεν ἐργοστάσιον, ἐν ᾧ δοῦλοι τεχνῖται εἰργάζοντο, ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ Κλεοβούλη. Ὀκτῶ ἔτη ἔμεινεν ὁ Δημοσθένης ὀρφανὸς πατρός· διὸ τὴν πατρικὴν αὐτοῦ περιουσίαν, συμποσομένην εἰς δεκαπέντε τάλαντα, διεχειρίζοντο ἐπίτροποι οἱ καὶ συγγενεῖς του. Ἐπειδὴ ἦτο τὸ σῶμα ἀδύνατος καὶ τρυφερὸς, δὲν ἄφινεν αὐτὸν ἡ μήτηρ εἰς τὰ σωματικὰ γυμνάσια, οὐδ' οἱ ἀπαιδαγωγοὶ ἀπῆτουν παρ' αὐτοῦ ταῦτα· διὸ ἔμεινεν ἀπαιδευτὸς τῶν ἐμμελῶν καὶ εἰς ἐλεύθερον παιδα ἀρμοδίων μαθημάτων, σκώπτοντες αὐτὸν οἱ ὁμήλικες ἐπωνόμαζον Βάταλονι, ὀνόματα χλευαστικά. Οὐδεὶς λοιπὸν προέβλεπεν ὅτι τόσον μέγας ῥήτωρ ἔμελλε νὰ γείνη· διότι πλὴν τῆς ἄλλης σωματικῆς ἀσθενείας καὶ ἡ φωνὴ του ἦτο ἀδύνατος καὶ ἀσαφής ἡ γλῶσσά του ὡς τραυλίζουσα, καὶ ἡ ἀναπνοὴ του δύσκολος.

Ἡ πρώτη ὄρμη εἰς τὴν ῥητορικὴν ἀνεφάνη ἐκ τούτου ὅτε Καλλίστρατος ὁ ῥήτωρ ἔμελλε νὰ ὀμιλήσῃ εἰς τὸ δικαστήριον περὶ Ὀρωποῦ, χωρίου κειμένου μεταξὺ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, πλῆθος πολὺ συνέρρευσε εἰς τὸ δικαστήριον καὶ διὰ τὴν δεινότητα καὶ τὴν φήμην τοῦ ῥήτορος καὶ διὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην οὔσαν πολύχροτον. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἤκου-

1) Οὗτος ἦτο ἀληθῆς περιβόητος διὰ τὴν μαλθακότητα.

σεν ὁ Δημοσθένης τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς παιδαγω-
 γοὺς του συμφωνοῦντας νὰ εὐρεθῶσιν εἰς τὴν δίκην, ἔπειτα
 καὶ αὐτὸς τὸν παιδαγωγὸν του παρακαλῶν νὰ ὀδηγήσῃ αὐ-
 τὸν εἰς τὸ ἀκροατήριον. Ὁ παιδαγωγὸς ἔχων γνωριμίαν
 πρὸς τοὺς ἀνοίγοντας τὰ δικαστήρια, κατώρθωσε νὰ εὐρη-
 θῆσιν, ὅπου καθήμενος ἤκουεν· ἐπειδὴ δὲ ὁ Καλλίστρατος
 ἐπέτυχε καὶ ἐθαυμάζετο καθ' ὑπερβολὴν, ἐζήλευσεν ὁ μι-
 κρὸς Δημοσθένης τὴν δόξαν αὐτοῦ, βλέπων προπεμπόμε-
 νον καὶ μακαριζόμενον ὑπὸ τῶν πολλῶν, ἐθαύμασε δὲ τὴν
 ἰσχὺν τῆς ῥητορικῆς, ἣτις τὰ πάντα κατακυριεύει. Ὅθεν
 ἀφήσας τὰ λοιπὰ μαθήματα καὶ τὰς παιδικὰς διασχεδά-
 σεις, μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας ἐμελέτα τοὺς συγγραφεῖς
 διὰ νὰ οἰκειωθῇ τὸ ὕφος αὐτῶν· τὴν δὲ ἱστορίαν τοῦ Θου-
 κυδίδου, ὡς λέγεται, ἀντέγραψεν ἐπτάκις. Ἐπεδόθη εἰς τὴν
 τέχνην τοῦ λόγου ἔχων διδάσκαλον καὶ ὀδηγὸν τὸν Ἰσαῖον,
 ἀλλὰ καὶ τὸν περίφημον φιλόσοφον Πλάτωνα ἠκροάσθη,
 λαβὼν δὲ τὰς τέχνας τοῦ Ἰσοκράτους ἐμελέτησε ταύτας, μὴ
 εὐπορῶν νὰ καταβάλλῃ αὐτῷ 10 μναὶς μισθόν, ἐλθὼν εἰς ἡλι-
 κίαν 18 ἐτῶν τὸ πρῶτον ἐκίνησεν ἀγωγὴν κατὰ τῶν ἐπιτρό-
 πων του, οἵτινες ἐξ ἰδιοτελείας κατέφαγον τὴν πατρικὴν
 του περιουσίαν. Ἐκέρδισε μὲν τὴν δίκην, ἐλάχιστον ὁμῶς
 μέρος ἔλαβε τῆς περιουσίας. Ἀποκτήσας τόλμην εἰς τὴν δί-
 κην ταύτην, ἐτόλμησε καὶ εἰς τὰς συνελεύσεις τοῦ λαοῦ ν'
 ἀγορεύῃ. Καὶ κατὰ πρώτην φορὰν ἀγορεύων ἐνώπιον τοῦ
 λαοῦ ἐθορυβήθη καὶ κατεγελάσθη, καὶ πάλιν ἔπαθε τὸ αὐτὸ
 ἄλλην φορὰν· ὅθεν καταλυπημένος ἐπέστρεψεν οἴκαδε, καὶ
 πρὸς τὸν ἐλθόντα ἐκεῖ φίλον του Σάτυρον τὸν ὑποκριτὴν
 παρεπονήθη πικρῶς κατὰ τοῦ δήμου, ὅτι ἐνώ μέρυτοι καὶ
 ναῦται καὶ ἀμαθεῖς ἄνθρωποι ἀκούονται μετὰ τήσεως εὐχαρι-
 στήσεως, αὐτὸς φιλοπονώτατος πάντων τῶν ἀγορευόντων
 καὶ ἐπιμελέστατος δὲν εὐδοχιμεῖ, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας καὶ σφυ-

ρίζεται. Ἐχεις δίκαιον, εἶπεν ὁ Σάτυρος· ἀλλ' ἐγὼ θὰ διορθώσω ταχέως τὸ κακόν, ἂν μου εἴπης ἐκ στήθους τινὰς στίχους τοῦ Εὐριπίδου ἢ τοῦ Σοφοκλέους. Ἀφοῦ εἶπεν ὁ Δημοσθένης τούτους ἐκ στήθους, ἐπανελάβε τοὺς αὐτοὺς ὁ Σάτυρος μὲ τοιαύτην ζωηρὰν ἀπαγγελίαν καὶ ἦθος ἀρμόδιον, ὥστε ἄλλοι ἐφάνησαν εἰς τὸν Δημοσθένην. Οὕτω νοήσας ὁ Δημοσθένης τί τοῦ ἔλειπε, σπουδαίως ἐπεδόθη νὰ διορθώσῃ ἑαυτόν.

Καὶ πρῶτον μὲν διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν φωνὴν αὐτοῦ κατέβαινε εἰς τὸ παράλιον, καὶ ἐζήτει φωνάζων νὰ ὑπερνικήσῃ διὰ τῆς φωνῆς αὐτοῦ τὸν βοητὸν τῶν κυμάτων. ἐξύρισε τὸ ἥμισυ τῆς κεφαλῆς, διὰ νὰ μὴ ἐξέλθῃ τῆς οἰκίας δύο καὶ τρεῖς μῆνας, καὶ ἂν θέλῃ. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἔκτισεν ὑπόγειον μελετητήριον, ὅπου ἐνώπιον κατόπτρου ἐγυμνάζετο εἰς τὰ σχήματα καὶ τὴν στάσιν τοῦ σώματος. Πρὸς τούτοις κρατῶν εἰς τὸ στόμα ψήφους (λιθάρια), προσεπάθει καθαρὰ ν' ἀπαγγέλλῃ· καὶ διὰ νὰ ἐνδυναμώσῃ τὴν ἀναπνοὴν τοῦ ἀναβαίνων ἀνήφορον ἀπήγγελλε λόγους ἐκτεταμένους.

Οὕτω γυμνασθεὶς ἦλθεν εἰς τὴν συνέλευσιν τοῦ λαοῦ καὶ ἠγόρευσε πάλιν· καὶ τῶρα ἐπέτυχε λαμπρότατα, καὶ ἐγένετο τῶ ὄντι ὁ μέγιστος καὶ περιφημότετος πάντων τῶν ῥητόρων.

Ὁρμησε δ' εἰς τὰ πολιτικὰ ἐπὶ τοῦ Φωκικοῦ πολέμου, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἦσαν ἠθικῶς λίαν διεφθαρμένοι, ὁ δὲ Φίλιππος ὁ Μακεδῶν, ἰσχυρὸς ἐχθρὸς, ἐπαπειλῶν δεινῶς τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐλευθερίαν. Συνεχῶς παρώτρυνεν ὁ Δημοσθένης τὸν λαὸν μετ' ἀπαραμίλλου ζήλου καὶ θείου ἐνθουσιασμοῦ εἰς μίμησιν τῶν ἡρωϊκῶν πράξεων τῶν προγόνων, τῶν ἐπὶ Μιλτιάδου καὶ Θεμιστοκλέους καὶ Ἀριστείδου. Συνεβούλευεν αὐτοὺς νὰ στρατεύωνται ὡς πρότερον κατὰ τοῦ φοβεροῦ καὶ ἐπικινδύνου ἀντιπάλου, καὶ

νά μὴ ἀφήσωσιν εἰς μισθωτοὺς στρατιώτας τὴν ὑπεράσπισιν τῆς ἑαυτῶν ἐλευθερίας.

Ὁ Δημοσθένης τοὺς πλουσίους παρώτρυνε νὰ συνεισφέρωσιν ὑπὲρ τοῦ πολέμου, καὶ πάντες ἐν γένει ν' ἀποθέσωσι τέλος τὴν βραθυμίαν καὶ ἀδιαφορίαν, ὅχι μόνον ὑπὲρ τοῦ ἰδίου των συμφέροντος, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῆς τιμῆς καὶ αὐτονομίας τῆς πατρίδος. Πλὴν δυστυχῶς ὀλίγον ἤκουον τοὺς λόγους του· καὶ ἂν ἔπραττόν τι συγκινούμενοι ὑπὸ τῆς δεινότητος τοῦ Δημοσθένους, παριστάνοντος ἐναργέστατα τὸν κίνδυνον, τὸ ἔπραττον ἐξ ἡμισείας καὶ ἀτελῶς, ὥστε ὀλίγη καὶ ἀνεπαρκὴς ἐντεῦθεν προήρχετο ὠφέλεια καὶ οὐδεμία τοῦ κακοῦ ἀποτροπή. Ἡ αἰτία ἦτο ὅτι καὶ μεταξὺ τῶν εὖ φρονούντων καὶ πατριωτῶν εὐρίσκοντο ἄνθρωποι, οἵτινες ἦσαν ἀπηλπισμένοι διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος ἕνεκα τῆς ἐπικρατοῦσης διαφθορᾶς· διὸ ἐκ παντὸς τρόπου ὠφελιμώτατον ἐνόμιζον τὸ νὰ διατηρῶσι τὴν πρὸς τὸν Φίλιππον εἰρήνην, τὴν δὲ γνώμην ταύτην εἶχε καὶ ὁ Φωκίων, καὶ ἦτο διὰ τοῦτο ἀντίπαλος τοῦ Δημοσθένους.

Οἱ Φωκεῖς ἐσύλησαν καὶ δευτέραν φοράν τοὺς Θησαυροὺς τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντείου, οἱ δὲ Θηβαῖοι προσεκάλεσαν τὸν Φίλιππον, ὅστις κατέστρεψε τοὺς Φωκεῖς καὶ ἠρήμωσε τὴν πόλιν, καὶ ἀποσυρθεὶς εἰς Μακεδονίαν ἐκράτησε τὴν δίοδον τῶν Θερμοπυλῶν, περιμένων ὁ πανοῦργος ἀφορμὴν νέαν ν' ἀναμιχθῇ πάλιν εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα. Ἐξηκολούθει δὲ καὶ νὰ διατηρῇ προδότας εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις, τῶν ὁποίων ὁ γνωστότερος εἶναι ὁ Ἀθηναῖος ῥήτωρ Αἰσχίνης.

Διὰ συνεργείας τοῦ Αἰσχίνου μετ' ὀλίγον ἀπεφασίσθη νέος ἱερὸς πόλεμος κατὰ τῶν κατοίκων Ἀμφίσσης ἐν Λοκρίδι· διότι εἶχον καλλιεργήσει τὴν Κρισαίαν πεδιάδα,

ἀφιερωμένην εἰς τὸν Ἀπόλλωνα· κατὰ συμβουλήν δὲ τοῦ Αἰσχίνου ὠνομάσθη ἀρχιστράτηγος τοῦ πολέμου τούτου ὁ Φίλιππος. Κατῶρθωσε μὲν ὁ Δημοσθένης τὴν ὀπλίση τούτων Ἀθηναίους, ἀλλ' ὁ Φίλιππος ἐκυρίευσεν τὴν Ἀμφισσαν καὶ ἐπιστρέψας κατέλαβε τὴν Ἐλάτειαν, θέσιν ὀχυράν, ὅπως ἀσφαλῶς μεταβῆ εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ἄμα ἀκουσθέντος τούτου, ἐνόησαν πλέον σαφῶς οἱ Ἀθηναῖοι τὸν σκοπὸν του, καὶ εἶδον ὅτι ἐμελλε ν' ἀγωνισθῶσι πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐλευθερίας. Ὁ δὲ Δημοσθένης τότε διὰ φλογεράς εὐγλωττίας παρώρμησε τοὺς Ἀθηναίους καὶ Βοιωτοὺς εἰς ὁμόνοιαν, ὅπως ἡνωμένοι ἀποκρούσωσι τὸν κοινὸν ἐχθρόν. Κατῶρθώθη λοιπὸν συμμαχία καὶ τὸ 33 συνήφθη μάχη μεγάλη πλησίον τῆς Χαιρωνείας, πόλεως τῆς Βοιωτίας. Ὁ Φίλιππος ἐτάχθη κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ὁ δὲ υἱὸς του Ἀλέξανδρος κατὰ τῶν Θηβαίων. Ἐπὶ τέλους ἐνίκηθησαν οἱ Ἕλληνες διὰ τὴν ἀδεξιότητα μάλιστα τῶν στρατηγῶν των· ὁ δὲ ἱερός λόχος τῶν Θηβαίων συγκείμενος ἐκ τετρακοσίων κατεστράφη, διότι ὅλοι ἀπέθανον ἀγωνισθέντες λαμπρότατα.

Ὁ Φίλιππος διὰ τὴν νίκην ταύτην, λέγεται, τοσοῦτον ἐκ τῆς χαρᾶς παρεφέρθη, ὥστε μεθυσμένος ἐχώρευεν ἐπὶ τῶν πτωμάτων, ἄδων χλευαστικῶς τὴν ἀρχὴν τοῦ περὶ τοῦ πολέμου τούτου ψηφίσματος, πλησίον αὐτοῦ ἰστάμενος ὁ ῥήτωρ Δημάδης Ἀθηναῖος, ἐφώνησεν: «ὦ Φίλιππε, τοῦ Θεοῦ τὸ πρόσωπον παίζεις, ἐνῶ ἡ τύχη σ' ἔκαμεν Ἀγαμέμνονα».

Οἱ Ἀθηναῖοι ἂν καὶ ἠττήθησαν, ἐτίμων ὁμως τὸν Δημοσθένην, ὅστις παρεκίνησεν αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον τούτον· καὶ μάλιστα διώρισαν αὐτὸς τὴν ἐκφώνησιν τὸν συνειθιζόμενον ἐπιτάφιον λόγον ἐπὶ τῶν πεσόντων εἰς τὴν μάχην ταύτην, ἀφοῦ μετηνέχθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας τὰ ὄστα αὐτῶν.

Πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ἐθανατώθη καὶ ὁ Δημοσθένης ὡς ἐξῆς· Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καταδιωκόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας, ὅστις διέταξε νὰ συλλάβωσιν αὐτὸν καὶ ἀναγκασθεὶς νὰ φύγῃ ἐκ τῆς πατρίδος του ἦλθεν εἰς τὴν Καλαυρίαν (Πόρον), νῆσον ἀπέναντι τῆς Τροιζῆνος. Ἐστάλησαν λοιπὸν αὐτοῦ ἄνθρωποι νὰ θανατώσωσιν αὐτόν, ὁ δὲ κατέφυγεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος. Τότε οἱ σταλέντες παρεκίνουν αὐτὸν δολίως νὰ ἐμπιστευθῆ εἰς τὸν Ἀντίπατρον, καὶ θαρρούντως νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτούς. Ἄλλ' εἰς μάτην. Τέλος ἐμελλον διὰ τῆς βίας νὰ ἐλκύσωσιν αὐτὸν ἐξω. Ὁ Δημοσθένης παρεκάλεσεν αὐτοὺς ὀλίγας μόνον στιγμὰς νὰ περιμείνωσιν, ὅπως γράψῃ τι εἰς τοὺς οἰκείους του. Ἀποσυρθεὶς δὲ εἰς τὸ ἔνδον τοῦ ναοῦ ἔδακε τὸν κάλαμον, ὡς συνείθιζε γράφων, καὶ ἐρρόφησε τὸ δηλητήριον, ὅπερ ἔφε-
 ρεν εἰς τὸ ἄκρον αὐτοῦ καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν εἰπὼν·
 «φέρετε τὸ σῶμα τοῦτο πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, τὸν Δημοσθένην δὲν θὰ φέρετε». Ὀλίγῳ δ' ὕστερον ἀποδίδων ὁ δῆμος εἰς τὸν Δημοσθένην τὰς ὀφειλομένας τιμὰς ἔστησεν εἰς αὐτὸν ἀνδριάντα χαλκοῦν ἐν Καλαυρίᾳ καὶ ἐψήφισεν, ὅπως ὁ πρεσβύτερος τῆς γενεᾶς του νὰ τρέφεται πάντοτε εἰς τὸ Ἱερυτανεῖον· ἐγράφη δὲ ἐπὶ τοῦ ἀνδριάντος τὸ ἐπίγραμμα·

Ἴσῃν τὴν ῥώμην τῇ γνώμῃ, ἔαν, Δημόσθενες, εἶχες
 δὲν θὰ ἐπάτ' εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄρης ποτε Μακεδῶν.

17. ΦΩΚΙΩΝ

Ὁ Φωκίων ἦτο υἱὸς δοιδυκοποιοῦ (κουταλοποιοῦ), νέος ἠχροάσθη τὸν φιλόσοφον Πλάτωνα καὶ τὸν διαδεχθέντα αὐτὸν Ξενοκράτην. Ἦτο τόσοσ σοβαρός, ὥστε οὐδεὶς εἶδεν αὐτὸν οὔτε νὰ γελάσῃ, οὔτε νὰ κλαύσῃ, οὐδ' ἐπεσχέφθη

ποτέ λουτρόν· πάντοτε ἐκράτει τὴν χεῖρα ὑπὸ τὸ ἐπάνω-
φόριον, ὅπερ ἐθεωρεῖτο σημεῖον κοσμιότητος. Εἰς τὰς ἐκ-
στρατείας ἐβάδιζε πάντοτε ἀνυπόδητος καὶ ἐλαφρὰ ἐνδεδυ-
μένος, ἐκτὸς ἂν ἦτο ὑπερβολικὸν ψῦχος, καὶ τότε παίζον-
τες οἱ στρατιῶται ἐθεώρουν ὡς σημεῖον μεγάλου χειμῶ-
νος τὸν ἐνδεδυμένον Φωκίωνα.

Ἐν ᾧ δὲ κατὰ τὸ ἦθος ἦτο φιλανθρωπότατος καὶ ἡμε-
ρώτατος, ἀπὸ τοῦ προσώπου ἐφαίνετο σκυθρωπὸς καὶ δυσ-
πρόσιτος, ὥστε ἀσυνήθης τις εὐκόλως μόνος του δὲν ἐ-
πλησίαζεν αὐτόν. Ἐν ᾧ ὁ στρατηγὸς Χάρης ἔλεγέ ποτε
διὰ τὴν σκυθρωπότητά του, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐγέλασαν,
εἶπεν ὁ Φωκίων· «Ἡ ἐμὴ σκυθρωπότης οὐδένα ἔκαμε κα-
κόν, ἀλλ' ὁ γέλως τούτων ἔκαμε τὴν πόλιν νὰ κλαύσῃ
πολύ».

Ἄν καὶ ἦτο πένης ὁ Φωκίων, οὐδέποτε ἐδέχετο δῶρα.
Ἠλθόν ποτε παρὰ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου εἰς Ἀθήνας
φέροντες δωρεάν εἰς αὐτὸν ἑκατὸν τάλαντα· ἠρώτησεν
αὐτοὺς ὁ Φωκίων· «Διατί εἰς αὐτὸν μόνον δίδει ὁ Ἀλέ-
ξανδρος τόσα,» «Διότι, εἶπον ἐκεῖνοι, σὲ μόνον κρίνει ἄν-
δρα καλὸν καὶ ἀγαθόν». «Λοιπὸν, εἶπεν ὁ Φωκίων, ἄς μ'
ἀφήσῃ καὶ νὰ φαίνωμαι καὶ νὰ ἦμαι τοιοῦτος». Καθὼς δὲ
εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ εἶδον τὴν μὲν γυναῖκα νὰ
ζυμώνῃ, αὐτὸς δὲ ν' ἀντλή ὕδωρ ἐκ τοῦ φρέατος διὰ νὰ
πλύνῃ τοὺς ἑαυτοῦ πόδας, ἔτι μᾶλλον παρεκάλουν αὐτὸν
νὰ δεχθῇ τὸ δῶρον, λέγοντες ὅτι δὲν εἶνε καλόν, φίλος
τοῦ βασιλέως νὰ δαιτιᾶται οὕτω· καὶ ὅμως ἡ προσφορά
δὲν ἔγεινε δεκτή. Δι' ὅλα ταῦτα ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ἀθη-
ναίων ὁ χρηστός.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ Δημοσθένης συνεβούλευε πάντοτε τοὺς Ἀ-
θηναίους εἰς πόλεμον, ὁ Φωκίων ἐξ ἐναντίας μ' ὀλίγας καὶ
ἐντόνους λέξεις παρεκίνει εἰς εἰρήνην, ὥστε ὁ Δημοσθένης

έφοβεῖτο τὴν ἀντιλογίαν αὐτοῦ μᾶλλον παρά πάντων τῶν λοιπῶν ῥητόρων· καὶ ὁσάκις ἀνέβαινε τὸ βῆμα ὁ Φωκίων, συνείθιζεν ὁ Δημοσθένης νὰ λέγῃ κρύφα εἰς τοὺς παρακαθημένους φίλους: *Ἡ κοπίς τῶν λόγων μου πάρεστι. Καί ποτε συζητῶν μετ' αὐτοῦ ὁ Δημοσθένης ζωηρῶς, ἐφώνησε μετ' ἀγανακτήσεως. «ὦ Φωκίων, οἱ Ἀθηναῖοι θά σέ θανατώσωσιν, ἂν μανῶσι. Καί σέ, ἀπήντησεν ὁ Φωκίων, ἂν ἦνε εἰς τὰς φρένας των».*

Ἐπειδὴ ἐξήλεγε με πικρίαν τὰ σφάλματα καὶ ἐλαττώματα τῶν Ἀθηναίων, καὶ μάλιστα τὴν κουφότητα αὐτῶν, διὰ τοῦτο ἀπερρίπτοντο συνήθως αἱ προτάσεις αὐτοῦ εἰς τὰς συνελεύσεις τοῦ λαοῦ. Ὅθεν, διότι ἐπεδοκιμάσθη ποτὲ ἡ πρότασις του καὶ ὁμοφώνως ἔγεινε δεκτὴ, θαυμάσας εἶπε: *μήπως εἶπον ἀνόητόν τι.*

Ὁ Φωκίων ἐπὶ τέλος κατηγορήθη εἰς τὸν λαὸν ἐπὶ προδοσίᾳ καὶ κατεδικάσθη νὰ πῆγ τὸ κώνειον· ἐνῶ δὲ ἀπήγετο εἰς θάνατον περιτρέχοντες οἱ ἐχθροὶ ἐκαχολόγουν αὐτόν· εἷς δὲ καὶ ἔπτυσεν αὐτὸν κατὰ πρόσωπον, ὁ δὲ Φωκίων ἀποβλέψας εἰς τοὺς ἄρχοντας εἶπε· «Δὲν θά παύσῃ τις τοῦτον ἀσχημονοῦντα;» Φίλος τις ἠρώτησεν αὐτὸν τί παραγγέλλει εἰς τὸν Φῶκον τὸν υἱὸν του. «Μάλιστα, ἀπεκρίθη, παραγγέλλω νὰ μὴ μνησικακῇ τοὺς Ἀθηναίους».

18. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ

Ἀλέξανδρος ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου ἐγεννήθη τῷ 356 π. Χ., καθ' ἣν ἡμέραν ἐκάη ὁ περιώνυμος ἐν Ἐφέσῳ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος ὑπὸ τοῦ Ἡροστράτου. Πρὸς τὸν Φίλιππον τὴν αὐτὴν ἡμέραν τρεῖς ἤλθον συγχρόνως χαροποιαὶ ἀγγελίαι· ἡ μὲν ὅτι ὁ στρατηγὸς Παρμενίων εἰς μεγάλην μάχην ἐνίκησε τοὺς Ἰλλυριοὺς· ἡ δὲ ὅτι εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας ἐνίκησεν ὁ ἵππος αὐτοῦ, ἡ δὲ τρίτη περὶ τῆς γεν-

νήσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Φίλιππος συγκινηθεὶς ἐφώνησεν, «ὦ θεοί, πέμψατέ μοι καὶ δυστύχημά τι· διότι πολλὴν μ' ἐχαρίσατε εὐτυχίαν».

Ὁ Φίλιππος τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀπὸ τοῦ 13 ἔτους τῆς ἡλικίας του ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν μέγαν τῆς ἀρχαιότητος φιλόσοφον Ἀριστοτέλην, ὅστις εἰς πᾶσαν ἑλληνικὴν παιδείαν ἐξεπαίδευσεν αὐτόν, πρὸ πάντων δὲ ἐνέπνευσεν ἔρωτα εἰς τοὺς Ἕλληνας ποιητὰς καὶ ἰδίως εἰς τὸν Ὅμηρον. Διὸ τόσον ἠγάπα ὁ Ἀλέξανδρος τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου, ὥστε ἅπασαν σχεδὸν ἐγίνωσκεν ἐκ στήθους καὶ πάντοτε εἶχεν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον αὐτοῦ, τὸ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἐπιθεωρηθὲν αὐτῆς ἀντίγραφον, καὶ ἔτι νέος ὢν ζωηρῶς ἐπεθύμει νὰ δοξασθῆ ποτε καὶ αὐτὸς ὡς ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ ὑμνῆται ὑπὸ τῶν ποιητῶν· ὅθεν καὶ ἐμακάριζε τὸν υἱὸν τῆς Θετιδος ὅτι ζῶν μὲν εἶχε τοιοῦτον φίλον τὸν Πάτροκλον, ἀποθανὼν δὲ εὔρε τοιοῦτον τῆς ἀνδρίας του κήρυκα τὸν Ὅμηρον. Ἡ φιλοδοξία καὶ μεγαλοπραγμοσύνη αὐτοῦ ἦτο θαυμαστή. Ἐρωτηθεὶς ποτε ἂν ἤθελε ν' ἀγωνισθῆ εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, «ναί, ἀπεκρίθη, ἂν εἶχον πρὸς βασιλεῖς νὰ συναγωνισθῶ» καὶ ὁσάκις ἀνηγγέλλετο νίκη τις τοῦ πατρός, ἐλυπεῖτο καὶ ἀνεφώνει πρὸς τοὺς ἡλικιώτας· «ἄ, ὁ πατήρ μου δὲν θὰ μ' ἀφήσῃ τίποτε ὑπόλοιπον νὰ πράξω μεθ' ὑμῶν». Ἐκτὸς τοῦ Ἀριστοτέλους πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνατροφὴν αὐτοῦ καὶ πολλοὶ παιδαγωγοὶ καὶ διδάσκαλοι καὶ ἐπὶ πάντων ὁ συγγενὴς τῆς μητρὸς Ὀλυμπιάδος Λεωνίδα, ἀνὴρ ἡγεμονικὸς τότε πνεῦμα καὶ τὸ γένος καὶ αὐστηρὸς.

Ἄτυχῶς πολὺ ἰσχυσαν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ δύο φαῦλοι ἄνδρες, ὁ ἄθλιος κόλαξ Λυσίμαχος, Ἀκαρνάν τὸ γένος καὶ ὁ ἐπίσης ἄθλιος σοφιστὴς Καλλισθένης συγγενὴς ὢν τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅστις συνέστησεν αὐτόν

εἰς τὸν νέον βασιλέα ἀντ' αὐτοῦ. Οἱ δύο οὗτοι ἐνόθευσαν τὸν χαρακτήρα τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὅτε ποτε ὁ Θεσσαλὸς Φιλόνεικος ἔφερεν εἰς τὸν Φίλιππον ν' ἀγοράσῃ ἀντὶ δεκατριῶν ταλάντων ἄγριόν τινα ἵππον, τὸν Βουκέφαλον· κατέβησαν εἰς τὴν πεδιάδα ὅλοι οἱ καλλίτεροι ἵππεῖς νὰ δοκιμάσωσιν αὐτόν, ὅσιν οὔτε ἀναβάτην ἐδέχετο οὔτε φωνὴν τινος, ἀλλ' ὠρθοῦτο ἐναντίον ὄλων. Τότε ὁ Φίλιππος ἀγανακτήσας διέταξε νὰ ἀπαγάγῃ αὐτόν ὡς ἄχρηστον. Ὁ Ἀλέξανδρος παρῶν εἶπεν· «Ὅποιον ἵππον ἀφίνουσιν ἐξ ἀπειρίας» καὶ ἐζήτησε παρὰ τοῦ πατρὸς νὰ δοκιμάσῃ αὐτόν καὶ αὐτός. Καὶ οὕτω λαβὼν τοὺς χαλινούς ἔστρεψε τοῦτον πρὸς τὸν ἥλιον, παρατηρήσας ὅτι φοβούμενος τὴν σκιάν του ἐταράσσετο. Ὀλίγον στέρξας καὶ θωπεύσας ἐπέρριψε τὴν χλαμίδα ἡσύχως καὶ ἐπήδησεν ἐπ' αὐτοῦ ἀσφαλῶς· συστείλας δὲ τὸν χαλινὸν ἄφησεν ἔπειτα καὶ ὁ ἵππος αὐτοστιγμῆι ἔφυγεν ὡς ἀστραπή, οἱ δὲ περιϊστάμενοι ἔτρεμον διὰ τὸν Ἀλέξανδρον· καθὼς ὅμως εἶδον ὅτι αὐτὸς ἐπιστρέφει σοβαρὸς καὶ ἀγαλλόμενος, ἠλάλαξαν ὅλοι, ὁ δὲ πατὴρ του καὶ ἐδάκρυσεν ἀπὸ χαρᾶς, καὶ ἀφοῦ κατέβη, φιλήσας αὐτόν εἰς τὴν κεφαλὴν εἶπεν· «ὦ τέκνον, ζήτηε ἄλλο βασίλειον, διότι ἡ Μακεδονία δέν σε χωρεῖ».

Δεκαοκταετῆς ἐπολέμησεν εἰς τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην, καὶ μετὰ δύο ἔτη ἀποθανόντος τοῦ πατρὸς ἔγεινε βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας (336). Εὐθὺς δ' ἐξ ἀρχῆς ὁ σκοπὸς του ἦτο μετὰ τῶν Ἑλλήνων νὰ καταλύσῃ τὸ μέγα περσικὸν κράτος. Ὄθεν ἐλθὼν εἰς Κόρινθον καὶ αὐτὸς ἀνηγορεύθη ἀρχιστράτηγος ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἐλπίζοντες μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου ν' ἀπελευθερωθῶσι, νομίζοντες ὅτι πρὸς τὸν νεανίαν Ἀλέξαν-

δρον εύκολα θά κατορθώσῃσι τοῦτο ἠπατήθησαν· διότι ταχέως ἠναγκάσθησαν πάλιν νά ὑποταχθῶσιν.

Διατρίβων ἐν Κορίνθῳ ὁ Ἀλέξανδρος ἐγνώρισε τόν Διογένη τόν Σινωπέα· οὗτος κατώκει τότε ἐντός πίθου μεγάλου· ὁ Ἀλέξανδρος ὑπῆγε πρὸς αὐτόν, ὅτε ὁ Διογένης ἔτυχε κατακείμενος ἔμπροσθεν τοῦ πίθου καὶ θερμαινόμενος εἰς τόν ἥλιον. Βλέπων δὲ τοσοῦτους ἀνθρώπους ἐρχομένους ἀνεκάθισεν ὀλίγον καὶ διέβλεψεν εἰς τόν Ἀλέξανδρον· καθὼς δὲ ἐκεῖνος χαιρετίσας αὐτόν ἠρώτησεν ἂν χρειάζεται τι, μάλιστα, εἶπε, νά ἀπομακρυνθῆς ὀλίγον ἀπὸ τόν ἥλιον. Ὁ Ἀλέξανδρος τότε, λέγεται, τόσον ἐθαύμασε καὶ ἠύχαριστήθη, ὥστε ἀναχωρῶν, ἐν ᾧ οἱ περὶ αὐτόν ἐγέλων καὶ ἔσκαπτον τόν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἐγώ, εἶπεν, ἂν δὲν ἤμην Ἀλέξανδρος, ἐπεθύμουν νά ἤμην Διογένης».

Καὶ τοὺς καλλιτέχνας ἐπεσκέπτετο συχνά, ἐπιθυμῶν ν' ἀποθανατισθῆ δι' αὐτῶν· πλὴν τὰ τῆς τέχνης δὲν ἔκρινε πάντοτε εὐστόχως. Ἐπέκρινέ ποτε μίαν ἑαυτοῦ εἰκόνα μετὰ τοῦ ἵππου ὡς ἀνεπιτυχῆ, καὶ διέταξε νά φέρωσι τόν ἵππον τοῦ πρὸς παραβολήν· καθὼς ἦλθεν ὁ ἵππος, ἐχρεμέτισε πρὸς τόν τῆς εἰκόνας. Βλέπεις, εἶπεν ὁ ζωγράφος· «ὁ ἵππος σου ἐννοεῖ καλλιτέρα τὴν ζωγραφικὴν τέχνην». Ἄλλοτε πάλιν λαλῶν ὁ Ἀλέξανδρος περὶ ζωγραφικῆς, ἐνῶ πολὺ ὀλίγον ἐγνώριζε τὴν τέχνην, ἐκίνησεν αὐτόν ἡρέμα ὁ ζωγράφος Ἀπελλῆς καὶ λέγει· «Παῦσαι, Ἀλέξανδρε, ἰδὲ πῶς γελῶσιν ἐκεῖ οἱ νέοι, οἱ τρίβοντες τὰ χρώματα».

Ἐνῶ ἐνησχολεῖτο ὁ Ἀλέξανδρος νά ἐπαναγάγῃ εἰς ὑποταγὴν τοὺς πρὸς βορρᾶν τῆς Μακεδονίας λαούς, διεδόθη ὅτι ἀπέθανε· καὶ παρευθὺς οἱ Ἕλληνες, οἵτινες βαρέως ἔφερον τὴν ταπείνωσιν ἠθέλησαν νά ὠφεληθῶσιν ἀπὸ τὴν περὶ τοῦ θανάτου φήμην καὶ ἀπεστάτησαν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας. Ὁ Δημοσθένης ἐνόμισε πρόσφορον τὸν καιρόν.

Ἄλλ' οἱ Θηβαῖοι μόνοι ἐπεχείρησαν πράγματι ἐχθροπραξίας καὶ ἐφώρμησαν κατὰ τῆς Μακεδονικῆς φρουρᾶς, ἧτις ἐφύλαττεν ἐκεῖ. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας φθάνει ταχέως ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τοῦ στρατοῦ ἔξω τῶν Θηβῶν, κυριεύσας τὴν πόλιν ἐξ ἐφόδου, διέταξε καὶ κατέσκαψαν ὅλην τὴν πόλιν πλὴν τῶν ναῶν καὶ τῆς οἰκίας τοῦ Πινδάρου, τοῦ μεγίστου λυρικοῦ ποιητοῦ, οἱ κάτοικοι ὅλοι πλὴν τῶν ἀπογόνων τοῦ ποιητοῦ ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι. Διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν Θηβῶν ἐθειώρησε τὰ πράγματα ἀσφαλῆ καὶ ἐπεχείρησε τὴν κατὰ τῆς Περσίας ἐκστρατείαν. Ἦλθε νὰ ἐρωτήσῃ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον, καὶ ἐπειδὴ ἔτυχον ἀποφράδες ἡμέρσι, καθ' ἃς δὲν ἦτο συγκεχωρημένον τὸ χρησιμοδοτεῖν, εἴλκυσε μὲ βίαν τὴν πρόμαντιν πρὸς τὸν ναόν· ἐκείνη δὲ ὡς ἀδυνατοῦσα ν' ἀντισταθῇ εἶπεν· «ἀνίκητος εἶσαι, ὦ παῖ»· τοῦτο ἀκούσας ὁ Ἀλέξανδρος, δὲν χρειάζομαι, εἶπεν, ἄλλον χρῆσμον. Ἐκίνησε λοιπὸν ἐν ἔτει 334 ἐπιτρέψας τὰ τῆς Εὐρώπης πράγματα εἰς τὸν Ἀντίπατρον μὲ πεζικὸν 30,000 καὶ ἰππικὸν 5,000, διαβαίνων τὸν Ἑλλήσποντον ἕκαμε σπονδᾶς, καὶ πρῶτος ἐπήδησεν εἰς τὴν Ἀσιατικὴν παραλίαν. Ἐξεφάνωσε τὸν τάφον τοῦ Ἀχιλλέως, καὶ προσέφερε θυσίας εἰς ὅλους τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου τοὺς ἥρωας. Ἐντεῦθεν προχωρήσας εὗρε παρὰ τὸν Γρανικὸν ποταμὸν Περσικὸν στρατὸν εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην. Οἱ στρατηγοὶ ἀπέτρεπον αὐτὸν τοῦ ν' ἀποφασίσῃ τὴν διάβασιν· ἀλλ' αὐτὸς εἰπὼν ὅτι αἰσχύνεται τὸν Ἑλλήσποντον, ἂν θὰ φοβηθῇ τὸν Γρανικόν, ἐρρίφθη εἰς τὸ ρεῦμα μετὰ ἱκανοῦ ἰππικοῦ, καὶ πάσας κατανικήσας τὰς δυσκολίας τῆς διαβάσεως καὶ μάχην ἐκ τοῦ συστάδην συνάψας ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τοὺς Πέρσας, ἀφοῦ διέβη ἤδη ἡ πεζικὴ δύναμις. Κατὰ τὴν συμπλοκὴν ταύτην ἐκινδύνευσε ὁ Ἀλέξανδρος τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Δύο Πέρσαι στρατηγοὶ διακρίναντες

αὐτὸν ἐκ τοῦ λόφου τῆς περικεφαλαίας, ὄρμησαν ὁμοῦ· ἀντίστη μὲν ἀνδρείως, ἀλλ' ἔλθεν εἰς τὴν περικεφαλαίαν δυνατὸν κτύπημα, ὥστε αὐτὴ διερράγη· ἐνῶ δὲ ἐστράφη κατ' αὐτοῦ ὁ ἕτερος ὕψωσε τὴν χεῖρα, ὅτε ἐφθασεν ὁ Κλεῖτος καὶ τὸν ἐτρύπησε διὰ τοῦ δόρατος εἰς τὴν μέσην, ἐνῶ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος κατέβαλε τὸν πρῶτον μὲ ξίφος.

Μετὰ ταῦτα ὅλη ἡ μικρὰ Ἀσία ὀλίγον κατ' ὀλίγον υπε-ετάχθη εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Ἐκ τῆς Πισιδίας ἐκίνησεν εἰς τὴν Φρυγίαν, ὅπου ὁ στρατηγὸς Παρμενίων περιέμενε αὐτὸν μετὰ μέρους τοῦ στρατοῦ. Εἰς τὴν πόλιν Γόρδιον διετηρεῖτο ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἅμαξα ἀρχαίου τινὸς τῶν Φρυγῶν βασιλέως, τῆς ὁποίας ὁ ζυγὸς εἶχε πολὺ τεχνικὸν δεσμόν, καὶ ὑπῆρχε χρησμὸς ὅτι ὅστις λύσῃ τὸν δεσμόν αὐτόν, θά γείνη βασιλεὺς τῆς οἰκουμένης. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀδυνατῶν νὰ λύσῃ αὐτόν, ἔσυρε τὸ ξίφος καὶ ἔκοψε τὸν δεσμόν, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι αὐτὸς προώρισται νὰ κυριεύσῃ τὴν Ἀσίαν.

Ἐντεῦθεν ὑποτάξας τὴν ἐντὸς Ἄλυος Ἀσίαν ἐκίνησε πρὸς μεσημβρίαν εἰς τὴν Κιλικίαν. Ἐν Ταρσῶ, πρωτεύουσῃ τῆς Κιλικίας, ἐνόσησε βαρέως· διότι ἐθρωμένος λουσθεὶς εἰς τὸν παραρρέοντα ποταμὸν Κύδνον, ἔλαβεν ἰσχυρὸν πυρετόν. Οὐδεὶς ἰατρὸς ἐτόλμα νὰ διορίσῃ ἰατρικόν τι, τότε ἀπεφάσισεν ὁ ἰατρὸς τοῦ Φίλιππος νὰ τολμήσῃ δραστήριόν τι ἰατρικόν. Ἐν τούτοις ἔρχεται μετὰ σπουδῆς ἄνθρωπος ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ Παρμενίωνος κομίζων ἐπιστολὴν περιέχουσαν τὰ ἐξῆς: «Μὴ ἐμπιστεύεσαι εἰς τὸν ἰατρόν σου Φίλιππον· ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν τὸν ἐφθειρε διὰ χρημάτων καὶ τὴν θυγατέρα του ὑπεσχέθη εἰς γάμον, ἂν σὲ δηλητηριάσῃ.» Ὁ Ἀλέξανδρος ἀναγνοὺς τὴν ἐπιστολὴν ἔθεσεν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον, ὅτε εἰσῆλθεν ὁ Φίλιππος καὶ ἐνεχείρησε τὸ ποτήριον, ὃ Ἀλέξανδρος λαβὼν τὸ ποτήριον, ἔδωκεν εἰς τὸν ἰατρόν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Παρμενίωνος, καὶ ἐνῶ ἐκεῖ-

νος ανεγίνωσκεν, αὐτὸς ἔπινεν. Ὁ μὲν Ἀλέξανδρος ἔδειξε τὴν πίστιν πρὸς τὸν φίλον του, ὁ δὲ Φίλιππος διεβεβαίωσεν τὴν τελείαν ἀνάρρωσιν· μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀνέλαβε καὶ παρουσιάσθη εἰς τὰς τάξεις τῶν στρατιωτῶν, οἵτινες ἦσαν πλήρεις χαρᾶς.

Ἐν τούτοις ὁ Δαρεῖος προὔχωρησε μὲ πολυάριθμον στρατόν, καὶ πλησίον τοῦ Ἴσσοῦ συνηντήθησαν (333)· ὁ περσικὸς στρατὸς λέγεται ὅτι ἦτο περὶ τὰς 600,000 καὶ ὁμῶς κατὰ κράτος ἠττήθησαν, καὶ αὐτὸς ὁ Δαρεῖος ἔφυγε καὶ οἱ περισωθέντες μετ' αὐτοῦ. Μεταξὺ δὲ τῶν αἰχμαλωτισθέντων ἦτο καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Δαρείου καὶ δύο θυγατέρες τὰς ὁποίας ὁ Ἀλέξανδρος διέταξε νὰ περιποιηθῶσιν ὡς ἡρμोजεν. Ὁ Δαρεῖος δια νὰ σώσῃ καὶ τὴν οἰκεγένειάν του, προέτεινεν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης νὰ παραχωρήσῃ τὴν ἐντὸς τοῦ Ταύρου Ἀσίαν· ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἐδέχθη.

Μετὰ ταῦτα ἐκίνησε πρὸς νότον κατὰ τὰ παράλια, ἐκυρίευσεν τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Τύρον, ἀντιστάσαν ἐπὶ μῆνας ἑπτὰ. Ἡ Τύρος ἔκειτο ἐπὶ νήσου πλησίον τῆς ξηρᾶς, ὁ Ἀλέξανδρος ἤνωσεν αὐτὴν μὲ τὴν ξηρὰν διὰ χώματος εἰς διακοσίων ποδῶν πλάτος, ὅθεν ἔκαμνεν ἐφόδους κατὰ τοῦ τείχους τῆς πόλεως, καὶ κατέλαβεν αὐτὴν, καὶ πολλοὺς τῶν αἰχμαλώτων ἐσταύρωσε, καὶ τριάκοντα χιλιάδας ἐπώλησεν ὡς δούλους.

Ἐντεῦθεν προχωρήσας ὑπέταξε καὶ τὴν Παλαιστίνην καὶ διέβη εἰς τὴν Αἴγυπτον· οἱ Αἰγύπτιοι ἐδέχθησαν αὐτὸν ὡς ἐλευθερωτὴν ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῆς Περσίας, καὶ εὐχαρίστως ὑπεταχθησαν, μάλιστα διότι ἄφησεν αὐτοὺς ἐλευθέρους εἰς τὰ θρησκευτικὰ των ἔθιμα. Τότε ἐθεμελίωσε καὶ τὴν μέχρι σήμερον ὀνομαστὴν Ἀλεξάνδρειαν. Ἐκ τῆς Αἴγυπτου ἐπορεύθη εἰς τὴν ἔρημον τῆς Αἰθῦας πρὸς τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀμμωνίου Διός, ὅπου οἱ ἱερεῖς, ὡς λέγεται, προσηγόρευ-

σαν αὐτὸν υἱὸν τοῦ Διός. Κατόπιν ἐστράφη ὀπίσω πάλιν πρὸς βορρᾶν διὰ τῆς Παλαιστίνης καὶ Φοινίκης, καὶ διέβη τὸν Εὐφράτην καὶ Τίγριν· ἐν τούτοις ὁ Δαρεῖος εἶχεν ἀθροίσει πολυάριθμον στρατὸν μὲ 200 ἀμάξας δρεπανηφόρους καὶ δεκαπέντε ἐλέφαντας. Οἱ στρατοὶ συνηντήθησαν μεταξὺ τῶν χωρίων Γαυγαμήλων καὶ Ἀρβήλων (331). Ὁ στρατηγὸς Παρμενίων βλέπων ἄπειρον τοῦ ἐχθροῦ τὸν στρατὸν συνεβούλευτε διὰ νυκτὸς νὰ ἐπιπέσωσι κατ' αὐτῶν· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος εἶπε: δὲν κ λ έ π τ ω τ ῆ ν ν ί κ η ν· Τὴν πρωΐαν τῆς μάχης ἐκοιμᾶτο ἤσυχος ὁ Ἀλέξανδρος, ὥστε ἠναγκάσθη ὁ Παρμενίων νὰ ἐξυπνήσῃ αὐτόν· «βασιλεῦ, εἶπε, κοιμᾶσαι ἤσυχος ὡς ἂν εἶχομεν νικήσει.» «Καὶ δὲν ἐνίκησαμεν, ἀπήντησεν ὁ βασιλεὺς, ἀφοῦ ἔχομεν τὸν ἐχθρὸν ἀπέναντι ἡμῶν, καὶ δὲν ἀναγκαζόμεθα πλέον νὰ τὸν ἀναζητῶμεν εἰς τὰς ἐρήμους;» Ἐν τῇ μάχῃ ἀντέστησαν οἱ Πέρσαι ἀνδρείως. Ἡ ἀριστερὰ τῶν Μακεδόνων πτέρυξ μὲ τὸν Παρμενίωνα ἐπιέζετο ἰσχυρῶς, ἐνῶ κατὰ τὴν δεξιὰν πτέρυγα ὁ Ἀλέξανδρος ὑπερισχύσας ἐπρόφθασε καὶ ἐκεῖ· καὶ οὕτω κατὰ κράτος ἠττήθησαν οἱ ἐχθροί.

Μετὰ τὴν νίκην ταύτην παρεδόθησαν αἱ πόλεις Βαβυλῶν, Σοῦσα καὶ Περσέπολις, ὅπου εὔρεν ὁ Ἀλέξανδρος ἀπείρους θησαυροὺς καὶ κατεπλούτησε φίλους καὶ ἀξιωματικούς καὶ στρατιώτας. Ὁ Δαρεῖος ἔφυγεν εἰς τὴν Μηδίαν καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὰ βόρεια τοῦ Κράτους, ἐνῶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐδίωκεν αὐτόν· καθ' ὁδὸν μανθάνει ὅτι ὁ Βήσσοσ ἐπαρχὸς τοῦ Δαρείου, ἀπεστάτησε κατὰ τοῦ ἀτυχοῦς βασιλέως καὶ συλλαβὼν τὸν εἶχεν αἰχμάλωτον, ὅθεν σπεύδει κατὰ τοῦ προδότου ὁ Ἀλέξανδρος· καὶ διέβαιναν ἀπὸ μέρη ἀνυδρα, ὅπου ὑπέφερε πολὺ ἀπὸ δίψαν ὁ στρατός· τότε στρατιώτης τις προσφέρει πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ὀλίγον ὕδωρ ἐντὸς τῆς περικεφαλαίας· ἐδέχθη μὲν τοῦτο, ἀλλ'

ιδῶν τοὺς στρατιώτας ὅτι ἀπὸ δίψαν ἐκαίοντο, τὸ ἔχουσε κάτω εἰπὼν, δὲν θέλω μόνος ἐγὼ νὰ πῖω. Οἱ στρατιῶται βλέποντες μετὰ θαυμασμοῦ τὴν ἐγκράτειαν τοῦ βασιλέως, ἐφώνησαν· «δὲν εἶμεθα καταπεπονημένοι, δὲν εἶμεθα διψασμένοι, ἀλλ' οὐδὲ θνητοὶ εἶμεθα ἐνόσω τοιοῦτον ἔχομεν βασιλέα»

Ὁ Βῆσσος διωκόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐφρόντισε μόνον διὰ τὴν ἰδίαν του σωτηρίαν καὶ πληγώσας θανατηφόρως τὸν Δαρεῖον ἄφησεν εἰς τὴν ἄμαξαν καὶ ἔφυγε. Φθάσαντες οἱ ἵππεῖς τοῦ Ἀλεξάνδρου εὔρον αὐτὸν πνέοντα τὰ λοίσθια, ἐζήτησε παρ' αὐτῶν ὀλίγον ὕδωρ καὶ στρατιώτης τις προσέφερεν αὐτῷ ἐντὸς τῆς περικεφαλαίας· ὁ Δαρεῖος σβέσας ὀλίγον τὴν δίψαν του εἶπε· φίλε μου, θλίβομαι πολὺ ὅτι δὲν δύναμαι νὰ σὲ ἀνταμείψω ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος θὰ σὲ ἀνταμείψῃ, καὶ οἱ θεοὶ θ' ἀνταμείψωσιν αὐτὸν διὰ τὴν εἰς τὴν μητέρα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα μου καλωσύνην καὶ τοῦ προσφέρω τὴν δεξιάν μου διὰ σοῦ.» Ταῦτα εἶπε καὶ ἐξέπνευσε· Μετ' ὀλίγον εὐθύς ἦλθεν ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ συγκινηθεὶς ἐκάλυψε διὰ τῆς χλαμύδος του τὸν νεκρὸν καὶ ἀπέστειλε βασιλικῶς κεκοσμημένον εἰς τὴν μητέρα του. Τὸν δὲ Βῆσσον συλλαβὼν ὕστερον, διέταξε καὶ αἰσχρῶς ἐφόνευσαν.

Καθυποτάξας οὕτω τὸ περσικὸν κράτος ὅλον ἠθέλησε νὰ ἐνώτῃ τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς Πέρσας· ἐνεδύθη περσικά, συνεμορφώθη πρὸς τὰ ἦθη αὐτῶν, ἔλαβε γυναῖκα Περσίδα, διέταξε ν' ἀνατραφῶσιν ἑλληνικῶς παῖδες Περσῶν καὶ ἀπῆται παρὰ τῶν Μακεδόνων νὰ γονυκλιτῶσιν ἐνώπιόν του κατὰ τὸν ἀσιατικὸν τρόπον. Δι' ὅλα αὐτὰ οἱ Μακεδόνες δυσηρεστοῦντο, καὶ μάλιστα διότι ἀπέβη τώρα ὑπερβολικὰ ὀξύθυμος, καὶ πολλάκις εἰς ὠμότητα παρῆσύρετο. Ὁ Φιλῶτας, ὁ υἱὸς τοῦ Παρμενίωνος, κατηγο-

ρήθη ὡς συνένοχος συνωμοσίας κατ' αὐτοῦ· ὁ Ἀλέξανδρος τὸν μὲν υἱὸν κατεδίκησεν εἰς θάνατον, τὸν δὲ γέροντα Παρμενίωνα ἐδολοφόνησε, μὴ κινήσῃ κατ' αὐτοῦ στάσιν διὰ τοῦ υἱοῦ τὸν θάνατον.

Εἰς συμπόσιον ὑπερεπήγουν Μακεδόνες τινὲς τοῦ Ἀλεξάνδρου τὰς πράξεις παρόντος καὶ αὐτοῦ, μόνος ὁ Κλεῖτος, ὁ σώσας τὸν Ἀλέξανδρον, δὲν συνεφώνει λέγων ὅτι οἱ Μακεδόνες ἔπραξαν τὰ πλεῖστα καὶ ὁ Φίλιππος ἦτο ἀνώτερος· ἐθυμώθη ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ ὁ Κλεῖτος τρανώτατα ἐφώναζεν· οἱ παρακαθήμενοι ἔφεραν ἔξω τὸν Κλεῖτον βλέποντες ὅτι ὁ βασιλεὺς εἰς ἄκρον θυμωμένος ἐπήχησεν ὄρθιος· ἀλλ' ὁ Κλεῖτος εἰσηλθε δι' ἄλλης θύρας πάλιν εἰς τὴν αἴθουσαν καὶ ἐξηκολούθει ὑβρίζων. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος μεθυσμένος ὡς ἦτο ἔγεινεν ἔξω ἑαυτοῦ, ἤρπαξε παρά τινος δορυφόρου τὴν λόγχην καὶ τὸν διεπέρασεν· αὐτοστιγμῆ ὅμως ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ θυμὸς, συνῆλθεν εἰς ἑαυτὸν καὶ τρεῖς ὀλοκλήρους ἡμέρας οὔτε νὰ φάγῃ οὔτε νὰ πῖῃ ἤθελεν, ἀλλ' ἔκειτο χαμαὶ κλαίων καὶ στενάζων καὶ βοῶν. Μόλις δὲ κατώρθωσαν οἱ φίλοι νὰ καθησυχάσωσιν αὐτὸν καὶ παρηγορήσωσιν.

Τὸ ἔαρ τοῦ 327 ἐκίνησεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὰς Ἰνδίας. Πολλάκις διήλθεν ἀνύδρους ἐρήμους, ὅπου εἶχεν ἀπίρους νὰ κατανικήσῃ ταλαιπωρίας, ἀλλ' αὐτὸς πάντοτε προηγείτο τοῦ στρατοῦ μετ' ἀκαταδαμάστου καρτερίας. Πλησιάσας εἰς τὴν πόλιν Νύσαν, ἣτις ἐλέγετο ὅτι ἐθεμελιώθη ὑπὸ τοῦ θεοῦ Διονύσου, προὔχώρησεν ἐντεῦθεν εἰς τὴν χώραν τοῦ Πενταποτάμου· ἐδῶ ἀντέστη ἰσχυρῶς ὁ Πῶρος, ὁ βασιλεὺς τῆς χώρας· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐνικήθη καὶ ἐλήφθη αἰχμάλωτος· ὁ Ἀλέξανδρος ἠρώτησεν αὐτόν, πῶς θέλει νὰ μεταχειρισθῇ αὐτόν; ὁ δέ, βασιλικῶς, ἀπεκρίθη· Ζητεῖς ἄλλο τι; ἠρώτησεν ὁ Ἀλέξανδρος· κεῖς τὸ βασιλι-

Ψηφιοποίηθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

κῶς, ἀπήντησεν ὁ Πῶρος, ὑπάρχει πᾶν ὃ, τι ἔχω νὰ ζητήσω.» Ὁ Ἀλέξανδρος ἐχάρισεν αὐτῷ τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν ἐξουσίαζε πρότερον, καὶ μέρος ἔτι τῶν πέριξ κατακτηθέντων τόπων. Ἐντεῦθεν προύχώρησεν εἰς τὸν ποταμὸν Ὑφασιν (Ὑπανιν) καὶ τέλος ἐλθὼν εἰς Σοῦσα, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Σωσιανῆς χώρας, ἐπεμελήθη ἔτι μᾶλλον νὰ ἐκτελέτῃ τὸ πρῶτον αὐτοῦ σχέδιον. Ἔλαβε τώρα γυναῖκα μίαν τῶν θυγατέρων τοῦ βασιλέως, ὁ δὲ φίλος του Ἡφαιστίων ἄλλην, 18 δὲ στρατηγοὶ αὐτοῦ ἄλλας ἐπισήμους Περσίδας καὶ 15,000 Μακεδόνας παρεκίνησε νὰ λάβωσιν ὡσαύτως Περσίδας γυναῖκας. Γάμοι λοιπὸν καὶ συμπόσια ἐτελοῦντο καθ' ἡμέραν. Ὅλα αὐτὰ δυσηρέστουν τοὺς Μακεδόνας· ἀλλ' ὅτε ἐκήρυξεν ὅτι θ' ἀποστείλῃ εἰς τὰς πατρίδας των τοὺς ἀχρήστους γενομένους στρατιώτας εἴτε ἐξ ἡλικίας εἴτε καὶ ἐκ πληγῶν, γενικὴ διηγέρθη κατακραυγὴ καὶ στάσις ὀλοκλήρου τοῦ στρατοῦ· ὅλοι ἐζήτουν φανερά ν' ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Μακεδониαν. Βέβαια δὲν μᾶς χρειάζεται πλέον, ἐφώναζον πολλοί· αὐτός, ὁ πατὴρ του Ἄμμων καὶ οἱ Πέρσαι του δύνανται καὶ μόνοι νὰ πολεμῶσιν. Ὁ Ἀλέξανδρος μαθὼν ταῦτα ἔδραμεν εἰς τὸ μέσον, διέταξε νὰ συλλάβωσι τοὺς πρωτουργοὺς καὶ θανάτωσιν· πηδῆσας ἔπειτα ἐπὶ τινος ὑψώματος ὠμίλησεν ἐντόνως, τοὺς ἐνεθύμησε τί ὁ πατὴρ του καὶ αὐτὸς ὑπὲρ τῶν Μακεδόνων ἔπραξαν, πῶς αὐτὸς οὔτε κόπους οὔτε ταλαιπωρίας ἀπέφυγε, διὰ νὰ δοξάσῃ τοὺς στρατιώτας καὶ νὰ πλουτίσῃ αὐτούς, ἐτελείωσε δὲ ὡς ἐξῆς· «Πηγαίνετε τώρα καὶ εἶπατε ὅτι τὸν βασιλέα σας ἐδῶ εἰς τὰ Σοῦσα ἀφήσατε εἰς τοὺς ὑποταχθέντας βαρβάρους νὰ φυλάττωσιν αὐτόν. Οὕτως ἀναντιρρήτως ἐνδοξοὶ θὰ φανῆτε παρ' ἀνθρώποις, καὶ εὐσεβεῖς παρὰ Θεοῖς· πηγαίνετε!» Ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθε εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ δύο ὀλοκλήρους ἡμέρας

δὲν ἐφάνη· ἤρχισεν ἤδη διαμοιράζων τὰς στρατηγίας εἰς τοὺς ἐπισημοτέρους Πέρσας καὶ διατάττων τὸν περσικὸν στρατόν. Τὴν τρίτην ἡμέραν προσελθόντες ἐξήλθον συγγνώμην, παρεδέχθη τὴν μετάνοιάν των καὶ ἐξῆλθε φαιδρὸς εἰς ὄψιν τῶν στρατιωτῶν.

Ἄλλ' ὁ γενόμενος ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας θάνατος τοῦ ἐπιστηθίου φίλου τοῦ Ἡφαιστίωνος ἐλύπησεν αὐτὸν ὑπερβολικά· διέταξε νὰ κείρωσι τοὺς ἵππους καὶ ἡμιόνους εἰς σημεῖον πένθους· τρεῖς ἡμέρας ἔκειτο παρὰ τὸν νεκρὸν καὶ δὲν ἐδέχθη τροφήν, οὐδὲ κάμμιαν ἐδέχετο παρηγορίαν· ἐνεταφιάσθη εἰς Βαβυλῶνα καὶ ἐξώδευτε μυρία τάλαντα διὰ τὴν πυρὰν καὶ τὰ κοσμήματα αὐτῆς, ἐφ' ἧς ἐκάη τὸ σῶμα τοῦ Ἡφαιστίωνος ἐν Βαβυλῶνι· ἔκτοτε καὶ προαίσθησις κατέλαβεν αὐτὸν περὶ τοῦ ἰδίου θανάτου. Ἐνταῦθα ἐπεπρωτο νὰ τελειώσῃ τὸν βίον καὶ ὁ μέγας Ἀλέξανδρος. Διότι ἠσθένησε βαρέως διὰ τὰς ἀπείρους κακουχίας καὶ ἀγρυπνίας, καὶ διὰ τὴν ἀμετρίαν εἰς τὰ συμπόσια, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ηὔξανεν ὁ πυρετὸς καὶ ἡ ἀσθένεια ἐδεινοῦτο. Διεδόθη δὲ μάλιστα ὅτι ἀπέθανεν, ὁ δὲ θάνατος αὐτοῦ ὅτι κρύπτεται. Τότε οἱ Μακεδόνες περιεκύκλωσαν τὰ ἀνάκτορα θέλοντες νὰ εἰσέλθωσιν, ὅπως διὰ τελευταίαν φορὰν ἴδωσι τὸν βασιλέα. Αἱ πύλαι ἠνοίχθησαν καὶ τὰ τάγματα ἐν παρατάξει διῆλθον ἄνευ ὀπλῶν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, ὅστις ὑψώσας ὀλίγον τι τὴν κεφαλὴν ἐδεξιῶθη αὐτούς· ἀπέθανε τῷ 323 π. Χ., βασιλεύσας 12 ἔτη καὶ 8 μῆνας. Οἱ στρατιῶται ὅλοι ἐπλησίασαν εἰς τὴν κλίνην τοῦ θανάτου, καὶ δεδακρυσμένοι ἕνας ἕνας ἐλάμβανε τὴν χεῖρα.

Διάδοχον κἀνένα δὲν ἄφησε· ἐρωτηθεὶς δὲ τίνι καταλείπει τὴν βασιλείαν εἶπεν αὐτῷ κρατίστῳ» καὶ ἐξαγαγὼν τὸ δακτύλιόν του ἔδωκε τῷ Περδίκκᾳ εἰς σημεῖον ὅτι διορίζει ἐπίτροπον τοῦ κράτους των διαδόχων του· τὸ ἀπέ-

ραντον αὐτοῦ κράτος διεμελίσθη μεταξύ τῶν στρατηγῶν του εἰς πολλὰ βασίλεια.

19. ΑΙΣΧΙΝΗΣ.

Ὁ Αἰσχίνης ἦτο Ἀθηναῖος τὴν πατρίδα, ἐγεννήθη τῷ 389 π. Χ. πατὴρ αὐτοῦ ἦτο ὁ Γρόμης, μήτηρ δὲ ἡ Γλαυκοθέα. Ὁ δὲ Γρόμης δὲν ἦτο πολίτης Ἀθηναῖος, ἀλλὰ δούλος παρά τινι, ὅστις ἐδίδασκε γράμματα, εἶτα δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Γρόμης συνέστητε γραμματοδιδασκαλεῖον, αὐτὸς δ' ὁ Αἰσχίνης ἔτριβε μέλαν καὶ ἐσπόγγιζε τὰ βάρη καὶ ἐκόρει τὸ παιδαγωγεῖον. Ἡ μήτηρ του ἦτο Ἀθηναῖς θυγάτηρ τοῦ ἐξ Ἀχαρνῶν Γλαυκίου. Εἶχε δύο ἀδελφούς, ὧν ὁ μὲν ἐγένετο στρατηγός, ὁ δὲ γραμματέως ἔργον μετήρχετο. Ἦτο κατὰ ταῦτα πτωχὴ ἡ οἰκογένεια τοῦ Αἰσχίνου, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὄλως ἀσήμαντος.

Νέος ὧν ἐβοήθει τὸν πατέρα ἐν τῷ διδασκαλείῳ, καὶ ὑπηρετεῖ ἐπὶ μισθῷ εἰς τὰ γυμνάσια. Ὁ Αἰσχίνης ἐγράμματευσεν πρῶτον παρά τῷ ῥήτορι Ἀντιφῶντι, ἔπειτα πρὸς τῷ Εὐβούλῳ, πρὸς τὸν ὁποῖον δι' ὄλου τοῦ βίου ἦτο φίλος καὶ πιστὸς εἰς τὰς ἰδέας του.

Ἐτράπη εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν ὁποίαν διεκρίθη καὶ εἰς τινὰς οὐσιώδεις καὶ σπουδαίας μάχας ἔλαβε μέρος κατὰ τὴν ἐν Μαντινείᾳ καὶ εἰς ἄλλας.

Παρά τῷ Εὐβούλῳ ἐδιδάχθη τοὺς νόμους καὶ τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηναίων. Τὸ 32 ἔτος ἤρχισε νὰ ἀναμιγνύεται εἰς τὰ πολιτικά, ὠμίλησε νὰ μὴ ἀφήσῃσι τὸν Φίλιππον νὰ αὐξάνῃ. Ἐστάλη πρέσβυς πρὸς Φίλιππον διὰ νὰ συνάψῃσι συμμαχίαν μετ' αὐτοῦ· ὁ Φίλιππος ὑπεσχέθη νὰ πέμψῃ πρέσβεις εἰς Ἀθήνας περὶ εἰρήνης καὶ συμμαχίας, καὶ οἱ ἀποσταλέντες ἐστεφανώθησαν. Ἐκτοτε ὁ Αἰσχίνης

ἔμεινε σταθερὸς εἰς τὸν Φίλιππον, καὶ ἐστάλη πάλιν πρέσβυς πρὸς Φίλιππον, καὶ κατηγορήθη ὡς δωροδοκήσας, ἀλλ' ἐσώθη ἐκ τοῦ κινδύνου τῆς κατηγορίας.

Μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνεῖα μάχην ὁ Αἰσχίνης κατηγορήσας τὸν Δημοσθένην, ἕνεκα ψηφίσματος τοῦ Κτησιφώντος, διὰ λόγου ἐπιδειξίου καὶ εὐφυοῦς, ἀλλ' ὁ Δημοσθένης διὰ τοῦ περιφήμου τοῦ λόγου περὶ τοῦ στεφάνου, ἐσώθη τῆς κατηγορίας καὶ ὁ Αἰσχίνης κατέλιπε τὰς Ἀθήνας, καὶ ἐλθὼν εἰς Ῥόδον συνέστησε σχολεῖον ῥητορικῆς. Ὅτε δὲ ἀνέγνωσε τὸν λόγον τοῦ πάντες ἐθαύμαζον· ἀλλ' ὁ Αἰσχίνης εἶπεν, δὲν θά ἐθαυμάζετε, ἂν ἤκούετε τοῦ Δημοσθένους λέγοντος· Ἐκ τῆς Ῥόδου ἐπλευσεν εἰς Σάμον καὶ ὕστερον ἐτελεύτησεν. Διεκρίθη ὁ Αἰσχίνης ἐπὶ ῥητορικῇ δεινότητι καὶ ἐκ τῶν λόγων του σώζονται νῦν μόνον τρεῖς καὶ τινες ἐπιστολαί.

20. ΦΙΛΟΠΟΙΜΗΝ

Ὁ Φιλοποίμην γεννηθεὶς τῷ 253 π. Χ. ἦτο υἱὸς τοῦ Κραύγιδος, ἀνδρὸς καθ' ὅλα ἐξόχου καὶ λαμπροῦ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ὁ Κλέανδρος, ἀνὴρ ἀπὸ πρώτου γένους τῆς Μαντινείας, πολλὰς ὑποχρεώσεις ἔχων πρὸς τὸν πατέρα του ἀνέλαβε τὴν ἀνατροφὴν τοῦ ὀρφανοῦ μείναντος Φιλοποίμενος. Τοῦτον διεδέχθησαν ὁ Ἐκδημος καὶ Δημοφάνης οἱ Μεγαλοπολίται, φροντίζοντες διὰ τῆς φιλοσοφίας νὰ καταστήσωσι τοῦτον ἱκανὸν νὰ ὠφελήσῃ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Φιλοποίμην ἦτο τὴν μορφήν οὐχὶ ἄσχημος, διότι ἡ εἰκὼν αὐτοῦ εἰς Δελφοὺς βεβαίῳ τὸ ἐναντίον. Τὸ δὲ τῆς ξενιζούσης Μεγαρικῆς γυναικὸς λέγεται, ὅτι συνέβη ἀπὸ ἀπλότητα καὶ ἀφέλειαν αὐτοῦ. Ὁ Φιλοποίμην ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἠγάπα τὰ στρατιωτικὰ καὶ προθύμως ἐμάνθανε τὰ πρὸς τοῦτο συντείνοντα μαθήματα, τὴν ὀπλομαχίαν, καὶ τὴν ἵππασίαν.

Ἀφ' οὗ ἐξῆλθε τῶν διδασχάλων καὶ παιδαγωγῶν εἰς μὲν τὰς ἐκστρατείας συνείθιζε πρῶτος νὰ πορεύηται, κατὰ δὲ τὰς ὀπισθοχωρήσεις ἔσχατος. Ὅταν δὲ εἶχε καιρὸν ἐγύμναζε

τὸ σῶμα καὶ καθίστα αὐτὸ εὐκίνητον, ἄμα δὲ καὶ ῥωμαλέον ἢ χυνηγῶν ἢ καλλιεργῶν τὴν γῆν. Διότι ἔχων κτῆμα λαμπρὸν 20 στάδια μακρὰν τῆς πόλεως, ἐπορεύετο εἰς τοῦτο καθ' ἡμέραν μετὰ τὸ γεῦμα ἢ μετὰ τὸ δεῖπνον καὶ κατεκλίνετο εἰς τὸ τυχὸν ἀχυρόστρωμα, ὡς ἕκαστος τῶν ἐργατῶν ἀνεπαύετο. Τὸ δὲ πρῶτ' ἐγειρόμενος συνεβοήθει εἰς τὴν ἐργασίαν τοὺς ἀμπελοουργοὺς καὶ γεωργοὺς, μετὰ τοῦτο ἐπέστρεφεν εἰς τὴν πόλιν καὶ κατεγίνετο εἰς τὰ δημόσια μετὰ τῶν φίλων καὶ ἀρχόντων. Λοιπὸν τὰ μὲν ἀπὸ τὰς ἐκστρατείας προερχόμενα κέρδη ἔδαπανα εἰς ἵππους καὶ ὄπλα καὶ ἀπελευθερώσεις αἰχμαλώτων, τὴν δὲ περιουσίαν προσεπάθει νὰ αὐξάνῃ ἀπὸ τὴν γεωργίαν, τὸ δικαιοτάτον ἀπὸ ὅλα τὰ μέσα τοῦ νὰ κερδίξῃ χρήματα, δὲν ἐθεώρει δὲ οὐδὲ τοῦτο ὡς πάρεργον, ἀλλ' ἐνόμιζεν ὅτι ἀφεύκτως πρέπει νὰ ἔχη ἰδικά του, ὅστις θέλει νὰ ἀπέχη ἀπὸ τὰ ξένα.

Ἦχροατο ὁ Φιλοποίμην καὶ ἐπιστημονικὰ μαθήματα καὶ συγγράμματα φιλοσόφων ἀνεγίνωσκεν, οὐχὶ πάντα, ἀλλ' ἀφ' ὅσα ἐνόμιζεν, ὅτι ὠφελεῖται εἰς ἀπόκτησιν ἀρετῆς.

Ἀφ' οὗ ὁ Φιλοποίμην ἔγεινε 30 ἐτῶν τὴν ἡλικίαν, Κλεομένης ὁ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων ἐπιπεσὼν ἐξαίφνης τὴν νύκτα κατὰ τῆς Μεγαλοπόλεως κατέλαβε τὴν ἀγορὰν, ἐξορμήσας ὁ Φιλοποίμην τοὺς μὲν πολεμίους δὲν ἴσχυσε νὰ ἐκδιώξῃ, ἀν καὶ γενναίως ἠγωνίσθη καὶ μετὰ προφανοῦς κινδύνου, ἔσχατος δὲ ἀπῆλθεν, ἀφ' οὗ ἀπώλεσεν εἰς τὴν μάχην τὸν ἵππον καὶ ἐτραυματίσθη. Ὅτε δὲ ὁ Κλεομένης ἐπεμψε πρὸς τοὺς ἀπελθόντας εἰς Μεσσηνίαν, λέγων ὅτι ἀποδίδει εἰς αὐτοὺς τὴν πόλιν, τὰ πράγματα, καὶ τὴν χώραν, ὁ Φιλοποίμην ἀντέτεινε καὶ παρημπόδισε τοὺς πολίτας νὰ δεχθῶσι τοῦτο, λέγων ὅτι δὲν ἀποδίδει τὴν πόλιν ὁ Κλεομένης, ἀλλὰ θέλει νὰ προσελκύσῃ τοὺς πολίτας διὰ νὰ ἔχη ἀσφαλῶς τὴν πόλιν· διότι δὲν θὰ δυνηθῇ μόνος του καθήμενος νὰ φυλάξῃ κενὰς τὰς οἰκίας καὶ τὰ τείχη, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐρημίαν θὰ ἀπέλθῃ. Οὕτω τοὺς μὲν πολίτας ἀπέτρεψεν, εἰς δὲ τὸν Κλεομένην ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ καταστρέψῃ τὴν πόλιν καὶ ἀπέλθῃ φέρων ἄπειρα λάφυρα.

Ὁ Φιλοποίμην πρῶτον μετέβαλε τὰ περὶ τὴν διάταξιν

καὶ τὸν ὀπλισμὸν τοῦ στρατοῦ, τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν εἰς καλὴν κατάστασιν παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς. Καὶ ἀφ' οὗ ἔπεισε τοὺς ἐν ἡλικίᾳ νὰ ὀπλισθῶσι καλῶς, πρῶτον ἐνέπνευσε θάρρος εἰς αὐτοὺς ὡς ἀκαταμαχήτους, ἔπειτα μετερρῦθμισεν ἐπιτηδειότατα τὰς τρυφὰς καὶ τὰς πολυτελείας αὐτῶν. Διότι τὸ νὰ ἀφαιρέσῃ παντάπασι ἀπὸ αὐτοὺς τὸν ἀνωφελῆ καὶ μάταιον αὐτοῦ ζῆλον τὴν νόσον, τὴν ὁποίαν ἔκπαλαι εἶχον, τοῦτο δὲν ἦτο δυνατόν, ἐπειδὴ ἡγάπων φορέματα πολυτελεῆ καὶ ἔβαπτον στρωμνὰς πορφυρᾶς καὶ κατεζωδεύοντο εἰς δεῖπνα καὶ τραπέζας. Ὁ δὲ Φιλοποίμην, ἀφ' οὗ ἤρχισε νὰ μετατρέπῃ τὴν φιλοκοσμίαν αὐτῶν ἀπὸ τὰ μὴ ἀναγκαῖα εἰς τὰ χρήσιμα καὶ καλὰ, ταχέως κατέπεισε πάντας νὰ μετριάζωσι τὰς καθημερινὰς δαπάνας περὶ τὸ σῶμα καὶ νὰ δεικνύωσι τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ πολυτέλειαν εἰς τὰ στρατιωτικὰ καὶ τὰς πολεμικὰς παραστάσεις. Λοιπὸν ἡδύνατό τις νὰ ἴδῃ τὰ μὲν ἐργαστήρια πλήρη ἀπὸ ποτήρια καὶ σκεύη πολύτιμα κατακοπτόμενα, δι' αὐτῶν δὲ νὰ χρυσόνωνται θυρεοὶ καὶ χαλινόι, τὰ δὲ στάδια πλήρη ἀπὸ δαμαζομένους πῶλους καὶ νέους ἐξασκουμένους εἰς τὰ ὄπλα. Εἰς δὲ τὰς χεῖρας τῶν γυναικῶν ἔθλεπέ τις περικεφαλαίας καὶ πτερὰ μὲ βαφὰς στολιζόμενα καὶ χιτῶνας ἱππέων καὶ στρατιωτικὰς χλαμύδας κεντουμένας. Ἡ θεὰ αὕτη αὐξάνουσα καὶ διεγείρουσα τὸ θάρρος ἔκαμνε τὴν ὀργὴν αὐτοῦ φιλοκίνδυνον καὶ πρόθυμον εἰς τοὺς κινδύνους.

Ἀφ' οὗ οὕτω πως ἐκόσμητε τοὺς νέους, ἐγύμναζε καὶ ἐξήσκει αὐτοὺς, ὥστε προθύμως καὶ φιλοτίμως ὑπήκουον εἰς τὰ στρατιωτικὰ γυμνάσματα. Ἐπειδὴ δὲ μεγάλως ἡγάπατο ἡ εἰσαχθῆῖσα τάξις ἡ ἐπεθύμουν ταχέως νὰ πολεμήσωσι καὶ τάχιστα νὰ διακριθῶσι πρὸς τοὺς πολεμίους. Λέγεται δὲ ὅτι τελουμένης πανηγύρεως τῶν Νεμεῶν, ὅτε ὁ Φιλοποίμην ἦτο δευτέραν φορὰν στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν καὶ εἶχε κερδήσει πρὸ ὀλίγου τὴν ἐν Μαντινεῖα μάχην κατὰ τοῦ Μαχανίδου, τυράννου τῶν Λακεδαιμονίων, τότε δὲ ἐσχόλαζε διὰ τὴν ἑορτὴν, πρῶτον μὲν ἔδειξεν ἐπίτηδες εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν φάλαγγα καλῶς ὀπλισμένην καὶ ἐκτελοῦσαν, καθὼς εἶχε συνειθίσει, τὰς εὐρύθμους στρατιω-

τικὰς κινήσεις μὲ ταχύτητα καὶ δύναμιν. Ἐπειτα εἰσῆλθεν εἰς τὸ θέατρον, ὅτε κιθαρῳδοὶ ἠγωνίζοντο, συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς νέους ἐνδεδυμένους τὰς στρατιωτικὰς χλαμύδας καὶ τοὺς πορφυροῦς χιτῶνας, ὅλοι δὲ ἦσαν εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας των καὶ ὀμήλικες, ἐπεδείκνυον δὲ πολλὴν φιλοτιμίαν πρὸς τὸν ἀρχηγόν των καὶ νεανικὴν ὑπερηφάνειαν, ἣτις προήρχετο ἀπὸ τὰς πολλὰς καὶ λαμπρὰς νίκας των. Μόλις δὲ αὐτοὶ εἰσῆλθον καὶ ὁ Πυλάδης ὁ κιθαρῳδὸς ἤρχισε κατὰ τύχην νὰ ᾄδῃ τοὺς Πέρσας τοῦ Τιμοθέου «Τὴν δόξαν τῆς ἐλευθερίας ἐξυμνῶ, τὸ μέγα καύχημα τῆς Ἑλλάδος». Ἐπειδὴ δὲ συγχρόνως τὸ ὕψος τῆς ποιήσεως συνεφώνησε μὲ τὴν λαμπρότητα τῆς φωνῆς τοῦ μουσικοῦ, τὸ θέατρον ἔρριψε πανταχόθεν τὰ βλέμματά του εἰς τὸν Φιλοποίμενα καὶ ἤρχισε νὰ χειροκροτῇ ἀπὸ χαρᾶς. Διότι οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν διὰ τῶν ἐλπίδων νὰ ἀναλαμβάνωσι τὴν παλαιὰν δόξαν καὶ διὰ τοῦ θάρρους ἤρχισαν νὰ πλησιάζωσι τὰ μέγιστα εἰς τὰ τότε γενναῖα φρονήματα.

Καὶ διὰ ταῦτα καὶ δι' ἄλλα πολλὰ κατορθώματα ὁ Φιλοποίμην ἠγαπᾶτο καὶ ἐτιμᾶτο καθ' ὑπερβολὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων· ἀλλ' ὁ Τίτος, ὅστις ἦτο φιλότιμος, ἐλυπεῖτο κρυφίως. Διότι καὶ ὡς ὕπατος τῶν Ῥωμαίων, ἀπῆτει νὰ τιμᾶται ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν περισσότερο ἀνδρὸς Ἀρκάδος καὶ ἐνόμιζεν ὅτι ὑπερέχει αὐτὸν οὐχὶ ὀλίγον κατὰ τὰς πρὸς τοὺς Ἕλληνας εὐεργεσίας. Διότι δι' ἐνὸς κηρύγματος ἠλευθέρωσε τὴν Ἑλλάδα, ὅση ἦτο ὑποτελὴς εἰς τὸν Φίλιππον καὶ τοὺς Μακεδόνας, ἕνεκα τούτου καταπτύει ὁ Τίτος τὸν πρὸς Νάβιν πόλεμον, ἀλλ' ὁ Νάβις ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Σπάρτη περιέπεσεν εἰς ταραχὴν ὁ Φιλοποίμην ὠφελούμενος ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης, ἐπιπίπτει μετὰ δυνάμεως κατ' αὐτῆς καὶ ἄλλους μὲν βιάσας, ἄλλους δὲ πείσας διὰ τοῦ λόγου προσεῖλκυσε καὶ κατέταξε τὴν πόλιν εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς. Ἀφ' οὗ δὲ ἔγεινε τοῦτο μεγάλως ἐδοξάσθη μετὰ τῶν Ἀχαιῶν· διότι προσέθηκεν εἰς αὐτοὺς πόλιν τόσον μεγάλην, ἐνδοξὸν καὶ ἰσχυρὰν τὴν Σπάρτην. Ἀπέκτησε δὲ καὶ τὴν εὐνοίαν τῶν πρώτων Λακεδαιμο-

νίων, οἵτινες ἤλπισαν ὅτι θὰ ἔχωσιν αὐτὸν φύλακα τῆς ἐλευθερίας των. Δι' ὃ καὶ τὴν οἰκίαν τοῦ Νάβιδος καὶ περιουσίαν, ἀφ' οὗ ἐξεποίησαν καὶ συνήθροισαν ἑκατὸν εἴκοσι τάλαντα, ἐψήφισαν νὰ προσφέρωσι ταῦτα δωρεάν εἰς αὐτὸν πέμφαντες πρεσβείαν περὶ τούτου· τότε ὁ Φιλοποίμην ἐδείχθη φῶς φανερὰ ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος δὲν ἐφαίνετο μόνον, ἀλλ' ἦτο τῶ ὄντι ἄριστος. Διότι πρῶτον μὲν οὐδεὶς ἐκ τῶν Σπαρτιατῶν ἤθελε νὰ συνδιαλεχθῆ περὶ δωροδοκίας μετὰ τοιοῦτου ἀνδρός, ἀλλὰ φοβούμενοι καὶ ἀποφεύγοντες τὸ πρᾶγμα, προέτειναν πρὸς τοῦτο τὸν φίλον αὐτοῦ Τιμόλαον.

Ἐπειτα δὲ αὐτὸς ὁ Τιμόλαος, καθὼς ἦλθεν εἰς Μεγαλόπολιν, φιλοξενηθεὶς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φοιλοποίμενος καὶ παρατηρήσας καλῶς ἐκ τοῦ πλησίον τὴν σεμνότητα τῆς συμπεριφορᾶς αὐτοῦ καὶ τὴν ἀπλότητα τῆς διαίτης καὶ τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ, ὅστις ἦτο πανταχόθεν ἀπρόσιτος καὶ οὐχὶ εὐάλωτος διὰ χρημάτων, ἀπεισιώπησε περὶ τῆς δωρεᾶς, ἄλλην δέ τινα πρόφασιν πλάσας περὶ τοῦ πρὸς αὐτὸν ταξειδίου του, ἀπῆλθεν ἄπρακτος· καὶ δευτέραν φοράν ἀποσταλεὶς, ἔπαθε τὸ αὐτό, τὴν δὲ τρίτην ἐλθὼν εἰς λόγον μετ' αὐτοῦ ἐδήλωσε τὴν προθυμίαν τῆς πόλεως. Ὁ δὲ Φιλοποίμην εὐχαρίστως ἀκούσας τὴν πρότασιν, μετέβη ὁ ἴδιος εἰς τὴν Λακεδαιμόνα καὶ συνεβούλευσεν αὐτούς, νὰ μὴ ζητῶσι νὰ διαφθείρωσι διὰ χρημάτων τοὺς φίλους καὶ τιμίους ἀνθρώπους, διότι τῶν τοιούτων τὴν ἀρετὴν δύνανται νὰ ἀπολαμβάνωσι δωρεάν, ἀλλὰ νὰ ἀγοράσωσι καὶ διαφθείρωσι διὰ χρημάτων τοὺς πονηροὺς, οἵτινες καταταράττουσι τὴν πόλιν ἐνώπιον τοῦ συνεδρίου τῶν Ἀχαιῶν, διὰ νὰ ἐνοχλῶσιν αὐτοὺς ὀλιγώτερον, ἀφ' οὗ διὰ τῶν χρημάτων κλεισθῶσι τὰ στόματα αὐτῶν. Διότι συμφερότερον εἶναι ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς παρὰ ἀπὸ τοὺς φίλους νὰ ἀφαιρῶσι τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λόγου. Τοιοῦτον χαρακτῆρα εἶχεν ὡς πρὸς τὰ χρήματα.

Ἐπειδὴ ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν Διοφάνης ἤκουσεν ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἤρχισαν πάλιν νὰ νεωτερίζωσιν, ἤθελε νὰ τιμωρήσῃ αὐτούς, ἐκεῖνοι δὲ ἐτοιμαζόμενοι εἰς πόλεμον κατετάραττον τὴν Πελοπόννησον, ὁ Φιλοποίμην προσεπάθει

νά πραϋνη καὶ καταπαύσῃ τὸν Διοφάνην ἀπὸ τὴν πρὸς αὐτὸν ὀργήν, λέγων ὅτι καθ' ἣν περίστασιν Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐπλανῶντο εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τοσοῦτον πολυάριθμον στρατόν, πρὸς τούτους χρεωστῆ ὁ ἄρχων νὰ ἔχη τὸν νοῦν του· ἀλλὰ καὶ νὰ προσποιῆται ὅτι δὲν εἶδεν προσοχὴν εἰς ταῦτα ὁ Διοφάνης δὲν ἤκουσεν, ἀλλ' εἰσέβαλεν εἰς τὴν Λακεδαίμονα μετὰ τοῦ Τίτου καὶ ἐβάδιζον κατ' εὐθείαν κατὰ τῆς πόλεως· ἀγανακτήσας ὁ Φιλοποίμην, ἐτόλμησε νὰ πράξῃ ἔργον οὐχὶ νόμιμον, οὐδὲ δίκαιον ἀκριβῶς ἐξεταζόμενον, μέγα ὅμως καὶ μετὰ μεγαλειότητος ἐκτελεσθέν, εἰσῆλθεν δῆλον ὅτι εἰς τὴν Λακεδαίμονα καὶ ἰδιώτης ὢν αὐτὸς ἀπέκλεισε καὶ τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀχαιῶν καὶ τὸν Ἰπατον τῶν Ῥωμαίων, ἔπαυσε δὲ τὰς ἐν τῇ πόλει ταραχὰς καὶ ἤνωσε τοὺς Λακεδαιμονίους πάλιν μετὰ τὴν συμπολιτείαν τῶν Ἀχαιῶν, ὡς ἦσαν ἐξ ἀρχῆς.

Ὅταν δὲ ἤρχισεν ἐν Ἑλλάδι ὁ κατὰ τοῦ Ἀντιόχου πόλεμος τῶν Ῥωμαίων, ἦτο ἰδιώτης ὁ Φιλοποίμην· ἀφ' οὗ δὲ Ῥωμαῖοι νικῆσαντες τὸν Ἀντίοχον ἤρχισαν ἤδη νὰ ἀναμιγνύωνται μᾶλλον εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα καὶ νὰ περικυκλόνωσι τοὺς Ἀχαιοὺς πανταχόθεν διὰ τῆς δυνάμεώς των, ὑπεβοήθουν δὲ αὐτοὺς εἰς τοῦτο αἰ κολακεῖται τῶν δημιουργῶν, ἢ δὲ ἰσχύς αὐτῶν ὑπὸ τῆς τύχης βοηθουμένη προὔχῳρει ἀπαύστως εἰς ὅλα καὶ ἦτο πλησίον τὸ τέλος, εἰς ὃ ἔπρεπε νὰ φθάσῃ ἡ τύχη περιφρονουμένη, ὁ Φιλοποίμην ὡς γενναῖος κυβερνήτης ἀντιπαλαίων πρὸς τὸ κῦμα, εἰς ἄλλα μὲν ἐνέδιδε καὶ ὑπεχώρει, εἰς ἄλλα δὲ προσεπάθει νὰ διεγείρῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἰσχυροῦ, κατὰ τὸ λέγειν καὶ πράττειν πρὸς τὴν κινδυνεύουσαν ἐλευθερίαν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀρίσταινος ὁ Μεγαλοπολίτης εἶχε μὲν μεγάλην ἰσχύν μετὰ τῶν Ἀχαιῶν, ἐκολάκευε δὲ πάντοτε τοὺς Ῥωμαίους καὶ ἐστοχάζετο ὅτι δὲν πρέπει οἱ Ἀχαιοὶ νὰ ἐνατιόνωνται, μηδὲ νὰ εἶναι ἀχάριστοι πρὸς ἐκείνους, λέγεται ὅτι εἰς τὸ συνέδριον εὕρισκόμενος ὁ Φιλοποίμην ἐσιώπα, ἀκούων ταῦτα, καὶ ὑπερελυπεῖτο, ἐπὶ τέλους ὅμως μὴ δυνάμενος νὰ κρατήσῃ τὴν κατ' αὐτοῦ ὀργήν, εἶπε πρὸς τὸν

Ἀρισταῖον αὖ ἄνθρωπε, διατί σπεύδεις νὰ ἴδῃς τὴν ἀτυχῆ μοῖραν τῆς Ἑλλάδος». Ὅτε δὲ ὁ Μάνιος ὁ ὕπατος τῶν Ῥωμαίων ἐνίκησε μὲν τὸν Ἀντίοχον, ἐζήτησε δὲ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν νὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς τοὺς φυγάδας τῶν Λακεδαιμονίων νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των καὶ ὁ Τίτος συνεφώνη μετὰ τοῦ Μανίου περὶ τῶν φυγάδων, ὁ Φιλοποίμην ἀντέτεινεν εἰς τὴν πρότασιν ταύτην, οὐχὶ τοὺς φυγάδας κατατρέχων, ἀλλὰ θέλων δι' ἑαυτοῦ καὶ τῶν Ἀχαιῶν νὰπραχθῆ τοῦτο καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ Τίτου, μηδὲ πρὸς χάριν τῶν Ῥωμαίων. Καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐκλεχθεὶς στρατηγὸς αὐτὸς ἐπανεφέρε τοὺς φυγάδας. Ἀπὸ μεγαλοφροσύνης, εἶχε τι ἐριστικὸν καὶ φιλόνοιον πρὸς τὰς ἐξουσίας.

Τὸ ἑβδόμηκαστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας ὀγδόῃν φορὰν στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν. Ὁ Δεινοκράτης ἀνὴρ Μεσσηνίος καὶ πονηρὸς, ἐχθρὸς δὲ τοῦ Φιλοποίμενος παρεκίνησε τοὺς Μεσσηνίους νὰ ἀποστατήσωσιν. Ὁ Φιλοποίμην ἀσθενῆς ὢν εἰς Ἄργος ἐκ πυρετοῦ, ἔσπευσεν εἰς Μεγαλόπολιν καὶ λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς ἵππους, διηυθύνθη πρὸς τὴν Μεσσηνίαν καὶ συνεχρούσθη μετὰ τοῦ Δεινοκράτους· ἀπεμονώθη μετὰ τῶν πολεμίων, εἶτα δὲ ὁ ἵππος αὐτοῦ συμποδισθεὶς κατέρριψεν αὐτόν· ἡ δὲ πτώσις ἦτο σκληρὰ καὶ ἔκειτο ἐπὶ πολὺ ἄφωνος· μετακομισθεὶς εἰς Μεσσηνίαν, ἐρρίφθη εἰς ὑπόγειον φυλακὴν, φοβούμενος δὲ ὁ Δεινοκράτης ἐπεμψε τὴν νύκτα δῆμιον κομίζοντα κώνειον, ὃ λαβὼν ὁ Φιλοποίμην ἐτελεύτησε. Λαβόντες ἔπειτα τὸ σῶμα οἱ Μεγαλοπολίται ἔθαψαν μεγαλοπρεπῶς καὶ ἐνδόξως, ὡς ἤρμοζε.

Δικαίως ἐπαινοῦντες αὐτόν ὠνόμασαν ἔσχατον τῶν Ἑλλήνων, διότι τάχα δὲν ἐγέννησε πλέον ἢ Ἑλλάς μετὰ τοῦτον κανένα μέγα καὶ ἄξιον ἄνδρα.

Οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὸν ἐξηστνημένον λαὸν τῆς Ἑλλάδος ἀφῆκαν κάποιαν ἐλευθερίαν. Μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν τῆς Κορίνθου ὑπὸ Μομμίου ἐγένετο ὅλη ἡ Ἑλλάς Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία.

21. ΠΙΝΔΑΡΟΣ.

Ὁ Πίνδαρος ἦτο ὁ μέγιστος τῶν λυρικῶν ποιητῶν· ἦτο

ἐκ Βοιωτίας, γεννηθεὶς ἐν Θήβαις ἢ ἐν Κυνὸς κεφαλαίῳ, ἦτις ἦτο κώμη τις τῶν Θηβῶν. Ὁ πατὴρ του ὠνομάζετο Δαΐφαντος, ἡ μήτηρ του Κλειδίχη· ἐγεννήθη Πυθίων ἀγομένων κατὰ τὸ 3 ἔτος τῆς 65 Ὀλυμπιάδος. Ὁ οἶκος τοῦ Πινδάρου ἐτάσσετο εἰς τοὺς εὐγενεστάτους τῶν Θηβαίων, ἦτο δὲ περίφημος διὰ τὴν εἰς τὴν μουσικὴν αὐτοῦ ἐπίδοσιν· ὁ Πίνδαρος παῖς ὧν ἐδιδάχθη τὴν ἀθλητικὴν ὑπὸ τοῦ Σχοπελίνου καὶ εἶτα ἐστάλη εἰς Ἀθήνας, ὅπως ἐκεῖ τελειότερον σπουδάσῃ τὴν ποιητικὴν, καὶ τὴν μετὰ ταύτης μουσικὴν ὄρχησιν καὶ πᾶσαν ἀγωγὴν τοῦ χοροῦ. Ἐν Ἀθήναις ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Λάσου τοῦ Ἑρμιονέως θεμελιωτοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις διθυραμβικῆς σχολῆς· συμπληρώσας τὸ 20 ἔτος ἐπανῆλθεν εἰς Θήβας, ἐνθα ἐδιδάχθη ὑπὸ τῆς Μυρτίδος καὶ τῆς Ταναγραίας Κορίννης. Πρὸς ταύτας τὰ δύο διηγωνίσαστο ὁ Πίνδαρος περὶ μουσικῆς καὶ ἐτυχε βραβεῖον.

Ὁ Πίνδαρος εἰς τὸ λυρικὸν στάδιον τοσαύτης δόξης ἠξιώθη, ὥστε μετεχειρίσθησαν αὐτὸν διάφοροι πόλεις καὶ ἡγεμόνες εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ συνέθετε τὰ χορικά ἄσματα ἀρμόδια διὰ τὰς ἐκάστοτε περιπτώσεις. Ἐλάμβανεν ὅμως καὶ δῶρα καὶ χρήματα διὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ἐτιμᾶτο μέχρι τέλους τοῦ βίου του καὶ ἐσέβετο πανταχοῦ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν.

Περιποιήθησαν αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων καὶ ὁ Ἰέρων ὁ Τύραννος τῶν Συρακουσῶν. λέγεται δὲ ὅτι Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου καίων τὰς Θήβας εἶπε «Πινδάρου τοῦ μουσουργοῦ τὴν στέγην μὴ καίεται.»

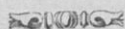
Ὁ Πίνδαρος ἠγαπᾶτο, εἰ καὶ Θηβαῖος, καὶ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἔκαμον αὐτὸν πρόξενον, δόντες εἰς αὐτὸν καὶ μυρίας δραχμάς.

Τὰ ποιήματα τοῦ Πινδάρου δεικνύουσιν ἰσχυρὸν τὸ αἰσθημα τῆς εὐσεβείας, ἐτήρει αὐστηρῶς τὰ τῆς λατρείας τῶν Θεῶν. Ἀνήγειρε παρὰ τὸ πρόθυρον αὐτοῦ ἐν Θήβαις τῇ μητρὶ ἱερὸν τῶν Θεῶν. Τὰ ποιήματα τοῦ Πινδάρου εἶνα ἐπινίκιαι ᾠδαὶ εἰς τοὺς 4 μεγάλους ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων.

ΤΕΛΟΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Ο ΠΑΛΑΜΗΔΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Κ. ΚΟΦΙΝΙΩΤΟΥ

- Όμηρικόν Λεξικόν μετὰ εικόνων, δεδεμένον 8,50.
Όμηρικὴ Γραμματικὴ καὶ περὶ ἔπους κτλ. Δρ. 2.
Όμηρικὴ Γεωγραφία μετὰ εικόνων κτλ.
Ἑλληνικὴ Χρηστομάθεια ἔκδοσις 6' κατὰ τὸ πρόγραμμα
διὰ τὰ ἔτη 1888 καὶ ἕξ.

τόμ. Α' διὰ τὴν Α' τάξιν (ἔκδοσις 1888)

» Β' » » Β' »

» Γ' » » Γ' »

- Ἀναγνώσματα νεωτέρων ἐλλήνων λογογράφων καὶ ποιητῶν
κατὰ τὸ πρόγραμμα τῆς 23 Ἰουνίου 1884

τόμ. Α' διὰ τὴν Α' τάξιν

» Β' » » Β' »

» Γ' » » Γ' »

- Λατινικὴ Χρηστομάθεια διὰ τὴν Γ' τάξιν
Ἰερὰ ἱστορία μετὰ εικόνων διὰ τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα
Παλαιὰ διὰ τὴν Α' τάξιν

Καινὴ » Β' »

- Ἱερὰ Κατήχησις » Γ' »

ΣΩΚΡ. ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

- Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν Γ' τάξιν τοῦ σχολείου.
Ἀρχαιολογικόν Λεξικόν (σελ. 1200) ἐκδίδεται ὑπὸ τοῦ
τυπογραφείου «Ὁ Παλαμήδης» μεταφρασθὲν ὑπὸ Σ. Τσιβανοπούλου
εἰς 10 φυλλάδια, τὸ ὅλον δρ. 30, οἱ προπληρόντες δρ. 15 λαμ-
βάνουσι τὸ ὅλον. (Ἐξεδόθησαν 2 ἤδη, τὸ 3 προσεχῶς).

Ν. ΓΕΡΜΑΝΟΥ

- Στοιχεῖα Φυσικῆς, Χημείας καὶ Κοσμογραφίας διὰ τὴν Γ' τά-
ξιν τοῦ Ἑλλ. Σχολείου.

- Στοιχειώδης Φυσικὴ Ἱστορία διὰ τὴν Β' τάξιν τοῦ σχολείου.

Ι. ΣΠΥΡΙΔΩΝΙΔΟΥ

- Κατάλογος ἀνωμάλων ῥημάτων καὶ ὀνομάτων πλήρης.

ΔΗΜ. ΚΥΡΙΑΚΟΥ

- Ἐπίτομος Γενικὴ Ἱστορία διὰ τὴν Γ' τάξιν τοῦ σχολείου.
Σκηνογραφήματα καὶ βίοι ἀνδρῶν τοῦ 1821 διὰ τὴν Β'
τάξιν τοῦ σχολείου.

~~10/10/10~~

~~10/10/10~~

5.00

5.00

10.00

10.00

15.00

15.00

20.00

20.00

25.00

25.00

30.00

30.00

35.00

35.00

Handwritten text, possibly a title or header, mostly illegible due to fading.

~~200.~~
~~7,800~~
~~1 ±~~
7.50

~~παιτ.~~
~~16,800~~
2,60

~~κα.~~
~~8,000~~
4,50

~~παιτ.~~
~~23,000~~
5,40

~~αποπληρ.~~
~~35,000~~
9.5

~~παιτ.~~
~~120,000~~
15

7,000

389,000

1,440,000

16,000
260

4,000

43

3890000
+7000

3940000

23,000
100
92

16,000
260

96
32

1280000

